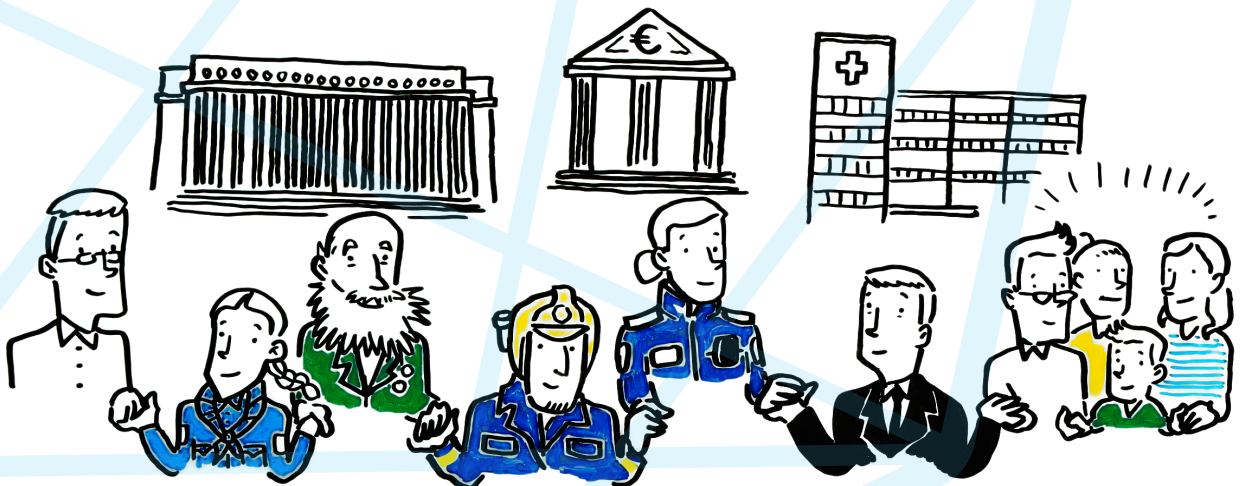

Yhteiskunnan **TURVALLISUUS**

Yhteiskunnan turvallisuusstrategia

Valtioneuvoston periaatepäätös

Kuvailulehti

Julkaisun nimi	Yhteiskunnan turvallisuusstrategia	
Julkaisun laji	Valtioneuvoston periaatepäätös / 2.11.2017	
Tiivistelmä	<p>Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2017 on valtioneuvoston periaatepäätös, joka yhtenäistää varautumisen kansallisia periaatteita ja ohjaa hallinnonalojen varautumista.</p> <p>Strategian ensimmäisessä osassa esitetään kokonaisturvallisuuden yhteistoimintamalli, jonka pohjalta Suomessa varaudutaan ja toimitaan erilaisissa häiriötilanteissa. Strategian toinen osa ohjaa valtioneuvoston hallinnonalojen varautumista.</p> <p>Yhteiskunnan turvallisuusstrategia on laadittu laaja-alaisessa yhteistyössä kaikkien toimijoiden näkökulmat huomioiden. Kokonaisturvallisuus tehdään yhdessä viranomaisten, elinkeinoelämän, järjestöjen ja kansalaisten yhteistyönä.</p> <p>Strategian toimeenpanosta vastaa kukin hallinnonala osaltaan toimivaltansa mukaisesti. Toimeenpanoa seuraa ja yhteistoiminnan kehittämistä koordinoi Turvallisuuskomitea yhteistyössä ministeriöiden valmiuspäälliköiden kanssa.</p>	
Julkaisun verkko-osoite:	www.turvallisuuskomitea.fi	
Avainsanat (asiasanat):	valtioneuvoston periaatepäätös, yhteiskunnan turvallisuusstrategia, kokonaisturvallisuus, varautuminen, yhteistoimintamalli, Turvallisuuskomitea	
ISBN	Kieli	Luottamuksellisuus
978-951-25-2958-2 nid. 978-951-25-2959-9 pdf	suomi	julkinen
	Kustantaja	
Piirroksat: Tussitaikurit Taitto ja kuvat: Tiina Takala, puolustusministeriö Paino: Lönnberg Print	Turvallisuuskomitea	

Presentationblad

Publication	Säkerhetsstrategi för samhället	
Typ av publication	Statsrådets principbeslut / 2.11.2017	
Sammandrag	<p>Säkerhetsstrategin för samhället 2017 har formen av ett principbeslut av statsrådet, som förenhetligar de nationella principerna för beredskapen och styr förvaltningsområdenas beredskap.</p> <p>I strategins första del presenteras en samverkansmodell för den övergripande säkerheten, och med den som grund bereder man sig och agerar i olika störningssituationer i Finland. Strategins andra del styr beredskapen inom statsrådets förvaltningsområden.</p> <p>Säkerhetsstrategin för samhället har utarbetats i ett vidsträckt samarbete och alla aktörers synpunkter har beaktats. Den övergripande säkerheten uppkommer genom samarbete mellan myndigheterna, näringslivet, organisationerna och medborgarna.</p> <p>För verkställandet av strategin svarar varje förvaltningsområde i överensstämmelse med sin behörighet. Verkställandet följs och utvecklandet av samverkan samordnas av Säkerhetskommittén i samarbete med ministeriernas beredskapschefer.</p>	
Internet adressen:	www.turvallisuuskomitea.fi/sv	
Nyckelord:	principbeslut av statsrådet, strategin för säkerheten i samhället, övergripande säkerhetsstrategi, beredskap, samverkansmodell, Säkerhetskommittén	
ISBN	Språk	Sekretessgrad
978-951-25-2960-5 häft 978-951-25-2961-2 pdf	Svenska	offentlig
	Förlag	
Ritningar: Tussitaikurit Layout och bilder: Tiina Takala, Försvarsministeriet Tryckeri: Lönnberg Print	Säkerhetskommittén	

Description

Name of publication	The Security Strategy for Society	
Type of publication	Government Resolution / 2.11.2017	
Summary	<p>The Security Strategy for Society 2017 is a government resolution that harmonises the set of national principles regarding preparedness and guides the preparedness actions taken by the administrative branches.</p> <p>In the first section of the Strategy, a cooperation model for comprehensive security is presented. The model provides the basis for preparedness and taking necessary actions in the event of different disruptions. The second section of the Strategy provides the preparedness guidelines for the administrative branches.</p> <p>The Security Strategy for Society was drawn up through broad-based cooperation, taking into account the viewpoints of all actors. Since comprehensive security is built in cooperation it involves the authorities, the business life, NGOs and communities, and citizens.</p> <p>Each administrative branch is responsible for implementing the Strategy within its competence. The Security Committee monitors the Strategy's implementation and coordinates cooperation measures together with the ministries' Heads of Preparedness.</p>	
Internet address:	www.turvallisuuskomitea.fi/en	
Key words:	national principles, The Security Strategy for Society, comprehensive security, preparedness, cooperation model, Security Committee	
ISBN	Language	Degree of confidentiality
978-951-25-2962-9 print 978-951-25-2963-6 pdf	English	public
	Published by	
Drawings: Marker Wizards Layout and pictures: Tiina Takala, Ministry of Defence Print: Lönnberg Print	The Security Committee	

Sisällys

1.	Johdanto.....	5
2.	Kokonaisturvallisuuden yhteistoimintamalli.....	7
	2.1. Kokonaisturvallisuuden ohjaus.....	7
	2.2. Turvallisuustoimijat	7
	2.3. Varautuminen	9
	2.4. Varautumisen johtaminen ja yhteensovittaminen	11
3.	Elintärkeät toiminnot	14
	3.1. Johtaminen	15
	3.2. Kansainvälinen ja EU-toiminta	17
	3.3. Puolustuskyky.....	18
	3.4. Sisäinen turvallisuus	19
	3.5. Talous, infrastruktuuri ja huoltovarmuus	20
	3.6. Väestön toimintakyky ja palvelut.....	22
	3.7. Henkinen kriisinkestävyys.....	22
4.	Riskiarvio varautumisen perustana	25
5.	Strategian toimeenpano, seuranta ja varautumisen kehittäminen	27
Osa 2	Hallinnonalojen strategiset tehtävät	29
Liite 1	Käsitteet ja määritelmät	93

Yhteiskunnan TURVALLISUUS

1. Johdanto

Yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa esitetään suomalaisen yhteiskunnan varautumisen yleiset periaatteet. Varautuminen toteutetaan kokonaisturvallisuuden toimintaperiaatteella, jossa yhteiskunnan elintärkeistä toiminnoista huolehditaan viranomaisten, elinkeinoelämän, järjestöjen ja kansalaisten yhteistyönä.

Yhteiskunnan varautumisen yleisperiaatteet päivitetään Yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa (YTS 2017) jo neljättä kertaa. Ensimmäinen poikikhallinnollinen strategia valmistui vuonna 2003 (Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategia). Siinä kuvattiin valtioneuvoston periaatepäätöksenä yhteiskunnan varautumisen uhkamallit, ministeriöiden strategiset tehtävät ja kriisijohtamisen perusteet. Strategia päivitettiin seuraavan kerran vuonna 2006, jolloin kiinnitettiin huomiota häiriötilanteiden hallintaan, ja varautumisen suunnittelun tueksi esitettiin laaja matriisi erityistilanteisiin varautumista varten. Vuonna 2010 strategian nimi muutettiin Yhteiskunnan turvallisuusstrategiaksi. Nimimuutos vastasi yleiseen yhteiskuntakehitykseen, jossa turvallisuustoiminta ulottui uusille alueille, palveluihin ja toimintoihin. Osana tätä kehitystä järjestöt otettiin huomioon osana varautumisjärjestelmää.

Edeltäjiensä tapaan nyt valmistuneen strategian keskiössä ovat yhteiset ja yleiset varautumisen periaatteet. Osa peruseriaateista edellyttää

päivittämistä alati muuttuvassa toimintaympäristössä. Toisaalta osa on säilynyt lähes muuttumattomana nopeasta turvallisuusympäristön ja teknologian kehittymisestä huolimatta. Laajan valmistelun aikana uuden strategian keskeisimmäksi tehtäväksi on muodostunut suomalaisen varautumisen yhteistoimintamallin, kokonaisturvallisuuden, käytännöllinen kuvaus. Suomessa on ainutlaatuinen toimintamalli, joka kiinnostaa myös kansainvälisesti. Kuitenkin myös kansallisesti kokonaisturvallisuuden tunnettavuudessa on kehitettävää, sillä varautumisen periaatteiden tunteminen edistää paitsi varautumista myös ihmisten turvallisuuden tunnetta.

Kokonaisturvallisuus on aiemmista määritelmistään kehittynyt ensisijaisesti yhteistoimintamalliksi, jossa toimijat jakavat ja analysoivat turvallisuutta koskevaa tietoa sekä suunnittelevat, harjoittelevat ja toimivat yhdessä. Yhteistoimintamalli kattaa kaikki relevantit toimijat kansalaisesta viranomaiseen. Yhteistyön perustana ovat lakisäätöiset tehtävät, yhteistyösopimukset ja Yhteiskunnan turvallisuusstrategia.

Aiemmat strategiat ovat keskittyneet ensisijaisesti valtioneuvostotason toimintaan. Tässä strategiassa kiinnitetään huomio varautumisen periaatteiden hyödynnettävyyteen yhteiskunnan kaikilla toimintatasoilla, minkä johdosta yhteiskunnan seitsemän elintärkeää toimintoa on osin päivitetty uusin otsikoin ja sisällöin. Elintärkeät toiminnot kuvaavat varautumisen kohteiden laaja-alaisuutta ja poikkisektoraalisuutta. Elintärkeisiin toimintoihin kuuluvan henkisen kriisinkeskeytyksen merkitys on korostunut yhteiskunnan turvallisuuden kivijalkana. Varautumisen ja johtamisen yleisperiaatteet kuvataan sovellettaviksi valtioneuvostotasolta alueille ja kuntiin.

Valtioneuvoston hallinnonalojen strategiset tehtävät esitetään vastuuministeriöittäin osassa 2. Strategiset tehtävät muodostavat perustan myös maakuntien, kuntien ja muiden organisaatioiden varautumiselle ja valmiussuunnittelulle.

Suomen muuttuneelle ulko- ja turvallisuuspoliittikan toimintaympäristölle ovat ominaisia muutoksen nopeus ja ennakoimattomuus. Toimintaympäristön muutoksilla on monenlaisia vaikutuksia myös Suomen sisäiseen kehitykseen. Sisäiseen turvallisuuteen kohdistuu niiden myötä uusia epävarmuustekijöitä. Suomi on kansainvälisten vertailujen perusteella globaalisti edistyneimpiä valtioita hallinnon ja kansalaisille tarkoitettujen palvelujen sekä markkinoiden digitalisoitumisessa. Yhteiskuntaan kohdistuvat uhkat ovat dynaamisia, rajat ylittäviä ja muuntuvia. Uhkien tunnistaminen ja niiden vaikuttavuuden arviointi on osoittautunut vaikeaksi. Varautumis- ja valmiussuunnittelun ajantasaisuuden varmistamiseksi kansallinen riskiarvio päivitetään vuonna 2018 ja laajennetaan palvelemaan yhteiskunnan turvallisuusstrategian riskianalyysissä sen edellyttämässä laajuudessa. Uhkien dynaamisuus edellyttää uusia toimintatapoja sekä laaja-alaista turvallisuustoimijoiden yhteistyötä, jotka kuvataan tässä strategiassa.

2. Kokonaisturvallisuuden yhteistoimintamalli

Kokonaisturvallisuus on suomalaisen varautumisen yhteistoimintamalli, jossa yhteiskunnan elintärkeistä toiminnoista huolehditaan viranomaisien, elinkeinoelämän, järjestöjen ja kansalaisten yhteistyönä.

2.1. Kokonaisturvallisuuden ohjaus

Yhteiskunnan varautumisen vastuujako ja tehtävät perustuvat lainsäädäntöön. Kokonaisturvallisuuden yleiset periaatteet linjataan tässä valtioneuvoston periaatepäätöksessä. Strategian ajankäyttöä seurataan Turvallisuuskomiteassa, ja se päivitetään valtioneuvoston päätöksellä havaitun tarpeen mukaan. Tavoitteena on, että yleiset periaatteet kestäisivät ajallisesti yli hallituskausien.

Kokonaisturvallisuuden käytännön toteutus jalautetaan hallinnonalakohtaisissa tai poikkihallinnollisissa strategioissa, toimeenpano-ohjelmissa sekä muissa asiakirjoissa. Esimerkkeinä voidaan mainita Sisäisen turvallisuuden strategia toimeenpano-ohjelmiseen sekä Suomen kyberturvallisuusstrategia ja sen toimeenpano-ohjelma.

Turvallisuutta käsittelevät valtioneuvoston selonteot ovat ohjausasiakirjoja, joiden keskeisiä painopisteitä ja tavoitteita toteuttamalla vahvistetaan Suomen turvallisuutta ja edistetään Suomen hyvinvointia nopeasti muuttuvassa ja vaikeasti ennakoitavassa kansainvälisessä toimintaympäristössä. Varautumisen ja turvallisuuden resursoinnin kannalta toimintaympäristökuvausten rooli on keskeinen.

2.2. Turvallisuustoimijat

Suomalaisen kokonaisturvallisuuden yhteistoimintamallin vahvuus on, että se kattaa kaikki yhteiskunnan tasot ja tahot. Valtionhallinnon, viranomaisten, elinkeinoelämän, maakuntien ja kuntien lisäksi yliopistot ja tutkimuslaitokset, järjestöt, yhteisöt ja yksilöt muodostavat kokonaisturvallisuuden verkoston, jossa tietoa voidaan jakaa, yhteisiä tavoitteita voidaan asettaa ja yhteistyöhön voidaan sitoutua joustavasti. Tämän ajattelumallin mukaan turvallisuustoimijoita ovat kaikki johdettuun tai sitä kiinteästi tukevaan turvallisuustoimintaan osallistuvat tahot. Myös yksittäisillä kansalaisilla on tärkeä rooli omatoimisessa varautumisessa ja yhteiskunnan kriisinkestokyvyn vahvistamisessa.

Julkisen hallinnon, viranomaisten sekä yliopistojen ja tutkimuslaitosten rooli varautumista koskevassa säädösvalmistelussa, ohjauksessa, kehittämisessä sekä varautumistoimenpiteiden toteuttamisessa on merkittävä. Elinkeinoelämän rooli varautumisessa on yhä tärkeämpi. Yrityksillä on jatkossakin keskeinen asema erityisesti talouden ja infrastruktuurin toimivuuden varmistamisessa. Samaan aikaan yritysten rooli esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa kasvaa. Elinkeinoelämän roolin kasvun seurauksena on entistä tärkeämpää turvata yritysten oman toiminnan jatkuvuus.

Järjestöillä on merkittävä rooli onnettomuuksiin ja häiriötilanteisiin varautumisessa. Järjestöt tuottavat palveluja, koordinoivat vapaaehtoisten osallistumista viranomaisia tukevaan toimintaan ja ylläpitävät esimerkiksi valmiustoimintaan liittyvää erityisosaamista. Järjestöt kanavoivat, johtavat ja koordinoivat myös järjestöihin kuulumattomien kansalaisten auttamishalun erilaisiin auttamistehtäviin. Uskonnollisilla yhdyskunnilla on tärkeä rooli kokonaisturvallisuuden tehtävissä.

Järjestöjen lisäksi aktiiviset kansalaiset ovat merkittävä osa kriinkestävää yhteiskuntaa. Yksilöt ovat yhä tärkeämpiä turvallisuustoimijoita omisissa valinnoissaan ja toiminnoissaan, perheen ja lähiyhteisöjensä jäseninä. Yksilön tiedot, taidot ja turvallisuutta vahvistava asenne muodostavat yhteiskunnan resilienssin eli kriisinsietokyvyn perustan. Halu osallistua ja auttaa ilmenee myös esimerkiksi sosiaalisen median verkostoina ja itsenäisinä vertaisryhminä. Nämä ovat osa kansalaisyhteiskunnan toimintaa ja tukevat parhaimmillaan yhteiskunnan kriisinsietokyvyn vahvistamista.

Vapaaehtoistoiminnan yhteensovittamisella tarkoitetaan viranomaisten, hallinnonalojen ja järjestöjen yhteistyön edistämistä. Käytännössä se tarkoittaa esimerkiksi yhteisiä sopimuksia, koulutus- ja harjoitustoimintaa, valmius- ja varautumissuunnittelua sekä järjestöjen roolin huomioon ottamista varautumisessa. Hallinnonalat ja viranomaiset sopivat keskeisten järjestöjen kanssa strategisten tehtävien hoitamisessa tarvittavista yhteistoimintajärjestelyistä esimerkiksi riskien ennaltaehkäisyssä, koulutuksessa, varautumisessa, viestinnässä, onnettomuuksien ja häiriöiden aikaisessa toiminnassa ja palautumisessa. Varautumisessa hyödynnetään järjestötoiminnan joustavuutta ja mahdollisuuksia ulottaa toiminta kattamaan myös viranomaisten vastuualueiden väliin jäävät tehtävät.

Kuntien varautumisessa otetaan huomioon ulkoistetut palvelut sekä yhteistyö elinkeinoelämän ja järjestöjen kanssa. Järjestöt, sopimusyhteisöt ja vapaaehtoissektori tuottavat merkittäväällä tavalla turvallisuuden toimintoja ja palveluja tukien laaja-alaisesti koko yhteiskunnan varautumista. Hallinnonalat ja viranomaiset huomioivat järjestöjen voimavarat ja valmiuden valtakunnallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla. Järjestöjen roolia ja tehtävistä varautumisessa sovitaan ennakkoon. Järjestöiltä puolestaan odotetaan, että ne tuntevat roolinsa ja tehtävänsä osana kokonaisturvallisuutta, ja että ne ovat varmistaneet toimintansa jatkuvuuden.

2.3. Varautuminen

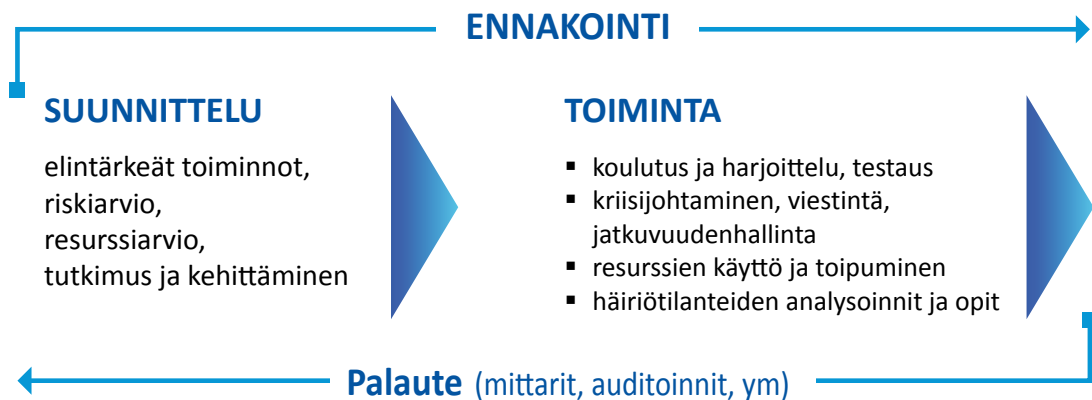
Varautuminen tarkoittaa toimintaa, jolla varmistetaan tehtävien mahdollisimman häiriötön hoitaminen ja mahdollisesti tarvittavat tavanomaisesta poikkeavat toimenpiteet normaaliolojen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Varautumistoimenpiteitä ovat muun muassa valmiussuunnittelu, jatkuvuudenhallinta, etukäteisvalmistelut, koulutus ja valmiusharjoitukset. Varautuminen perustuu valmiuslain (1552/2011), pelastuslain (379/2011) ja muun erityislainsäädännön varautumisvelvollisuuteen. Varautumisen päämääränä on huolehtia onnettomuuksien ja häiriötilanteiden ehkäisystä, valmistautumisesta toimintaan niiden uhatessa tai sattuessa ja suunnitella toipuminen. Vastuullinen ja toimivaltainen viranomaisvastaa varautumissuunnittelusta ja siihen liittyvästä yhteistoiminnasta.

Yhteiskunnan varautumisen tavoitteena on turvata elintärkeät toiminnot oikeusvaltioperiaatte huomioon ottaen. Varautumalla normaaliolojen häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin yhteiskunnan

toimijat varmistavat toimintakykynsä sekä normaalien että mahdollisesti uusien, tavanomaisesta poikkeavien tehtäviensä hoitamisen kaikissa tilanteissa.

Julkisen hallinnon varautumisvelvollisuuden ohella elinkeinoelämän, yhteisöjen ja kotitalouksien omatoiminen varautuminen on tärkeä osa yhteiskunnan kriisinkestävyyttä. Omatoimisella varautumisella ymmärretään yksittäisten henkilöiden, asuinyhteisöjen ja kotitalouksien omaehtoista varautumista tilanteisiin, joissa normaali arki häiriintyy. Kansalaisten varautumisen edistäminen edellyttää systemaattista tiedottamista ja tarkoituksenmukaista koulutustarjontaa. Järjestöjen rooli omatoimisen varautumisen kehittämisessä ja tukemisessa on merkittävä. Tällainen omatoiminen varautuminen käsittää niin arjen häiriöt kuin vakavat häiriöt ja kriisit. Järjestöt myös tukevat viranomaisia rekrytoimalla henkilöstöä ja kouluttamalla toimintaan sitoutuvia vapaaehtoisia vastuuviranomaisten ohjaamina.

VARAUTUMISEN PROSESSI

Kuva 1: Varautumisen yleinen prosessi.

Hallinnon ja yhteisöjen varautuminen suunnitellaan kokonaisturvallisuuden viitekehyksessä. Digitaalisessa ja verkostoituneessa yhteiskunnassa eri toimintojen sidoksellisuuden ja kaikkien relevanttien turvallisuustoimijoiden tunnistaminen on tärkeää. Varautumis- ja turvallisuusveloitteet on ulotettava koko palvelujen tuotantoketjuun sekä tietoihin sopimusten ja säätelyn avulla. Tässä strategiassa määritetään koko yhteiskunnan kannalta elintärkeät toiminnot ja toimijat. Varautumisen yleisen prosessin yhteensovittamiseksi ja toteuttamiseksi tarvitaan koko yhteiskunnan sekä jokaisen maakunnan, kunnan ja yhteisön osalta turvallisuustoimijoiden yhteistyöfoorumit, kuten valmiustoimikunnat. Yhteistyöfoorumit määrittelevät vastuualuettaan vastaavat, omaa toimintaansa koskevat ja yhteiset elintärkeät toiminnot.

Yhteistyöfoorumia organisoitaessa huomioidaan tarkoituksenmukaisella tavalla olemassa olevat yhteistyömallit ja hyvät käytännöt alueelliseen ja paikalliseen yhteistyöhön niin, että vältetään päällekkäinen toiminta ja varmistetaan yhtenäinen laatu. Yhteistyörakenteissa tulee huomioida laajan ja avoimen osallistumisen mahdollisuus kaikilla alueilla.

Varautumisen yleisen prosessin mukaisesti em. yhteistyöfoorumeissa arvioidaan yhteisiä toimintoja koskevat riskit, niiden todennäköisyys ja vaikutukset. Erityisesti huomioidaan eri toimijoiden ja sektoreiden rajapinnoissa olevat riskit ja yhteistoimintamahdollisuudet. Tämän lisäksi yhteistyöfoorumit arvioivat käytössä olevat resurssit sekä suunnittelevat ja toteuttavat varautumista koskevaa viestintää. Nämä toimet muodostavat varautumissuunnitelman perustan, johon liitetään johtaminen, jatkuvuudenhallinta, resurssien käyttö, kriisiviestinnän suunnitelma sekä kriisistä toipuminen eri riskiskenaarioissa.

Valmiussuunnitelmien toimivuus ja turvallisuustoimijoiden osaaminen varmistetaan koulutuksella ja yhdessä harjoittelemalla.

Varautumisessa pyritään reagoinnin sijasta ennakointiin. Ennakoinnin suunnittelu edellyttää hilaisten signaalien havaitsemista sekä ennakoitimenetelmien ja tutkimustiedon, innovatiivisen kokeilukulttuurin sekä tieto- ja paikkatietoanalyysien hyödyntämistä. Toimintaympäristön muutostrendien seuranta ja skenaarioiden läpikäynti harjoituksissa lisää valmiuksia odottamattomissa tilanteissa. Toinen keskeinen osa varautumisen kehittämistä on palautteen, auditointien, onnettomuustutinnan ja muiden asiantuntija-arviointien hyödyntäminen. Varautumisen laatua ja vaikuttavuutta on kyettävä arvioimaan luotettavasti. Siten myös arviointiprosessin tulee olla osa varautumissuunnittelua.

Varautumis- ja turvallisuusosaaminen on kokonaisturvallisuuteen liittyvien ilmiöiden ymmärtämisen, toiminnan kehittämisen sekä eri teknologioiden hyödyntämisen perusta, ja se edellyttää osaamistarpeiden määrittelyä. Korkeatasoinen kansallinen tutkimus on välttämätön edellytys osaamisen kehittämiseksi. On turvattava myös riittävä teknologinen ja teollinen osaamis- ja tuotantokyky jo normaalioloissa.

Varautumistyön ja turvallisuuteen liittyvän tiedon tulee olla mahdollisimman avointa, jotta kaikki tarvittavat osapuolet (viranomaiset, elinkeinoelämä, järjestöt, yhteisöt ja kansalaiset) voidaan ottaa mukaan ja sitouttaa yhteiseen varautumiseen kokonaisturvallisuuden periaatteen mukaisesti. Tiedon jakamisessa tulee kuitenkin ottaa huomioon, että kaikkea tietoa ei turvallisuusyistyä voida jakaa laajasti. Yhteistoiminnan tavoitteena on luoda riittävä luottamus toimijoiden välille, jolloin mahdolliset intressiristiriidat voidaan käsitellä yhteisiä tavoitteita vaarantamatta.

Kansallisen ja EU:n lainsäädännön sekä Suomea sitovien kansainvälisten velvoitteiden noudattamisesta on huolehdittava. Tämä on välttämätöntä kansallisen varautumisen, Suomen toimintaedellytysten ja yhteistyön kannalta niin EU:ssa kuin kansainvälisesti. Samalla on otettava huomioon, että koko yhteiskunnan osalta viimekätinen vastuu varautumisesta ja sen johtamisesta on viranomaisilla.

2.4. Varautumisen johtaminen ja yhteensovittaminen

Varautumisesta huolehtiminen on osa kaikkien toimijoiden päivittäistä toimintaa. Johtosuhteet, organisaatiot ja vastuujako säilytetään normaaliolojen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa mahdollisimman muuttumattomina kaikissa tilanteissa. Häiriötilanteessa toimintaa johtavat vastuulliset ja toimivaltaiset viranomaiset tai muut siihen lainsäädännössä velvoitetut turvallisuustoimijat omien tehtäviensä ja toimivaltansa mukaisesti.

Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamista johtaa, valvoo ja sovittaa yhteen valtioneuvosto sekä toimivaltainen ministeriö hallinnonalallaan. Kansliapäällikön tehtäviin kuuluu huolehtia ministeriön ja sen hallinnonalan yleisestä turvallisuudesta sekä varautumisesta. Varautumiseen ja toiminnan käynnistämiseen kukin toimivaltainen viranomainen käyttää laissa säädettyjä normaaliolojen toimivaltuuksia. Turvallisuuskomitea avustaa valtioneuvostoa kokonaisturvallisuuden hallintaan tähtäävässä varautumisessa ja varautumisen yhteensovittamisessa. Komitea seuraa yhteiskunnan turvallisuusstrategian toimeenpanoa, turvallisuusympäristön kehitystä ja hallinnonalojen varautumista.

Aluehallinto, kunnat sekä elinkeinoelämän yhteisöt ja järjestöt johtavat varautumisensa suunnittelua yhteistyössä muiden viranomaisten, elinkeinoelämän ja järjestöjen kanssa. Vastuullinen taho sovittaa toimintansa yhteen elinkeinoelämän palveluntuottajien ja toimintaa tukevien järjestöjen kanssa. Tämä sisältää yhteistoimintasopimusten, osaamisen kehittämisen, koulutusten ja harjoitusten, valmius- ja varautumissuunnittelun sekä elinkeinoelämän ja järjestöjen roolin.

Kuva 2: Varautumisen yhteensovittaminen keskushallinnossa, alueilla ja kunnissa.

Nykyisin aluehallintovirastojen tehtävänä on sovittaa yhteen alueensa toimijoiden varautumista, järjestää koulutusta ja valmiusharjoituksia sekä tukea kuntien valmiussuunnittelua. Virastojen johdolla toimivat alueelliset valmiustoimikunnat sovittavat yhteen varautumistyötä. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset vastaavat omiin tehtäviinsä liittyvästä varautumisesta ja kriisijohdattamisesta.

Kunnan toiminta kriisitilanteissa perustuu valmiuslain mukaiseen valmiussuunnitteluun. Kunnan palveluista vastaavat toimialat laativat kukin omat suunnitelmat kriisien varalle. Varautumistyötä johtaa kunnanjohtaja yhdessä kunnanhallituksen kanssa.

Valtaosan päivittäisistä turvallisuuspoikkeamista hoitavat viranomaiset ja palveluntuottajat. Mikäli turvallisuuspoikkeamista kehkeytyy häiriötilanne, tarvitaan yhteistyöelinten tilanteenarviointia riittävän tuen valmistelemiseksi vastuulliselle taholle. Tarvittaessa hyödynnetään valtakunnallisia ja kansainvälisiä suorituskykyjä.

Ennalta suunnitellut, koulutetut ja harjoitellut johtamisen toimintamallit ovat edellytys tehokalle toiminnalle häiriötilanteissa. Varautumisen ja häiriötilanteissa toimimisen johtosuhteet, organisaatiot ja vastuujako säilytetään mahdollisimman muuttumattomina kaikissa tilanteissa. Viranomaisten, elinkeinoelämän, järjestöjen ja muiden yhteisöjen sekä kansalaisten välinen yhteistyö ja toiminta sovitetaan yhteen varautumiselle luoduissa yhteistyörakenteissa ennakoivasti. Tällöin yhteistyö toimii myös häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

Alueellinen varautuminen maakunta- ja sote-uudistuksen jälkeen

Suunnitelman mukaan maakunta- ja sote-uudistuksen voimaan astumisen jälkeen sisäministeriö vastaa alueellisen yhteisen varautumisen valtakunnallisesta yhteensovittamisesta. Tehtävässään sisäministeriö vastaa asioiden valmistelussa tarvittavan yhteistyön järjestämisestä ministeriöiden, Turvallisuuskomitean ja muiden toimijoiden kanssa. Näin alueellisesta varautumisesta muodostuu valtakunnallinen kokonaisuus. Valtion lupa- ja valvontaviranomaisen rooli tulee liittymään varautumisen valvontaan. Viranomaiset, elinkeinoelämä ja järjestöt ylläpitävät ja kehittävät alueellista ja paikallista yhteistyötä ja tilannetietoisuutta yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamiseksi.

Maakunnat vastaavat alueellaan toimivien viranomaisten, kuntien, elinkeinoelämän ja järjestöjen varautumisen yhteensovittamisesta sekä tekevät yhteistyötä muiden maakuntien ja valtion toimijoiden kanssa. Maakuntien tehtävänä on ylläpitää yhteistyössä alueen toimijoiden kanssa yhteensovittamisessa tarvittavia yhteistyöfoorumeita sekä järjestää alueellisesti merkittävien riskien poikkihallinnollinen arviointityö ja turvallisuuteen vaikuttavien toimintaympäristön muutosten poikkihallinnollinen seuranta- ja arviointityö. Lisäksi maakuntien tehtävänä on järjestää yhteistyössä alueen toimijoiden yhteisiä varautumis- ja valmiusharjoituksia. Alueelliseen yhteiseen varautumiseen liittyvät tehtävät toteutetaan laaja-alaisessa yhteistyössä alueen toimijoiden kanssa. Verkostomainen yhteistyö palvelee laajasti maakunnan alueen toimijoita niiden varautumisessa ja yhteistoiminnan kehittämisessä.

Maakunta vastaa lakisääteisten tehtäviensä edellyttämästä varautumisesta. Maakunnan toimialat ja konserniin kuuluvat liikelaitokset ja yhtiöt laativat tarvittavat riskianalyytit ja uhka-arviot sekä niitä vastaavat valmiussuunnitelmat ja huolehtivat muista jatkuvuudenhallinnan toimenpiteistä toimialan lainsäädännön edellyttämällä tavalla. Maakunta huolehtii siitä, että ulkoistettujen palvelujen ja sopimusperusteisen palvelutuotannon varautumisveloitteet huomioidaan yhdenmukaisesti, ja että palveluntuottajien tosiasiallinen varautuminen liitetään mukaan maakunnan harjoitustoimintaan. Tavoitteena on mahdollisimman hyvin yhteen sovitettu valmiussuunnittelu ja muu varautuminen monialaisessa maakuntakonsernissa siten, että myös se tulisi ohjatuksi yhtenä kokonaisuutena. Maakunta huolehtii varautumis- ja turvallisuustehtävien käytännön organisoinnista sekä palvelujen toiminnan edellyttämistä riittävästä voimavaroista sekä yhteistyöstä laajemmin muiden maakuntien kanssa.

Kuntien yhteistyö maakuntien kanssa on keskeistä varautumisessa ja häiriötilanteiden hallinnassa. Kunta on ihmisten, järjestöjen ja muiden yhteisöjen sekä yritysten kannalta monissa tapauksissa olennainen taho häiriö- ja poikkeusoloihin varautumisessa. Kunta järjestää ja tuottaa monet palvelut, kuten opetus- ja sivistystoimen palvelut. Näin ollen kunnat vaikuttavat erityisesti yhteiskunnan kriisinkestävyyteen osaamisen ja sivistyksen toimialalla, hyvinvointia ja terveyttä edistämällä sekä nuorisotyöllä. Kunnat edistävät kriininkestävää yhteiskuntarakennetta paikallisella elinkeinopolitiikalla sekä maankäytön ja rakentamisen suunnittelulla. Lisäksi kriittistä kaukolämpönjakelua ja vesihuoltoa hoitavat usein kunnat ja kunnalliset yhtiöt. Kunnassa varautumista johtaa kunnanhallituksen alaisena kunnanjohtaja yhdessä johtoryhmän kanssa. Käytännön varautumis- ja toimintavastuu jakautuu kuitenkin hyvin laajasti, joten varautumiseen liittyvän yhteistoiminnan järjestäminen on keskeistä myös kuntien tasolla.

KOKONAISTURVALLISUUS

3. Elintärkeät toiminnot

Elintärkeät toiminnot ovat yhteiskunnan toimivuuden kannalta välttämättömiä, kaikissa tilanteissa ylläpidettäviä toimintokokonaisuuksia.

Yhteiskunnan elintärkeät toiminnot ulottuvat poikkisektoraalisesti useiden toimijoiden lakisääteisiin tehtäviin ja osin alueille, joille ei voida määrittellä yhtä ainoaa vastuutahoa.

Elintärkeät toiminnot ovat lähtökohta varautumisen suunnittelulle kaikilla toimintatasoilla. Niiden turvaamiseksi suunnitellaan riskiarvioon pohjautuvat käytännön tehtävät ja vastuut. Valtioneuvostotasolla elintärkeiden toimintojen turvaamiseen on määritelty hallinnonalojen strategiset tehtävät, jotka kuvataan vastuuministeriöittäin osassa 2.

Kuva 3: Yhteiskunnan elintärkeät toiminnot

3.1. Johtaminen

Johtaminen on elintärkeä toiminto, joka luo pohjan muiden toimintojen turvaamiselle. Johtamiskyky on kyettävä turvaamaan kaikissa tilanteissa ja kaikilla toimintatasoilla. Tehokas häiriötilanteiden hallinta edellyttää tiivistä yhteistyötä johtamisen, tilannekuvan ja viestinnän välillä.

Johtaminen on kiinteä osa varautumista ja valmiutta. Elintärkeisiin toimintoihin kohdistuvien uhkien hallinta edellyttää kaikkien tarvittavien turvallisuustoimijoiden yhteistoimintaa johtamisen tukena. Varoitus- ja ennakointijärjestelmien tiedon jakaminen hyvissä ajoin edesauttaa häiriötilanteiden ennaltaehkäisyä ja vähentää haittavaikutuksia.

Hyvä johtaminen edellyttää:

- selkeää johtovastuuta, toimijoiden roolitusta ja toimivaltaisen viranomaisen päätöksentekokykyä
- tilannekuvan muodostamista (tilanneymmärrys, arvio tilanteen kehittymisestä),
- kriisiviestintää,
- tiedon jakamista ja sitä tukevia teknisiä ratkaisuja,
- toiminnan jatkuvuudenhallintaa ja
- yhteistoimintaa.

Yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja uhkaavien häiriötilanteiden hallinta nojautuu kokonaisturvallisuuden mallin mukaisesti mahdollisimman kattavaan yhteistyöhön viranomaisten, paikallishallinnon, eri hallinnonalojen ja ministeriöiden sekä elinkeinoelämän välillä ja muiden tur-

vallisuustoimijoiden tukemiseen. Toimivaltainen viranomaisen johtaa operatiivista toimintaa, käynnistää häiriötilanteen hallintaan liittyvät toimenpiteet, vastaa viestinnästä ja tiedottaa tilanteesta sovittujen käytäntöjen mukaisesti. Muut viranomaiset sekä valtion ja kuntien laitokset osallistuvat toimintaan ja antavat virka-apua tilanteen hallinnan edellyttämässä laajuudessa. Viranomaisten johtovastuiden tulee olla selkeät. Johtovastuu voi vaihtua häiriötilanteiden eri vaiheissa, jolloin toimijoiden tiedonvaihto sekä valtiojohdon tai muun alueellisen ja paikallisen johdon tiedottaminen korostuu. Toiminnan tukena ovat paikalliset, alueelliset ja valtakunnalliset yhteistyöfoorumit, jotka kokoontuvat tarvittaessa häiriötilanteen hallinnan tueksi muodostamaan tilannekuvaa ja arvioimaan tilanteen kehittymistä.

Valmiussuunnittelu, koulutus- ja harjoitustoiminta valtakunnallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla, poikkihallinnollinen yhteistyö sekä oikea-aikainen tilanteisiin reagointi luovat perustan häiriötilanteiden hallinnalle. Varoitus- ja ennakointijärjestelmien tiedon jakaminen hyvissä ajoin edesauttaa häiriötilanteiden ennaltaehkäisyä ja haittavaikutusten vähentämistä. Häiriötilanteiden hallinnassa noudatetaan voimassa olevaa lainsäädäntöä. Lähtökohtaisesti toimitaan normaaliolojen organisaatioiden ja toimintamallien mukaisesti.

Monimuotoisten ja nopeasti kehittyvien häiriötilanteiden hallinta edellyttää oikea-aikaista ja joustavaa reagointia. Toiminnan koordinointi ja tiedonkulku on varmistettava eri viranomaisten ja muiden turvallisuustoimijoiden yhteistoiminnalla. Valtioneuvostossa toimivaltainen ministeriö tai valtioneuvoston kanslia kutsuu tarvittaessa koolle ylimääräisen valmiuspäällikkökokouksen.

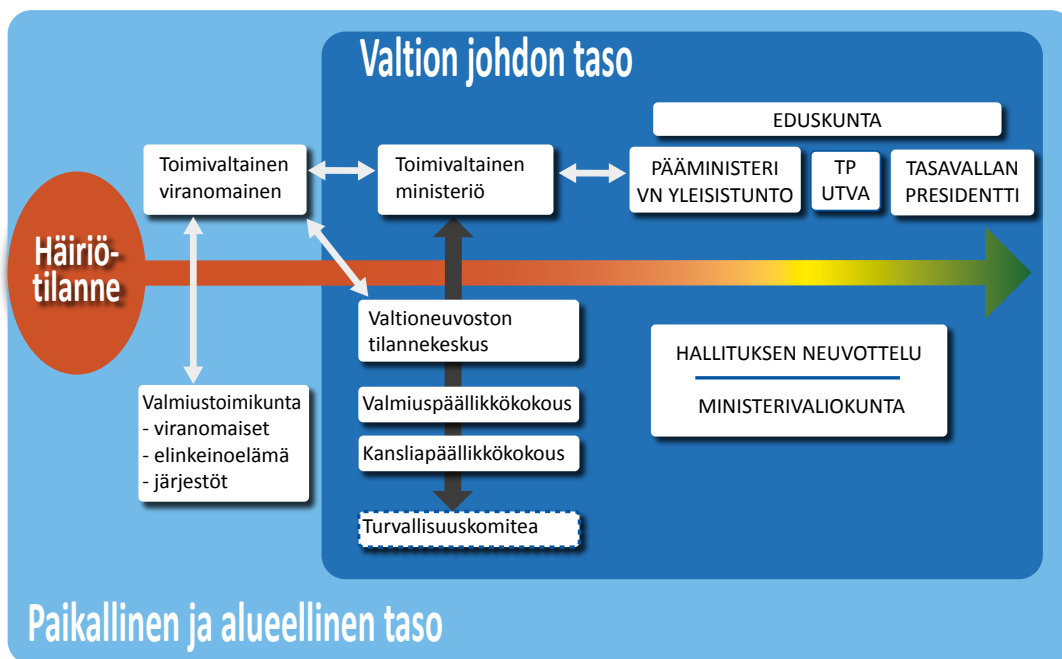
Tarvittaessa valtioneuvoston tilannekeskuksen toimintaa vahvennetaan koordinoitun tilannekuvan muodostamiseksi. Yhteistoimintaa koordinoimaan ja asiaa valmistelemaan voidaan kokoontua myös erikseen nimettävällä kokoonpanolla, joka voi valmistella tilanteen koordinointiin liittyviä asioita valmiuspäällikköjen johdolla kansliapäällikkökokouksia varten.

Valtion johtotasolla toimivaltainen ministeriö johtaa toimintaa ja tarpeen mukaan ministeriöiden yhteistoimintaa. Pääministeri johtaa valtioneuvoston toimintaa, edustaa Suomea Eurooppa-neuvostossa ja huolehtii valtioneuvostolle kuuluvien asioiden valmistelun ja käsittelyn yhteensovittamisesta sekä johtaa asioiden käsittelyä valtioneuvoston yleisistunnossa, hallituksen neuvottelussa ja ministerivaliokunnissa. Pääministerin rooli valtioneuvoston johtajana korostuu häiriötilanteissa ja niihin varautumisessa, joissa oikea-aikaiseen tietoon perustuva toiminta ja toimintojen yhteensovittaminen on kes-

keistä. Kriiseillä on usein myös ulkopoliittisia vaikutuksia, jolloin tasavallan presidentti johtaa ulkopoliittikka yhteistoiminnassa valtioneuvoston kanssa.

Viestintä on organisaation strategista toimintaa ja osa sen johtamista. Häiriötilanteiden ja poikkeusolojen ulkoisessa ja sisäisessä viestinnässä toimitaan samoin periaattein ja samoja keinoja käyttäen kuin normaaliolojen viestinnässä. Häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa korostuu myös mielipide- ja asenneilmaston seuranta ja analysointi, joilla tuetaan viranomaisten ja muiden turvallisuustoimijoiden johtamista ja viestintää.

Yleisiä häiriötilanteiden hallinnan periaatteita noudatetaan valtiojohdon toimintatasoa mukaillen myös alue- ja paikallistasolla, jolloin ne käsittelevät ensisijaisesti paikallisia toimia. Johtamisvastuut ja tilannekuvan kokoamisen sekä jakamisen periaatteet korostuvat kuntien ja alueiden — tulevien maakuntien — johtamisessa.

Kuva 4: Häiriötilanteiden hallinnan ja johtamisen yleinen toimintamalli.

3.2. Kansainvälinen ja EU-toiminta

Kansainvälinen toiminta ulottuu kaikille suomalaisen yhteiskunnan tasoille ja aloille. Kansainvälisen yhteistyön mahdollistaminen ja osallistuminen kriisien ennaltaehkäisyyn on kiinteä osa yhteiskunnan muiden elintärkeiden toimintojen turvaamista. EU-turvallisuusyhteistyö on kiinteä osa hallinnonalojen turvallisuussuunnittelua.

Suomi on osa verkottunutta maailmaa, jossa turvallisuuteen liittyvät vaikutussuhteet ylittävät valtioiden väliset rajat. Valtiotaso, julkishallinto, elinkeinoelämä, järjestöt ja kansalaiset osallistuvat kansainväliseen toimintaan omissa viitekehyksissään. Ministeriöt ja julkinen hallinto osallistuvat EU:n päätöksentekoon, ylläpitävät ja kehittävät yhteyksiä ulkovaltoihin ja muihin kansainvälisiin toimijoihin sekä varmistavat Suomen toimintaedellytykset erilaisissa yhteistoimintajärjestelyissä. Suomen kansallisen EU-koordinaatiojärjestelmän toiminta varmistetaan mahdollistamalla oikea-aikainen ja tehokas osallistuminen EU:n päätöksentekoon. Kukin ministeriö vastaa omaan toimialaansa kuuluvista EU- ja kansainvälisistä asioista. Valtioneuvoston kanslian EU-asioiden osasto sovitaa yhteen EU:ssa päätettävien asioiden valmistelun ja käsittelyn. Ulkoasiainministeriö avustaa ministeriöitä kansainvälisten asioiden yhteensovittamisessa. Lisäksi kehitetään Suomen kykyä sekä vastaanottaa ulkoista apua ja tukea että antaa niitä muille valtioille.

Suomen kansalaisia ja Suomessa pysyvästi asuvia ulkomaalaisia avustetaan ulkomailla tapahtuvissa häiriötilanteissa. Ulkomaankaupan edellytykset turvataan kaikissa olosuhteissa. Suomi osallistuu aktiivisesti siviilikriisinhallintaan ja sotilaalliseen kriisinhallintaan. Samoin Suomi osallistuu kansainväliseen pelastus- ja humanitaariseen avustustoimintaan, missä hallinnon yhteistyö kansalaisjärjestöjen kanssa on keskeisellä sijalla. Humanitaarinen apu kohdennetaan haavoittuvimpien ihmisten auttamiseen, minkä lisäksi Suomi edistää humanitaaristen arvojen sekä kansainvälisten sopimusten ja velvoitteiden noudattamista. Globaaleja uhkia, kuten hallitsemattomia muuttoliikkeitä, pandemioita, terrorismia ja kansainvälistä rikollisuutta voi ehkäistä monin keinoin. Keskeisiä keinoja ovat kestävä kehityksen, ihmisoikeuksien ja demokratian edistäminen, ilmastonmuutoksen hidastaminen ja sen vaikutuksiin varautuminen, diplomatia, rauhanyhteistyö ja kansainvälinen kriisinhallinta, asevalvonta, terveys- ja ruokaturvan vahvistaminen sekä sääntöpohjaisen kansainvälisen järjestelmän tukeminen ja kehittäminen.

Maakuntien ja kuntien varautumisessa huomioidaan kansainvälinen toiminta muun muassa rajat ylittävässä lähialueyhteistyössä ja kansainvälisen viranomaisyhteistyön tukemisessa. Yhteistyötä tehdään laajasti kansainvälisesti toimivien järjestöjen kanssa, mikä palvelee myös kansallista varautumista ja sen kehittämistä.

3.3. Puolustuskyky

Suomen itsenäisyys ja alueellinen koskemattomuus turvataan ylläpitämällä ja kehittämällä turvallisuusympäristöön suhteutettua puolustuskykyä. Suomen puolustuskyvyn kehittämisen ja ylläpidon ensisijaisena päämääränä on muodostaa ennaltaehkäisevä kynnyksellinen voima käytölle Suomea vastaan ja sotilaallisella voimankäytöllä uhkaamiselle. Tarvittaessa Suomeen kohdistuvat sotilaalliset uhat torjutaan sotilaallisia voimakeinoja käyttäen.

Puolustuskyky muodostuu puolustusjärjestelmän sotilaallisista suorituskyvyistä, yhteiskunnan varautumisesta sekä kansallisesta viranomaisyhteistyöstä ja kansainvälisestä puolustusyhteistyöstä. Kyky vastaanottaa ja antaa sotilaallista apua on osa Suomen puolustuskykyä.

Turvallisuusympäristön muutos korostaa yhteiskunnan kriisinsietokykyä, jossa maanpuolustustahdolla on keskeinen merkitys. Maanpuolustus on koko kansan asia, ja suomalaisten korkea maanpuolustustahto on puolustuskyvyn perusta.

Perinteisten sotilaallisten uhkien lisäksi Suomi varautuu vastaamaan entistä monitahoisempiin uhkiin, joissa yhdistyvät sotilaalliset ja ei-sotilaalliset keinot. Valmiutta sotilaallisiin ja ei-sotilaallisiin uhkiin vastaamiseksi kehitetään osana

kokonaisturvallisuuden toimintamallia viranomaisten, elinkeinoelämän sekä järjestöjen ja kansalaisten yhteistoimintana. Puolustushallinto vastaa sotilaallisten uhkien ennaltaehkäisystä ja torjunnasta sekä tukee muuta yhteiskuntaa ja viranomaisia kokonaisturvallisuuden toimintamallin mukaisesti. Sotilaallista maanpuolustusta tuetaan suunnitelmallisesti yhteiskunnasta saatavilla voimavaroilla vaarantamatta muun yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen jatkuvuutta.

Puolustuskykyä ylläpidetään ja kehitetään pitkäjänteisesti. Puolustuskyvyn ylläpitäminen ja kehittäminen edellyttävät myös kiinteää yhteistoimintaa yhteiskunnan eri toimijoiden kesken. Viranomaisten ja kumppanien resurssien ja suorituskykyjen nopea käyttöön saanti varmistetaan kumppanuus-, turvallisuus- ja aiesopimuksilla sekä yhteisharjoittelulla. Järjestöjen käyttöä vahvistetaan.

Normaalioloissa puolustuskyvyn käytöllä varmistetaan Suomen alueellisen koskemattomuuden valvonta ja turvaaminen. Puolustusvoimat antaa virka-apua yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi ja yhteiskunnan muiden toimintojen turvaamiseksi sekä osallistuu pelastustoimintaan. Lisäksi Puolustusvoimat auttaa estämään ja keskeyttämään terrorismirikoksia.

Poikkeusoloissa puolustuskyvyn käytöllä torjutaan alueloukkaukset ja sotilaalliset hyökkäykset. Suomi varautuu vastaamaan kaikkiin sotilaallisiin uhkiin painostuksesta aina laajamittaiseen hyökkäykseen. Toiminnassa korostuu kyky vastata nopeasti käynnistyvään hyökkäykseen.

3.4. Sisäinen turvallisuus

Sisäisen turvallisuuden ylläpitämisellä ennaltaehkäistään ja torjutaan Suomeen ja sen väestöön kohdistuvia rikoksia, onnettomuuksia ja ympäristövahinkoja tai muita vastaavia häiriöitä ja uhkia sekä hallitaan niiden seuraukset. Tiivis yhteistyö muiden kansallisten ja kansainvälisten viranomaisten, Euroopan unionin ja muiden toimijoiden välillä kaikilla hallinnon tasoilla tukee tätä työtä.

Väestön oikeusturvasta ja perustuslain suomista oikeuksista huolehditaan kaikissa tilanteissa turvaamalla riippumaton oikeuslaitos ja oikeusvaltioperiaate. Tämä vahvistaa ja kasvattaa turvallisuuden tunnetta ja luottamusta viranomaisiin. Myös yleisten vaalien toimittamiseen tarvittavat toimintaedellytykset turvataan kaikissa turvallisuustilanteissa.

Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisellä suojataan yhteiskunnan keskeistä infrastruktuuria. Samalla ennalta estetään ja torjutaan terrorismia, järjestäytyneitä ja muuta vakavaa rikollisuutta sekä vakavia häiriöitä. Rikosten esitutinnan ja rikostorjunnan toimivuus ehkäisee rikollisuutta ja ylläpitää yhteiskuntarauhaa. Vakavien onnettomuuksien ja muiden poikkeuksellisten tapahtumien itsenäisellä ja riippumattomalla turvallisuustutkinnalla tuetaan vastaavien tapahtumien mahdollisimman tehokasta ennaltaehkäisyä.

Rajaturvallisuuden ylläpidolla estetään valtakunnanrajan ja ulkorajan ylittämistä annettujen säännösten rikkomisen ja rajat ylittävistä henkilöliikenteestä yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle aiheutuvat uhkat. Näin torjutaan myös rajat ylittävää rikollisuutta sekä varmistetaan rajaliikenteen

turvallisuus ja sujuvuus. Rajaturvallisuuden ylläpitoon liittyen valvotaan ja turvataan myös Suomen alueellista koskemattomuutta ja ylläpidetään puolustusvalmiutta.

Toimitusketjujen ja tavaroiden turvallisuus varmistetaan ennakoivalla kriittisten toimijoiden ja niiden toimitusketjujen tunnistamisella, kaupallisen liikenteen riskienhallinnalla ja toimijoiden varautumisella. Toimitusketjujen ja tavaraturvallisuuden valvonnalla paljastetaan laittomat toimijat sekä estetään laittomat tavarakuuljetukset eri liikennemuodoissa EU:n sisä- ja ulkorajoilla.

Meripelastustoimen vastuualueella vaarassa olevien ihmisten etsimiseen ja pelastamiseen osoitetaan tarkoituksenmukaisin apu viipymättä. Viranomaisyhteistyö, varautumissuunnittelu ja järjestöjen ja yhteisöjen hyödyntäminen takaavat meripelastustoimen suorituskyvyn yksittäisissä meripelastustehtävissä sekä suur- ja monialaonnettomuuksissa.

Pelastustoimi vastaa ihmisiin, omaisuuteen ja ympäristöön kohdistuvien onnettomuuksien edellyttämistä toimenpiteistä sekä näiden onnettomuuksien ennaltaehkäisystä. Sosiaali- ja terveydenhuollon päivystysjärjestelmä ja ensihoitopalvelut turvaavat kaikissa olosuhteissa asukkaiden välittömän avun kansallisena kokonaisuutena. Vastuu ulottuu päivittäisistä onnettomuuksista suuronnettomuuksiin ja poikkeusoloihin varautumiseen. Järjestöjen, sopimusyhteisöjen ja vapaaehtoisektorin rooli pelastustoimessa niin viranomaistoimintaa tukevissa tehtävissä kuin omatoimisen varautumisen tukemisessa on merkittävä. Pelastustoimi varautuu antamaan ja vastaanottamaan apua suurissa onnettomuus- ja kriisitilanteissa yhteistyössä muiden kansallisten viranomaisten, EU:n pelastuspalvelumekanismien ja muiden kansainvälisten pelastuspalvelujärjestelmien kanssa.

Väestön suojaamisen tavoitteena on kyetä suojaamaan väestö normaaliolojen onnettomuus- ja muissa vaaratilanteissa ihmishenkiä menettämättä. Aseellisen konfliktin aikana väestö varaudutaan riskiarvioiden ja uhkatilanteiden mukaisesti suojaamaan väestönsuojiiin, mahdollisimman hyvän suojan antaviin sisätiloihin tai evakuoimalla. Väestönsuojia rakennetaan jatkossakin ensisijaisesti sotilaallisiin ughiin varautumiseksi. Ministeriöt ja muut viranomaiset varautuvat toimialaansa kuuluviin väestönsuojelutehtäviin.

Hätäkeskuspalvelut tukevat pelastustoimea, poliisia, sosiaali- ja terveystoimea, Rajavartiolaitosta sekä niitä avustavien muiden toimijoiden, ml. järjestöjen, operatiivista toimintaa kiireellisissä hälytystehtävissä.

Maahanmuuttoa hallitsemalla turvataan säännelty maahanmuutto ja tähän liittyvä päätöksenteko sekä kyky torjua laitton maahantulo. Laajamittaisen maahantulon hallintaan liittyy myös kyky vastaanottaa maahantulijat ja järjestää heille tilanteen edellyttämä perusturva.

Viranomaiset ja elinkeinoelämä varautuvat yhteistyössä biologisiin, kemiallisiin tai säteilystä johtuviin ughiin kansainvälisiä terveysäädöksiä noudattaen. Järjestöt ja kansalaiset tukevat tätä varautumista. Biologisten uhkien tunnistamiseen sekä niihin varautumiseen ja reagointiin liittyvä kansallinen ohjaus, rakenteet ja prosessit luodaan toteutetun ulkoisen arvioinnin perusteella. Ympäristövahinkojen torjuntaan sisältyy öljy- ja kemikaalivahinkojen torjunnan valtakunnallinen järjestäminen ja kehittäminen. Ympäristöhallinnon viranomaiset Valtion lupa- ja valvontavirastossa ja tutkimuslaitoksissa antavat tarvittaessa virka-apua luonnon- ja ympäristöonnettomuuksissa.

3.5. Talous, infrastruktuuri ja huoltovarmuus

Talouden, infrastruktuurin ja huoltovarmuuden turvaamisella järjestetään elintärkeiden toimintojen ylläpitämiseksi tarvittava rahoitus ja muut resurssit. Elintärkeille toiminnoille välttämättömät kotimainen ja kansainvälinen infrastruktuuri, organisaatiot, rakenteet ja prosessit turvataan.

Rahoitusjärjestelmän mahdollisimman vakaa toiminta ja yhteiskunnan toiminnan kannalta välttämättömien rahoitusmarkkinapalvelujen jatkuvuus turvataan kaikissa olosuhteissa tehokkaalla valvonnalla, sääntelyllä ja ylläpitämällä kriisinhallintavalmiutta. Yhteiskunnan toimivuuden ja turvallisuuden kannalta välttämättömien rahoitusmarkkinapalvelujen jatkuvuuden turvaamiseksi myös häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa on olemassa kansallinen toimintamalli ja tarvittavat kansalliset varajärjestelmät.

Julkisen talouden kestävyys sekä julkisen hallinnon edellyttämät taloudelliset ja henkilöresurssit varmistetaan. Valtion varainhankintakyky ja kyky maksujen suorittamiseen turvataan normaalioloissa, häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Toiminta-, taloussuunnittelu- ja talousarvioprosesseja ylläpidetään. Tarvittaessa toteutetaan taloudellisten voimavarojen uudelleen kohdentaminen sekä varmistetaan julkisen hallinnon henkilöstöresurssien ja tarvittavalla infrastruktuurilla varustettujen toimitilojen saatavuus ja riittävyys kaikissa oloissa.

Valtionhallinnon toimijat edistävät tietoturva- ja -tietosuojasäännösten täytäntöönpanoa ja valvontaa sekä lisäävät ohjeistuksellaan ja neuvonnallaan yritysten, yhteisöjen ja kansalaisten tietoisuutta tietoturvauhkista ja varautumista niiden vaikutuksiin. Elintärkeissä toiminnoissa välttämättömät tieto- ja viestintäjärjestelmät, digitaaliset palvelut ja tiedot turvataan julkisen hallinnon ja yhteisöjen käytettävissä olevissa toimitiloissa. Toimiva tieto- ja kyberhäiriötilanteiden hallintamalli huomioi Euroopan unionin verkko- ja tietoturvasäännösten veloitteet. Tarkempi kuvaus on Suomen Kyberturvallisuusstrategiassa ja sen säännöllisesti päivitettävässä toimeenpano-ohjelmassa.

Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen ja väestön toimeentulon tarvitsemien kuljetusten edellytykset turvataan kaikissa tilanteissa. Kuljetusten infrastruktuuri ja keskeiset logistiset ketjut sekä kriittisen kuljetuskaluston huolto-, korjaus- ja varaosapalvelu ja käyttövoiman saanti varmistetaan.

Elintarvikehuolto turvaa väestölle riittävän ja turvallisen ravinnonsaannin. Elintarvikehuollon alkutuotannon, jalostuksen, logistiikan, koti- ja suurtalouksien sekä vesihuollon edellyttämien tuotantopanosten lisäksi myös osaavan työvoiman saatavuus ja elintarvikevalvonta turvataan. Päivittäistavara- ja huollon turvaaminen on myös tärkeää väestön toimintakyvyn kannalta. Samalla kehitetään väestön omatoimista varautumista päivittäistavara- ja huollon vakaviin häiriöihin.

Vesihuollon toimintaketju turvataan kokonaisvaltaisesti, mikä käsittää myös vesilähteistä käsitellyn jäteveden purkupisteet. Suurten asutuskeskusten, yhteiskunnan kannalta tärkeiden toimintojen ja elintarviketuotannon vedensaanti varmistetaan. Ympäristön seurantajärjestelmää ylläpidetään ja toimiva jätehuolto turvataan.

Poikkeusoloja varten varaudutaan turvaamalla asuminen ja varmistamalla riittävän rakentamisen kapasiteetti. Lisäksi tulvariskejä hallitaan ja patoturvallisuutta valvotaan.

Infrastruktuurin toimivuus turvataan riittäväällä työvoiman saannilla ja ylläpitämällä huoltovarmuutta. Huoltovarmuuden ylläpitämiseen tarvittavat toimenpiteet mitoitetaan siten, että väestön elinmahdollisuudet, yhteiskunnan välttämättömät toiminnot, elintarvikehuollon turvaamisen toiminnot, sosiaali- ja terveyspalvelut, lääkkeiden ja rokotteiden saatavuus ja maanpuolustuksen materiaaliset edellytykset eivät vaarannu. Suomen huoltovarmuustoimenpiteiden lähtökohtana on EU:n sisämarkkinoiden toimivuus.

Kotimaiset ratkaisut ja kansainvälinen yhteistyö varmistavat energian saatavuuden. Varmistetaan monipuolinen, edullinen ja riittävä sähköenergian kotimainen tuotantokapasiteetti, joka muodostaa voimahuollon perustan. Energian saatavuus turvataan julkisen hallinnon ja yhteisöjen käytettävissä olevissa toimitiloissa.

Elinkeinoelämän ja julkisten organisaatioiden toiminnan kannalta keskeinen osaaminen ja kyky tuottaa innovaatioita turvataan myös poikkeusoloissa. Talous, infrastruktuuri ja huoltovarmuus rakentuvat teknologioiden varaan, jolloin kriittisiin teknologiavalmiuksiin on kiinnitettävä huomiota.

3.6. Väestön toimintakyky ja palvelut

Väestön toimintakyky ja hyvinvointi turvataan ylläpitämällä keskeiset peruspalvelut. Niillä edistetään väestön itsenäistä selviytymistä kaikissa tilanteissa.

Yhteiskunnan toimivuus edellyttää sekä riittävää sosiaaliturvaa että sosiaali- ja terveystalvaeluja, jotka turvataan yhteiskunnan häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Häiriötilanteissa kiireellisten palvelujen tarve korostuu, koska kriisit aiheuttavat lähes aina potilaita, sosiaalitoimen asiakkuuksia ja avun tarvetta. Kunnat ja maakunnat huolehtivat, että ihmiset saavat kaikissa tilanteissa toimintakyvyn ja hyvinvoinnin kannalta kiireelliset ja välttämättömät palvelut asuinpaikasta ja vuorokauden ajasta riippumatta. Sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoiden varautumisvelvollisuus koskee kaikkia palveluntuottajia. Yhteiskunnan häiriötilanteissa väestölle turvataan välttämättömät kiireelliset sosiaali- ja terveyspalvelut. Sosiaali- ja terveydenhuollon päivystys- ja ensihoitopalvelut toimivat kaikissa olosuhteissa alueellisenä ja kansallisena kokonaisuutena.

Keskeisten koulutuspalvelujen häiriötön jatkuminen turvataan varhaiskasvatuksesta korkea-asteelle. Yhteiskunnassa on valmius huolehtia lapsen edun ensisijaisuuden periaatetta noudattaen lasten ja nuorten turvallisuudesta ja palveluista sekä aikuis- koulutuspalveluista myös häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa sekä kyky käsitellä koulutuspalveluihin liittyvät uhkat ja kriisit. Keskeisten koulutuspalvelujen ja tutkimustoiminnan varmistaminen turvaa koulutus- ja tutkimusjärjestelmän. Kansalaisten luottamus toimiviin sosiaali- ja terveystalvaeluihin sekä eri tason koulutuspalveluiden jatkuvuuteen on olennainen asia niin kriisitilanteissa kuin niihin varautumisessa.

3.7. Henkinen kriisinkestävyys

Henkisellä kriisinkestävyydellä tarkoitetaan yksilöiden, yhteisöjen ja yhteiskunnan sekä kansakunnan kykyä kestää kriisitilanteiden aiheuttamat henkiset paineet ja selviytyä niiden vaikutuksilta. Hyvä henkinen kriisinkestävyys edistää kriiseistä toipumista.

Henkinen kriisinkestävyys ilmenee tahtona toimia valtiollisen itsenäisyyden, väestön elinmahdollisuuksien ja turvallisuuden ylläpitämiseksi kaikissa tilanteissa. Henkisen kriisinkestävyuden luominen ja ylläpitäminen on eri hallinnonalat läpileikkävää ja pitkäjänteistä työtä.

Perusta henkiselle kriisinkestävyydelle luodaan normaalioloissa. Kansakunnan henkisen kriisinkestävyuden säilymiseen vaikuttaa se, miten yhteiskunta onnistuu turvaamaan elintärkeät toiminnot ja niihin liittyvät strategiset tehtävät. Kriisitilanteessa on mahdollista, että demokraattisten instituutioiden toimintakykyä, valtiojohdon asemaa ja päättäjien uskottavuutta voidaan tarkoituksellisesti pyrkiä horjuttamaan.

Kansalaisten luottamus viranomaisen toimintaan on olennainen osa henkisen kriisinkestävyuden ylläpitämistä. Myös luottamus yhteiskuntaan sekä kansalaisten keskinäinen luottamus ovat kriisinkestävyuden keskeisiä tekijöitä. Luottamus rakennetaan normaalioloissa. Viranomaisen toiminnan tulee perustua samoille peruseriaatteille ja arvoille niin normaalioloissa, häiriötilanteissa kuin poikkeusoloissa, jotta kansalaisten luottamus säilyy. Kansalaisten luottamuksen säilyminen on

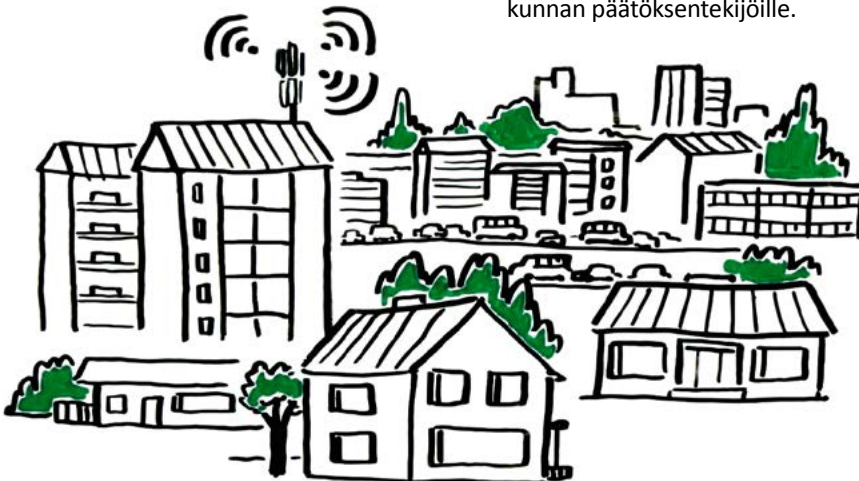
olennaisesti riippuvainen myös viranomaisen viestinnän sekä järjestöjen ja muiden yhteisöjen viestinnän onnistumisesta häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

Henkistä kriinkestävyyttä ylläpidetään huolehtimalla sivistyksen peruspalveluista ja viranomaisten pitkäjänteisestä viestinnästä. Koulutuksella ja kulttuuripalveluilla vahvistetaan kansalaisten tietoja ja taitoja toimia muuttuvassa yhteiskunnassa. Samalla luodaan henkisen kriinkestävyyden edellytykset. Koulutus sekä järjestö- ja kansalaistoiminta — kuten liikunta-, kulttuuri- ja nuorisotoiminta — tukevat myös osallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Sivistys- ja kansalaistoiminta sekä hengellisten yhteisöjen toiminta antavat ihmisille yhteiskunnallisen ja sosiaalisen osallisuuden kokemuksia, vaikuttamismahdollisuuksia ja -taitoja sekä verkostoja.

Medialla on merkittävä rooli kansakunnan henkisen kriinkestävyyden ylläpitäjänä ja luojana. Kansalaisten kriittisen medialukutaidon, digitaalisen perusosaamisen sekä luotettavan journalismin ja mediailmapiirin edistäminen vahvistavat kansalaisten yhteiskuntaan osallistumista ja moniulotteisen mediaympäristön turvallista hallintaa sekä auttavat torjumaan disinformaatiota.

Tasaisesti jakautunut hyvinvointi, terveys ja toimintakyky estävät yhteiskunnan jakautumista. Syrjäytymisen ehkäisy ja eriarvoisuuskehityksen torjuminen tukevat oikeudenmukaista yhteiskuntaa ja henkistä kriinsietokykyä sekä vakauttavat yhteiskunnallisia oloja. Järjestöjen ja esimerkiksi hengellisten yhteisöjen toiminta tarjoaa ihmisille sosiaalisen viitekehityksen, joka rakentaa luotamusta, aktivoi ihmisiä yhteiskunnalliseen toimintaan ja ehkäisee syrjäytymistä. Tämä tukee yksilöiden valmiuksia selviytyä häiriötilanteista.

Kriisien ja häiriöiden aikana väestön henkisen kriinkestävyyden kannalta on merkityksellistä hallita stressitekijät ja pystyä pitämään häiriötilanteissa yllä normaaliolojen arjen rakenteita. Ne ylläpitävät turvallisuudentunnetta, luottamusta tulevaisuuteen ja antavat kansalaisille voimavaroja toimia kaikissa tilanteissa. Yksilöt voivat kantaa vastuuta oman ja lähiyhteisön turvallisuuden edistämisestä. Järjestöillä on merkittävä rooli turvallisuuskulttuurin edistämisessä sekä kansalaisten aktivoimisessa oman ja lähiyhteisön turvallisuuden kehittämiseen. Henkistä kriinkestävyyttä edistetään koulutuksella ja luotettavalla viestinnällä, jota kansalaisyhteiskunnan ja järjestöjen toimijat voivat tukea ja tuottaa roolinsa mukaisesti omissa verkostoissaan. Järjestöt myös tuottavat tietoa kansalaisten turvallisuustarpeista ja välittävät sitä yhteiskunnan päätöksentekijöille.

HENKISEN KRIISINKESTÄVYYDEN KOLME AJALLISTA ULOTTUVUUTTA

NORMAALIOLOJEN TOIMINTA	KRIISINAIKAINEN TOIMINTAKYKY	TOIPUMISEN TOIMINTAKYKY
<ul style="list-style-type: none">▪ henkisen kriisinkestävyyden perustan luominen normaaliolojen toiminnalla▪ tasa-arvoinen, turvallinen, demokraattinen yhteiskunta▪ toimiva yhteiskuntajärjestelmä ja varautuminen	<ul style="list-style-type: none">▪ eri toimijoiden yhteistyö korostuu▪ toimijoiden selkeät vastuut▪ arjen rakenteiden ylläpitäminen▪ perustarpeiden täyttymisen varmistaminen	<ul style="list-style-type: none">▪ eri toimijoiden yhteistyö korostuu▪ toipumista edesauttavien toimenpiteiden järjestäminen kriisin jälkeen

Kuva 5: Perusta henkiselle kriisinkestävyydelle luodaan normaalioloissa.

4. Riskiarvio varautumisen perustana

Varautuminen perustuu aina riskien arviointiin. Riskiarvio on tehtävä kattavasti kaikki uhkamallit huomioiden. Uhkamalleja tarkennetaan uhka-arvioiden muutosten perusteella, jotka edellyttävät riskien jatkuvaa ja säännöllistä arviointia ja päivittämistä.

Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2017 hyödyntää varautumisen riskianalyysin yhteisenä perustana kansallista riskiarviota vuodelta 2015 ja YTS 2010:n uhkamalleja. Vuoden 2015 kansallinen riskiarvio perustui Euroopan unionin lainsäädäntöön pelastuspalvelumekanismista. Se laadittiin sisäministeriön johtamana ja Turvallisuuskomitean ohjaamana poikkihallinnollisena yhteistyönä.

Kokonaisturvallisuutta koskeva yhteiskunnallinen riskiarvio päivitetään noin kolmen vuoden välein. Riskiarviossa hyödynnetään kansallisen riskiarvion prosessia. Riskiarvio päivitetään seuraavan kerran vuonna 2018. Samalla se laajennetaan kattamaan yhteiskunnan turvallisuusstrategian edellyttämät uhkamallit. Tavoitteena on, että Kansallinen riskiarvio muodostaa perustan varautumisen suunnittelulle kaikilla toimintatasoilla.

Riskiarviossa on huomioitava, että uhkat voivat ilmetä itsenäisinä, samanaikaisina tai toistensa jatkumoina; muutokset ja uhat voivat olla arvaamattomia, nopeita ja kestoiltaan vaihtelevia. Osa uhkista voi toteutua jonkun toimijan tarkoituksellisenä toimintana, osa taas ilman tarkoituksellista

pyrkimystä. Uhkien syitä, lähteitä, täsmällisiä kohteita, tavoitteita, ilmenemisen laajuutta tai seurannaisvaikutuksia on vaikea ennustaa. Myöskään uhkien toteutumisen todennäköisyyden luotettava arviointi ei ole aina mahdollista ainakaan pitkällä aikavälillä. Mahdollisia vaikuttamisen keinoja ei kaikkia voida etukäteen tunnistaa.

Muuttuvan uhkadynamiikan myötä laaja-alainen yhteistyö riskianalyyseissä ja tilanteenmukaiset ratkaisut korostuvat. Keskiössä on valmius joustaa yllättävissä muutoksissa ja varautua vastaamaan yhteiskuntaan kohdistuvan hybridi-vaikuttamisen ja kyberuhkien erilaisiin muotoihin sekä vahvistaa niissä vaadittavia suorituskykyjä.

Toimintaympäristön muutosten seuranta ja analysointi sekä ennakoitavien tilanteiden ylläpitäminen tulee olla kaikkien yhteiskunnan varautumisesta ja häiriötilanteiden hallinnasta vastuussa olevien tahojen jatkuvaa ja aktiivista toimintaa. Kaikkien varautumiseen osallistuvien tahojen tilannetietoisuutta voidaan kehittää yhteisen tilan seurannan ja -arvioinnin avulla. Verkostoitunut ja poikkihallinnollinen kokonaisturvallisuuden yhteistoimintamallin mukainen yhteistyö on tärkeää niin kansallisella kuin kansainväliselläkin tasolla.

Turvallisuustilannetta ja sen muutoksia käsitel-
lään valtioneuvoston turvallisuutta käsittelevissä
selonteoissa sekä eri toimijoiden ja hallinnonalo-
jen omissa arvioissa. Esimerkiksi Sisäisen turval-
lisuuden strategiassa kuvataan sisäiseen turvalli-

suuteen liittyviä muutostrendejä. Varautumisen
yhteistoimintaelimissä on hyödynnettävä keskei-
simmät vastuualueen mukaiset toimintaympäris-
tö- ja riskianalysit, jotka osallistajat täydentävät
omilla arvioillaan.

YTS 2010	KANSALLINEN RISKIARVIO 2015	KANSALLINEN RISKIARVIO 2018
<p>Uhkamallit:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Voimahuollon vakavat häiriöt • Tietoliikenteen ja tietojärjestelmien vakavat häiriöt • Kuljetuslogistiikan vakavat häiriöt • Yhdyskuntatekniikan vakavat häiriöt • Eilintarvikehuollon vakavat häiriöt • Rahoitus- ja maksujärjestelmän vakavat häiriöt • Julkisen talouden rahoituksen saatavuuden häiriintyminen • Väestön terveyden ja hyvinvoinnin vakavat häiriöt • Suuronnettomuudet, luonnon ääri-ilmiöt ja ympäristöuhkat • Terrorismi ja muu yhteiskuntajärjestystä vaarantava rikollisuus • Rajaturvallisuuden vakavat häiriöt • Poliittinen, taloudellinen ja sotilaallinen painostus sekä sotilaallisen voiman käyttö. 	<p>Laajasti yhteiskuntaan vaikuttavia skenaarioita:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Energiansaannin vakavat häiriöt • Kybertoimintaympäristön riskit • Maailmanlaajuisesti tai Suomen lähialueilla esiintyvät vakavat tarttuvat taudit ihmisiin • Suomeen suoraan tai välillisesti kohdistuva turvallisuuspoliittinen kriisi • Vakava ydinonnettomuus Suomessa tai Suomen lähialueella • Aurinkomyrsky <p>Vakavia alueellisia tapahtumia:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nopeasti syntyvä laaja tulva asutuskeskuk- sessa tai sen läheisyydessä • Vakava kemikaali- tai räjähdysonnettomuus vaarallisia aineita käsittelevässä teollisuus- laitoksessa • Suuri merellinen onnettomuus • Vakava lentoliikenteen onnettomuus • Vakava raideliikenteen onnettomuus • Vakava maantieliikenteen onnettomuus • Useampi yhtäaikainen laaja metsäpalo • Suuri, laajasti yhteiskuntaan vaikuttava rakennuspalo kriittisen infrastruktuurin kohteessa • Laaja tai pitkäkestoinen vedenjakeluhäiriö • Laajalle alueelle ulottuva talvimyrsky, johon liittyy pitkä pakkasjakso • Ukkosmyrsky (rajuilma) • Suomeen kohdistuva terroristinen teko tai terrorismi • Vakava henkilöjoukkoon kohdennettu väkivallanteko • Isojen väkijoukkojen väkivaltainen liikehdintä • Laajamittainen maahantulo 	<ul style="list-style-type: none"> • Päivitetään kolmen vuoden välein • Laajennetaan yhteiskunnan turvallisuusstrategian edellyttämällä tavalla • Perustana varautumisen suunnittelulle kaikilla toimintatasoilla

Kuva 6: Uhkamallit ja riskiskenaariot sekä kolmen vuoden välein päivittyvä kansallinen riskiarvio.

5. Strategian toimeenpano, seuranta ja varautumisen kehittäminen

Yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa esitetyt varautumisen yleiset periaatteet tukevat kaikkien yhteiskunnan toimijoiden valmiussuunnittelua, toimeenpano-ohjelmia ja käytännön turvallisuustyötä.

Kokonaisturvallisuuden yhteistoimintamallin mukainen jatkuva varautumisen seuranta muodostuu valmiussuunnittelusta, toimeenpano-ohjelmista ja näiden perusteella toteutettavista tehtävistä sekä niiden seurannasta kullakin toimintatasolla.

Valtioneuvostotasolla kukin ministeriö vastaa varautumisensa seurannasta ja kehittämisestä. Valtioneuvostossa on varautumista tukeva pysyvä yhteistyöelin, Turvallisuuskomitea, joka muodostaa yhteisen tilannetietoisuuden varautumisesta ja valmiudesta. Turvallisuuskomitea raportoi yhteiskunnan turvallisuuden tilasta valtion ylimmälle johdolle vuosittain. Sama toimintaperiaate on toteutettavissa alue- ja paikallishallinnon toimintatasoilla.

Varautumista kehitetään soveltamalla yhä laajemmin ja syvemmin strategiassa esitettyä kokonaisturvallisuuden yhteistoimintamallin mukaista varautumisen prosessia. Yksi prosessin tärkeimpiä osa-alueita on kaikkien turvallisuustoimijoiden osallistaminen varautumisen suunnitteluun sekä tilannekuvan ja -tietoisuuden muodostamiseen ja harjoitteluun. Elinkeinoelämän ja järjestöjen osallistamisen ohella väestön osaamisesta huolehtiminen ja osaamisen hyödyntäminen on kytkettävä kiinteäksi osaksi turvallisuustoimijoiden varautumista.

Varautumisen prosessin onnistumisen kannalta on keskeistä, että se liittyy muun toiminnan ja resurssien suunnitteluun, pitää sisällään ennakoitavien tapahtumien ja hyödyntää aktiivisesti tutkimustietoa. Siten varautuminen voi parhaimmillaan ennaltaehkäistä epätoivotut tapahtumat ja tuottaa mahdollisimman kustannustehokasta hyötyä.

Kokonaisturvallisuuden yleiset periaatteet

Kansanvaltaisuus ja oikeusvaltioperiaate	Kokonaisturvallisuuden perustana ovat ihmisarvon loukkaamattomuus, edustuksellisen kansanvallan periaatteet, valtiollisten tehtävien jako, julkisen valvankäytön lainmukaisuus ja muut oikeusvaltioperiaatteet. Yksilön oikeudet turvataan kaikissa tilanteissa ja viranomaisille taataan riittävät toimivaltuudet.
Johtaminen perustuu toimivaltaisen viranomaisen malliin	Johtaminen perustuu lakisääteisiin tehtäviin ja toimivaltaisen viranomaisen vastuuseen. Muut turvallisuustoimijat tukevat toimivaltaista vastuuviranomaista.
Kaikki toimijat mukana — koko yhteiskunnan voimavarojen hyödyntäminen	Elintärkeät toiminnot turvataan yhteiskunnan voimavarojen tehokkaalla ja kokonaisvaltaisella hyödyntämisellä. Tämä edellyttää julkisen sektorin, elinkeinoelämän, järjestöjen ja muiden yhteisöjen sekä kansalaisten välistä yhteistyötä ja toiminnan yhteensovittamista kaikissa tilanteissa. Varautumista varten turvataan riittävät voimavarat. Kustannustehokkuutta edistetään kehittämällä ja soveltamalla yhteen normaaliolojen menettelyt ja järjestelmät myös häiriötilanteisiin soveltuviksi.
Kokonaisturvallisuuden yhteistyöryhmät varautumisen tukena	Toimivaltainen viranomainen hyödyntää laajapohjaisia varautumisen ja valmiuden yhteistyöfoorumeita tukenaan. Tällaisia ovat käytännössä esimerkiksi valmiuspäällikkö- ja kansliapäällikkökokous valtioneuvostotasolla, Turvallisuuskomitea valtioneuvoston tukena ja Huoltovarmuuskeskus maan huoltovarmuuden ylläpitämisen ja kehittämisen laitoksena. Lisäksi tukena ovat ministeriöiden ja hallinnonalojen valmiustoimikunnat, alueelliset valmiustoimikunnat sekä kuntien valmiussuunnittelun johtoryhmät.
Ennakointi, toiminnan joustavuus ja toipuminen	Varautuminen edistää ennakointia ja resurssien joustavaa käyttöä. Häiriötilanteista toipumisen suunnittelu pyrkii aiempaa parempaan kriisinsietokykyyn ja valmiuteen.
Varautumisen kansainvälinen ja EU-ulottuvuus	Yhteiskunnan elintärkeät toiminnot ja niihin kohdistuvat uhkat ovat osa globaalia toimintaympäristöä. Jokaisella elintärkeällä toiminnolla on kansainvälinen ja EU ulottuvuutensa varautumisen kehittämisessä. Tilannekuvan muodostaminen korostaa tarvetta kansainvälisen ja EU yhteistyön vahvistamiseen. Varautumisessa huomioidaan kansainvälisissä sopimuksissa ja EU-oikeudessa Suomea velvoittavat seikat.
Varautumisen seuranta ja kehittäminen	Varautumista seurataan systemaattisesti ja kehitetään mm. auditointien ja harjoitustoiminnan avulla. Tutkimustiedon, turvallisuustutkimuksen ja niiden suosittelun hyödyntäminen tukevat varautumisen kehittämistä.
Turvallisuustiedon jakaminen	Varautumistyön ja turvallisuuteen liittyvän tiedon tulee olla mahdollisimman avointa huomioiden kuitenkin, että kaikkea tietoa ei turvallisuussyistä voida jakaa laajasti.

Osa 2

Hallinnonalojen strategiset tehtävät

Johtaminen.....	28
Kansainvälinen ja EU-toiminta.....	33
Puolustuskyky.....	38
Sisäinen turvallisuus.....	39
Talous, infrastruktuuri ja huoltovarmuus.....	57
Väestön toimintakyky ja palvelut.....	81
Henkinen kriisinkestävyys.....	86

1. Valtion ylimmän johdon toimintaedellytysten turvaaminen

Vastuuministeriö:

VNK

Tehtävän kuvaus ja tavoite

Valtioneuvoston päätöksenteko varmistetaan sopimalla valtioneuvoston yleisistunnon, tasavallan presidentin esittelyn, ministerivaliokuntien sekä hallituksen epävirallisten neuvottelujen kokoontumisten ajankohdat ja paikat sekä huolehtimalla riittävästä tiedonkulusta kokousten välillä. Tavoitteena on mahdollistaa joustava ja nopea päätöksentekovalmius. Poikkeusjärjestelyistä tiedotetaan oikea-aikaisesti sovittujen toimintamallien mukaisesti.

Toimintamalli

Valtioneuvoston yhteistoimintaa eduskunnan ja tasavallan presidentin kanssa toteutetaan lainsäädännön edellyttämällä tavalla ja sovittujen yhteistoimintakäytäntöjen mukaisesti. Tarvittavien toimitilojen sekä teknisten järjestelmien ja tukiorganisaatioiden asianmukaisesta toiminnasta ja kehittämisestä huolehditaan. Valtioneuvoston kanslia vastaa valtioneuvoston yhteisen tilannekuvan kokoamisesta ja häiriötilanteiden hallinnan yleisestä yhteensovittamisesta, valtioneuvoston yhteisestä poikkeusoloihin ja häiriötilanteisiin varautumisesta sekä valmiuslaissa tarkoitettujen poikkeusolojen toteamisen ja käyttöönottoasetuksen antamisen yleisestä yhteensovittamisesta.

Valtioneuvoston kanslian toimialaan kuuluu pääministerin avustaminen valtioneuvoston yleisessä johtamisessa sekä hallituksen ja eduskunnan työn yhteensovittamisessa ja Euroopan unionissa päätettävien asioiden valmistelun ja käsittelyn yhteensovittaminen sekä Euroopan unionin kehittämisen kannalta keskeiset horisontaaliset ja institutionaaliset asiat.

Häiriötilanteen hallinnassa korostuu erityisesti johtamisen, koordinoinnin ja tilannekuvan sekä viestinnän yhteistyö. Erityisesti tilannekuvan ylläpitämisessä ja kriisiviestinnässä hyödynnetään myös muiden turvallisuustoimijoiden kykyä tukea johtamista. Valtioneuvoston reagointikykyä nopeasti kehittyviin ja moniulotteisiin häiriötilanteisiin kehitetään yhteisellä säännöllisellä koulutus- ja harjoitustoiminnalla.

2. Valtion ylimmän johdon tilannekuvan ylläpitäminen

Vastuuministeriö:

VNK

Tehtävän kuvaus ja tavoite

Valtionjohdon tilannekuvan ylläpitäminen on valtioneuvoston kanslian strateginen tehtävä. Valtioneuvoston tilannekeskus tuottaa ennakoivaa ja reaaliaikaista tilannekuvaa valtionjohdon käyttöön päätöksenteon tueksi. Tilannekuvatoiminnan tehtävänä on varmistaa, että valtionjohdon käytettävissä on ajantasainen ja analysoitu turvallisuustilannekuva kaikissa olosuhteissa.

Toimintamalli

Valtioneuvoston tilannekeskuksen tehtävänä on tasavallan presidentin ja valtioneuvoston päätöksenteon ja toiminnan tueksi koota ja analysoida tietoa turvallisuustilanteesta ja selkälaisista häiriöistä ja niiden uhkista, jotka vaarantavat yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja. Tilannekuvaa muodostetaan ja päivitetään mahdollisimman reaaliaikaisesti häiriötilanteen aikana. Valtioneuvoston tilannekeskuksella on salassapitosäädösten estämättä oikeus saada tilannekuvan kokoamiseksi toimivaltaisen viranomaisen välttämättömiksi arvioimat tiedot turvallisuustapahtumista. Valtioneuvoston tilannekeskus jakaa yhteen sovitettua tilannekuvaa tasavallan presidentille, valtioneuvostolle ja muille viranomaisille. Jatkuvan seurannan kautta muodostunut analysoitu strategisen tason tilannekuva luo perustan päätöksenteolle ja kriisijohtamiselle.

Ministeriöiden ja toimivaltaisten viranomaisten tilannekuvan toimintamalleja sekä tietoteknisiä ratkaisuja ja analyysitoimintoja yhtenäistetään nopean ja tietoturvallisen tiedonvälityksen takaamiseksi. Tiedonhankinnan ja tilannekuvan muodostamisen yhteistyötä tiivistetään ja harjoitellaan tarvittaessa viestintä huomioiden. Kansallisissa järjestelyissä hyödynnetään yhteistoimintaa EU:n ja kansainvälisten toimijoiden kanssa.

3. Viestinnän toimivuus

Vastuuministeriö:

VNK, kaikki ministeriöt

Tehtävän kuvaus ja tavoite

Viestintä on osa johtamista. Luotettava, tehokas ja oikea-aikainen sisäinen ja ulkoinen viestintä ovat olennainen osa häiriötilanteiden ja poikkeusolojen hallintaa. Luotettavuuden edellytyksenä on annettujen tietojen oikeellisuus, selkeys ja riittävyys sekä se, että tietoja antaa toimivaltainen viranomainen.

Valtioneuvoston toimintaa ja päätöksentekoa tuetaan viestinnällisin keinoin. Näitä keinoja ovat viestinnän johtaminen, viranomaisten välisen viestinnän yhteensovittaminen, luotettava ja ajantasainen viestintä kansalaisille, medialle ja keskeisille sidosryhmille sekä jokaisen ministeriön vastuu hallinnonalaansa liittyvästä viestinnästä. Kansalaisten henkistä kriisinkestävyttä ylläpidetään ja vahvistetaan viestinnällisin keinoin. Informaatiovaikuttamiseen varaudutaan ja vastataan viranomaisten ja keskeisten sidosryhmien tiiviillä yhteistyöllä.

Hyvää viestintää ei voi olla ilman suunnittelua ja ennakointia. Suunnittelun lähtökohtana ovat vaikuttavuus sekä oman organisaation ja vastaanottajien tarpeet. Häiriötilanteissa viestinnän välitön tehtävä on varoittaa ja pelastaa ihmisiä tiedossa olevasta vaarasta. Viestintä akuutissa häiriötilanteessa on ohjeistavaa. Viestintää tarvitaan häiriötilanteen jälkeen kertomaan korjaustoimenpiteistä ja motivoimaan toimijoita osallistumaan niihin. Tilanteen syiden ja seurausten selvittäminen lisää ymmärrystä, edesauttaa toipumista sekä lisää yhteiskunnan valmiutta häiriötilanteiden varalle.

Toimintamalli

Kriisiviestintään varataan ja koulutetaan riittävästi henkilöstöä valtionhallinnossa. Viestinnän kehittämisen painopisteet ovat strateginen viestintä, palvelut, välineet ja viestintäkanavat. Lisäksi kehitetään kriisijohtamista sekä viestintää tukevaa tutkimustoimintaa; myös hallinnon tukena toimivien yritysten, yhteisöjen ja järjestöjen viestintävalmiuksia häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa kehitetään edelleen koulutuksella ja harjoittelemalla. Keskeistä on eri toimijoiden kyky havaita informaatiovaikuttaminen, analysoida sitä ja vastata siihen nopeasti.

Kansainvälinen ja EU-toiminta

4. Suomen toiminta Euroopan unionissa; EU-asioiden kansallisen valmistelun ja käsittelyn, yhteisvastuun sekä keskinäisen avunannon turvaaminen

Vastuuministeriö:

VNK, kaikki ministeriöt

Tehtävän kuvaus ja tavoite

Varmistetaan Suomen kansallisen EU-koordinaatiojärjestelmän toiminta siten, että se mahdollistaa oikea-aikaisen ja tehokkaan osallistumisen EU:n päätöksentekoon. Pääministeri johtaa valtioneuvoston toimintaa, huolehtii EU:ssa päätettävien asioiden valmistelun ja käsittelyn yhteensovittamisesta valtioneuvostossa ja edustaa Suomea Eurooppa-neuvostossa. Kukin ministeriö vastaa omaan toimialaansa kuuluvista EU-asioista. Valtioneuvoston kanslian EU-asioiden osasto sovittaa yhteen EU:ssa päätettävien asioiden valmistelun ja käsittelyn. Myös eduskunnalla on keskeinen rooli EU-asioiden kansallisessa valmistelussa.

Suomi on sitoutunut EU:n yhteisvastuuseen ja keskinäiseen avunantoon. Suomi voi antaa ja vastaanottaa apua, mukaan lukien sotilaallista apua, Yhdistyneiden Kansakuntien peruskirjan päämäärät ja periaatteet sekä muut kansainvälisen oikeuden säännöt huomioon ottaen. EU:n Lissabonin sopimukseen sisältyy yhteisvastuulauseke (SEUT 222 artikla), jonka mukaan unioni ja sen jäsenmaat toimivat yhteisvastuun hengessä, jos joku jäsenvaltioista joutuu terrori-iskun tai suuronnettomuuden kohteeksi ja pyytää tästä johtuen apua. Sopimukseen sisältyy myös keskinäisen avunannon velvoite (SEU 42 (7) artikla), jonka mukaan jäsenvaltioiden tulee antaa aseellisen hyökkäyksen kohteeksi joutuneelle jäsenvaltiolle apua kaikin käytettävissään olevin keinoin. Kansainvälisessä avunannossa ja avun vastaanottamisessa eri ministeriöiden ja muiden keskeisten toimijoiden, kuten Punaisen Ristin kanssa tehtävä yhteistyö on keskeisellä sijalla.

Toimintamalli

Kansainvälisessä turvallisuusympäristössä on tapahtunut muutoksia. EU-jäsenyydellä on keskeinen merkitys Suomelle sekä sisäisen että ulkoisen turvallisuuden kannalta. EU:n jäsenvaltioiden keskinäinen riippuvuus on jatkuvasti kasvanut sekä sisäiseen että ulkoiseen turvallisuuteen liittyvissä kysymyksissä. Häiriö- ja kriisitilanteet ovat yhä useammin monialaisia. Suomi on sitoutunut vahvistamaan EU:n yhteistyötä sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden sekä puolustuksen alalla unionin ja sen kansalaisten suojelemiseksi. Unionin sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden välisiä kytkentöjä on vahvistettava. Suomen kannalta on oleellisen tärkeää jatkaa EU:n kehittämistä tavalla, joka varmistaa unionin yhtenäisyyden.

Suomi edistää EU-yhteistyön tiivistämistä häiriö- ja kriisitilanteiden ennakoinnaksi, ennaltaehkäisemiseksi ja hallintakyvyn kehittämiseksi. Jäsenvaltioilla on käytettävissään useita yhteistyöhön tai yhteisvastuullisuuteen perustuvia järjestelyjä häiriö- ja kriisitilanteiden varalta, mukaan lukien keskinäisen avunannon lausekkeen ja yhteisvastuulausekkeen mukaiset toimet.

EU-tason koordinaatiota ja käytäntöjä on syytä edelleen kehittää. Olennaista on käyttää eri välineitä tehokkaasti ja välttää päällekkäisyyksiä. Suomen on kyettävä tarvittaessa nopeaan päätöksentekoon; siksi kansalliset valmiudet osallistua täysipainoisesti EU-yhteistyöhön häiriö- ja kriisitilanteissa on varmistettava. EU:n poliittisen kriisitoiminnan integroitujen järjestelyjen (IPCR) toimintaa tuetaan niin, että EU kykenee toiminnallaan tehokkaasti tukemaan jäsenvaltioita kriisitilanteiden hallinnassa. Valtioneuvoston tilannekeskus toimii Suomen yhteispisteenä IPCR:n ja unionin pelastuspalvelumekanismin käyttöön liittyvissä tilanteissa.

5. Yhteyksien ja yhteistyön kehittäminen ulkovaltojen ja keskeisten kansainvälisten toimijoiden kanssa

Vastuuministeriö:

UM, kaikki ministeriöt omilla toimialoillaan

Tehtävän kuvaus ja tavoite

Suomi ylläpitää ja kehittää kansainvälisiä yhteyksiä ja yhteistyötä ulkovaltojen ja keskeisten kansainvälisten toimijoiden kanssa edustustoverkkoaan hyödyntäen. Kansainvälisen tilannekuvan jatkuvalla ylläpidolla ja kahden- ja monenvälisellä yhteistyöllä Suomi tukee paitsi kansainvälistä, ja lähialueensa mutta myös omaa kansallista turvallisuuttaan ja vakauttaan.

Toimintamalli

Ulkoasiainministeriö yleisesti ja muut ministeriöt omilla toimialoillaan huolehtivat kansainvälisestä toiminnasta ja yhteistyöstä. Tämän toteuttamiseksi ulkoasiainministeriö ylläpitää ja kehittää oikein mitoitettua ja sijainniltaan tarkoituksenmukaista tehokasta ja asiantuntevaa edustustoverkosta. Asemamaidensa viranomaisiin ja kansainvälisiin järjestöihin pidettävien yhteyksien lisäksi edustustot toimivat läheisessä yhteistyössä etenkin EU:n ulkosuhdehallinnon, muiden unionin jäsenmaiden sekä muiden keskeisten viiteryhmämaiden edustustojen kanssa. Elinkeinoelämä ja järjestöt osallistuvat tiedon kokoamiseen ja välittämiseen viranomaisille ja päinvastoin. Kansainväliset järjestöt, erityisesti WHO, välittävät tietoja terveysuhista jäsenmaille. WHO:n jäsenmaita sitova Kansainvälinen terveyssäännöstö (IHR 2005) antaa WHO:lle toimivallan jäsenmaiden ohjaamiseen terveyshätätilanteissa väestön suojelemiseksi sekä liikenteelle ja kaupalle aiheutuvan tarpeettoman haitan ehkäisemiseksi.

6. Kansainvälinen kriisinhallinta, humanitaarinen apu sekä kansainvälinen pelastustoiminta

Vastuuministeriö:

UM, PLM, SM,
VNK, STM, OM

Tehtävän kuvaus ja tavoite

Suomi osallistuu kansainvälisiin sekä siviili- että sotilaallisiin kriisinhallintaoperaatioihin kokonaisvaltaisen kriisinhallinnan periaatteiden mukaisesti. Kansainvälisillä kriisinhallintaoperaatioilla pyritään ennaltaehkäisemään, ratkaisemaan ja rajoittamaan kriisejä niiden syntysijoilla. Kriisinhallintatoimilla pyritään myös ehkäisemään mm. laajojen muuttoliikkeiden syntyminen ja terrorismin leviäminen. Ulko- ja turvallisuuspoliittisten tavoitteiden ohella sotilaallisella kriisinhallinnalla kehitetään samalla puolustusvoimien omia suorituskykyjä ja valmiuksia. Suomen kriisinhallintatoiminta edistää naisten osallistumista entistä laajemmin rauhan ja turvallisuuden rakentamiseen. Suomi antaa humanitaarista apua ja osallistuu kansainväliseen avustustoimintaan ja pelastustoimintaan. Humanitaarisen avun kautta tarjotaan akuuttia apua kriisien ja katastrofien uhreille, kiinnittäen huomiota erityisesti haavoittuviin ryhmiin. Humanitaarisen avun antaminen ja vastaanottaminen sekä avun kohdentaminen tapahtuu avun tarpeen perusteella humanitaarisia periaatteita noudattaen.

Toimintamalli

Kriisinhallinnan kokonaisvaltaista lähestymistapaa edistetään hallinnonalojen (UM, PLM, SM) välisellä yhteistyöllä. Ulkoasiainministeriö johtaa tähän liittyvää strategisen tason koordinaatioryhmää. Kriisinhallinnassa, humanitaarisessa avussa ja pelastustoiminnassa yhteistyötä tehdään Kriisinhallintakeskuksen (CMC Finland), STM:n hallinnonalan sekä kansainvälisten järjestöjen ja kansalaisyhteiskunnan kanssa. Järjestöistä erityisesti Punainen Risti ja sen katastrofivalmiusyksiköt, materiaallinen valmius ja henkilöresurssit ovat kotimaan kriisitilanteissa viranomaisten tukena sekä toimivat avun vastaanotossa ja sen antamisessa liikkeen itsenäisen roolin mukaisesti. Hallinnonalojen ja muiden toimijoiden hyvin sujuvalla yhteistyöllä varmistetaan, että sotilaallinen ja siviilikriisinhallinta, kehitysyhteistyö sekä humanitaarinen apu on koordinoitu parhaan mahdollisen yhteisvaikutuksen ja kestävien tulosten aikaansaamiseksi.

Suomi osallistuu aktiivisesti kansainväliseen humanitaariseen avustustoimintaan ja kansainväliseen pelastustoimintaan. Humanitaarisessa avustustoiminnassaan ja kansainvälisessä pelastustoiminnassaan viranomaiset tekevät kiinteää yhteistyötä YK-järjestelmän eri osien, unionin pelastuspalvelumekanismien ja erilaisten hallituksista riippumattomien avustusjärjestöjen sekä toisten valtioiden kanssa. Suomen muille maille tai kansainvälisille järjestöille osoittama tuki ja avunanto välitetään käyttämällä näitä tilanteeseen soveltuvia kansainvälisiä kanavia. Samoja kanavia käyttäen Suomi voi tarvittaessa pyytää pelastustoimeen kuuluvaa kansainvälistä apua.

7. Suomen kansalaisten ja Suomessa pysyvästi asuvien ulkomaalaisten suojelu ja avustaminen ulkomailla

Vastuuministeriö:

UM

Tehtävän kuvaus ja tavoite

Pidetään yllä valmiutta suojella ja avustaa suomalaisia yhteisöjä, Suomen kansalaisia ja konsulipalvelulaissa mainittuja ulkomaalaisia heidän tarvitessaan suojelua ja avunantoa maamme rajojen ulkopuolella.

Toimintamalli

Riittävää konsulaarista palvelu- ja toimintakykyä sekä toimivaa päivystys- ja hälytysjärjestelmää pidetään yllä. Edustustoilla tulee olla ajantasaiset valmius- ja evakointisuunnitelmat sekä toimivat yhteydet asemamaansa viranomaisiin sekä Pohjoismaiden, EU-maiden ja EU:n edustustoihin. Valtionhallinnossa keskeiset yhteistyötahot ovat VNK, SM, STM ja näiden ministeriöiden alaisuudessa toimivat sektoriviranomaiset. Lisäksi pidetään yhteyttä elinkeinoelämän toimijoihin ja järjestöihin, kuten Punaiseen Ristiin, avuntarvitsijoiden avustamisessa. Yhteyttä pidetään tarpeen mukaan myös muiden maiden viranomaisiin. Tietoliikenteellisin ratkaisuin varmistetaan, että UM:llä on riittävä kapasiteetti vastaanottaa tietoa ja informoida matkailijoita.

Toukokuuhun 2018 mennessä voimaantuleva EU-konsulipalveludirektiivi selkeyttää EU-jäsenmaiden vastuita konsulipalvelujen tuottamisessa muiden jäsenmaiden kansalaisille.

8. Suomen ulkomaankaupan sujuvuuden ja häiriöttömyyden varmistaminen

Vastuuministeriö:

UM, TEM, MMM,
LVM, VM

Tehtävän kuvaus ja tavoite

Varmistetaan väestön elinmahdollisuuksien ja elinkeinoelämän toiminnan kannalta välttämättömien viennin ja tuonnin olosuhteissa. Suomi turvaa ulkomaankaupan edellytykset ja strategisten tuotteiden saatavuuden noudattaen EU:n yhteistä kauppapolitiikkaa koskevaa sääntelyä.

Toimintamalli

Turvallisuustilanteen vaatiessa viranomaiset neuvottelevat EU-maiden ja komission kanssa sellaisista kansallisista toimituksista, jotka vaikuttavat sisämarkkinoiden tai ulkomaankaupan muuhun toimintaan.

Poikkeustilanteissa (ml. mahdollisissa EU:n kauppapolitiikan häiriötilanteissa) vastuviranomaiset ovat ulkoasiainministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö sekä valtiovarainministeriö ja Tulli. Nämä tahot toimivat kiinteässä yhteistyössä varmistaakseen, että Suomen tavoitteet toteutuvat kauppapolitiikassa, ulkomaankaupan turvaamisessa ja sisämarkkinoita koskevien ratkaisujen yhdenmukaisuudessa. Sosiaali- ja terveysministeriö huolehtii tarvittaessa poikkeusolojen vakuutustakuun myöntämisen asianmukaisista järjestelyistä.

9. Suomen sotilaallinen puolustaminen

Vastuuministeriö:

PLM

Tehtävän kuvaus ja tavoite

Suomeen kohdistuva sotilaallinen voimankäyttö ja sillä uhkaaminen ennaltaehkäistään. Tarvittaessa Suomeen kohdistuva sotilaallinen hyökkäys torjutaan. Sotilaallisen avun vastaanottoon valmistaudutaan.

Toimintamalli

Toimintaympäristöön suhteutettu puolustusvalmius sekä suorituskykyisiin asejärjestelmiin ja laajaan reserviin perustuva sotilaallisten uhkien torjuntakyky ylläpidetään. Tehokkailla ja ajanmukaisilla järjestelmillä varustetuilla, kaikkia puolustushaaroja edustavilla välittömän valmiuden joukoilla pyritään ensisijaisesti estämään tilanteen kiristymisen sotilaallisen voiman käyttöksi Suomea kohtaan. Tilanteen vaatiessa muodostetaan puolustuksen painopiste ja torjutaan hyökkäys Suomeen. Pitkittyneessä tai laajentuvassa kriisissä perustetaan tarvittaessa lisää joukkoja.

Rajavartiolaitos osallistuu Suomen puolustamiseen. Tilanteen niin edellyttäessä rajajoukkoja liitetään puolustusvoimiin. Rajavartiolaitoksen puolustus suunnittelu ja -valmistelut toteutetaan kiinteässä yhteistoiminnassa puolustusvoimien kanssa. Kumppanuudet, viranomaisyhteistyö ja yhteiskunnan tuki sotilaalliselle puolustukselle järjestetään sopimusvaraisesti sekä ennalta sovituilla yhteistoimintajärjestelyillä ja -harjoituksilla.

Kansalaisten korkean maanpuolustustahdon edellytyksistä huolehditaan. Maanpuolustuskoulutusyhdistystä (556/2007) käytetään osana reservin koulutusjärjestelmää, puolustusvoimien strategisena kumppanina, paikallispuolustukseen ja virka-apuun liittyvien tehtävien koulutuksessa sekä vapaaehtoisten rekrytoinnissa.

10. Oikeusturvajärjestelmän toimintakyvyn turvaaminen

Vastuuministeriö:

OM

Tehtävän kuvaus ja tavoite

Oikeusturvajärjestelmän tulee toimia kaikissa oloissa. Se tarkoittaa mm. sitä, että kansalaisten oikeuksista ja velvollisuuksista säädetään lailla, ja että viranomaisten toimivaltuudet perustuvat lakiin. Riippumaton oikeuslaitos huolehtii rangaistukseen tuomitsemisesta sekä riitojen ratkaisusta. Rikosseuraamusala huolehtii rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanosta. Kaikissa oloissa noudatetaan oikeusvaltion periaatteita ja turvataan perus- ja ihmisoikeudet.

Toimintamalli

Lainvalvonta- ja lainkäyttöviranomaisten toimivaltuudet ja resurssit pidetään muuttuvan toimintaympäristön ja tehtävien vaatimusten mukaisina. Asioiden nopeaan käsittelyyn tuomioistuimissa on luotu lainsäädäntö ja toimintamallit, joiden käyttövalmiutta ylläpidetään ja tarvittaessa kohotetaan koulutuksella sekä harjoituksilla. Tähän liittyy mm. syyttäjälaitoksen valmius päivystykseen ja nopeutettuun toimintaan.

Lainvalvonta- ja lainkäyttötoimintaan tarvittavien oikeushallinnon kriittisten tietojärjestelmien tietoturvallisuus ja toimivuus tulee varmistaa kaikissa tilanteissa. Tätä edistetään kehittämällä oikeushallinnon elinten, kuten tuomioistuinten, tietojärjestelmiä ja toimintaa. Tuomioistuinten toimitilojen turvallisuutta tulee edelleen parantaa. Tähän kiinnitetään erityistä huomiota käräjäoikeusverkoston jatkokehittämisen yhteydessä ja muissa toimitilahankkeissa. Tuomioistuimissa tarvittavasta henkilöresursoinnista ja tuomareiden osaamisesta tulee huolehtia myös poikkeuksellisissa oloissa ja tietojärjestelmien sekä -tekniikan muuttuessa. Lisäksi tulee varmistaa tuomioistuinten tarvitsemien tulkkauksen ja käännöspalvelujen saatavuus, riittävyys ja osaaminen yhteistyössä koulutuksesta vastaavien viranomaisten kanssa.

Vankiloiden sisäiset riskit otetaan huomioon laitosten käyttötarkoitusta määrättäessä. Vankien oloja ja kohtelua koskevassa lainsäädännössä otetaan huomioon kansainväliset sopimukset ja näihin perustuvat velvoitteet. Uuden strategisen ajattelun myötä vankiloiden valmiussuunnittelu ja siihen liittyvä valmistautuminen poikkeusoloihin perustuu nk. paikalleen suojautumisen periaatteelle sodan uhan ja aseellisen hyökkäyksen tilanteissa. Siviilikriisitilanteissa toimitaan pelastusviranomaisten ohjeiden mukaisesti. Kullakin vankilalla on yksikkökohmainen varautumissuunnitelma.

11. Vaalien toimeenpano ja demokration edellytysten turvaaminen

Vastuuministeriö:

OM

Tehtävän kuvaus ja tavoite

Turvataan yleisten vaalien säännönmukaiseen toimittamiseen tarvittavat toimintaedellytykset kaikissa turvallisuustilanteissa sekä ylläpidetään jatkuvaa valmiutta toimittaa ennenaikaiset yleiset vaalit. Vaalien toimittamisorganisaatio sekä tarvittavia tietojärjestelmiä ja vaalimateriaalia ylläpidetään vaatimusten mukaisesti (mm. erityiset toiminnallisuus-, aika- ja turvallisuusvaatimukset).

Puolueiden toimintaedellytykset ja puoluetuen maksaminen pyritään turvaamaan myös kriisitilanteissa. Kriisitilanteissa järjestöt voivat luoda yhteiskunnan sisäisiä vetovoimia ja sitä kautta vahvistaa turvallisuutta sekä tukea viranomaisia. Vuoropuhelua viranomaisten ja järjestöjen välillä ylläpidetään, ja järjestöjen toimintaedellytyksiä pyritään turvaamaan kriisitilanteissa.

Toimintamalli

Oikeusministeriön ja Oikeusrekisterikeskuksen lisäksi nämä valmiusvaatimukset koskevat vaalipiirilautakuntia, kunnallisia vaaliviranomaisia, Väestörekisterikeskusta sekä maistraatteja. Ulkosuomalaisten mahdollisuus vaaleihin osallistumiseen ylläpidetään yhteistyössä ulkoasiainministeriön kanssa. Vaalien järjestämiseen liittyvä rahoitus-, tiedotus- ja tietojärjestelmävalmius ylläpidetään. Ennenaikaisten yleisten vaalien toimittamiseen varaudutaan osana koulutus- ja harjoitustoimintaa.

Kansalaisten vaikuttamisedellytykset turvataan pääsyllä ajantasaiseen tietoon, mikä lisää osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksia. Vaalien lisäksi turvataan sähköiset demokratiapalvelut, kansalaisaloitteet, kuntalaisaloitteet sekä säädösvalmistelun kuuleminen eri tilanteissa. Ylläpidetään demokratiapalveluihin liittyvää tiedotusvalmiutta.

12. Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen

Vastuuministeriö:

SM

Tehtävän kuvaus ja tavoite

Poliisi vastaa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpidosta. Poliisin antamalla virka-avulla tuetaan muiden viranomaisten tehtävien toteuttamista. Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisellä suojataan yhteiskunnan keskeinen infrastruktuuri, ennaltaestetään ja torjutaan terrorismi sekä järjestäytynyt ja muu vakava rikollisuus sekä vakavat häiriöt. Rikosten esitutkinnan ja rikostorjunnan toimivuus ehkäisee rikollisuutta ja ylläpitää yhteiskuntarauhaa. Satuneiden vakavien onnettomuuksien, rikosperusteisten tekojen ja muiden poikkeuksellisten tapahtumien tutkinnalla tuetaan vastaavien tapahtumien mahdollisimman tehokasta ennaltaehkäisyä ja vaikutetaan tekijöihin ennalta estävästi.

Toimintamalli

Kehitetään poliisin kykyä puuttua välittömästi uhkiiin ja rikoksiin. Tämä ennaltaehkäisee yhteiskuntaan kohdistuvia vakavia häiriöitä ja torjuu ihmisten perusoikeuksia sekä yhteiskunnan ja talouden perusteita vaarantavaa rikollisuutta. Lainvalvontaviranomaisten toimivaltuudet, koulutus, työvälineet ja varusteet pidetään toimintaympäristön ja tehtävien vaatimusten mukaisina. Muut turvallisuusviranomaiset (erityisesti Rajavartiolaitos, tulli ja puolustusvoimat) tukevat poliisia tässä tehtävässä. Lisäksi useat eri toimijat osallistuvat yhteistyössä ennaltaehkäisevään työhön.

Lainvalvontaviranomaistenyhteistyötä (erityisesti poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen eli PTR-yhteistyötä) rikostorjunnan alalla syvennetään. Reservipoliisijärjestelmän säädöspohjaa ja rakenteita kehitetään siten, että reservipoliisit voisivat nykyistä paremmin tukea turvallisuusviranomaisten toimintaa myös normaaliolojen häiriötilanteissa. Terrorismin torjumiseksi muodostetaan tilannekuva Suomea uhkaavasta terroritoiminnasta, mahdollisista kohteista ja Suomessa oleskelevista tai Suomea uhkaavista riskihenkilöistä. Poliisin terrorismin torjuntaan koulutettu henkilöstö, tekniset valmiudet ja lainsäädännölliset edellytykset ylläpidetään tilannekuvan vaatimalla tasolla. Rajavartiolaitoksen ja puolustusvoimien erityisosaamisen ja -kaluston käyttöä terrorismintorjuntaan hyödynnetään ja kehitetään yhteistoiminnassa poliisin kanssa.

13. Rajaturvallisuuden varmistaminen

Vastuuministeriö:

SM

Tehtävän kuvaus ja tavoite

Rajavartiolaitos vastaa rajaturvallisuuden ylläpidosta. Rajaturvallisuuden ylläpidolla estetään valtakunnan rajan ylittämistä annettujen säännösten rikkominen ja rajat ylittävistä henkilöliikenteestä yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle aiheutuvat uhkat, torjutaan rajat ylittävää rikollisuutta sekä varmistetaan rajaliikenteen turvallisuus ja sujuvuus. Samalla valvotaan ja turvataan Suomen alueellista koskemattomuutta. Rajaturvallisuuden ylläpito vahvistaa Suomen turvallisuutta ja torjuu tehokkaasti Suomeen ja Eurooppaan kohdistuvia turvallisuusuhkia. Kriisinsietokyky ja valmius toimia nopeasti kehittyvissä turvallisuustilanteissa on korkea.

Toimintamalli

Turvallisuusuhkia torjutaan Rajavartiolaitoksen johdolla tehtävällä viranomaisyhteistyöllä. Toimintamalli perustuu Euroopan yhdenmetyen rajaturvallisuuden mukaisesti neliportaiseen maahanpääsyn valvontamalliin. Laitonta maahantuloa torjutaan lähtö- ja kauttakulkumaisista alkaen yhdysmiehillä ja kansainvälisellä yhteistyöllä. Venäjän ja muiden keskeisten maiden kanssa kehitetään vakaata rajatilannetta parantavia toimenpiteitä. Riskianalyysiin perustuvasa rajavalvonnassa kehitetään kykyä havaita ja vaikuttaa uusiin turvallisuusuhkiin ja hyödynnetään uusinta tekniikkaa. Rajanylitysliikenteen turvallisuus varmistetaan älykkään rajatarkastustekniikan ja riittävän infrastruktuurin avulla. Itärajan valvontaa vahvennetaan, ja EU:n lisävelvoitteet rajaturvallisuudelle pannaan toimeen. Laittomaan maahantuloon liittyvää vakavaa rikollisuutta torjutaan, ja laajaa laitonta maahantuloa hallitaan viranomaisyhteistyön ja varautumistoimenpiteiden avulla. Valmius siirtää voimavaroja, palauttaa sisärajalvonta, vastata vakaviin rajaturvallisuustilanteisiin ja muihin turvallisuusuhkiin pidetään korkeana. Kykyä ottaa eurooppalaista apua vastaan, etenkin Frontexin rajaturvallisuusoperaatioita, kehitetään. Rajavartiolaitoksen valmiutta, toimivaltuuksia ja suorituskykyä hyödynnetään alueellisen koskemattomuuden valvonnassa ja turvaamisessa. Keskeiset viranomaiset ovat Rajavartiolaitos, poliisi ja Tulli yhteistyössä ulkoministeriön, valtiovarainministeriön, puolustusministeriön, liikenne- ja viestintäministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön, Maahanmuuttoviraston, Liikenneviraston, Liikenteen turvallisuusviraston, puolustusvoimien, maakuntien ja Suomen Punaisen Ristin kanssa.

14. Toimitusketjujen turvallisuuden ja tavaraturvallisuuden varmistaminen

Vastuuministeriö:

VM

Tehtävän kuvaus ja tavoite

Ensisijaisena tavoitteena toimitusketjun turvallisuuden varmistamisessa on vähentää turvauhkien toteutumisen mahdollisuutta ja todennäköisyyttä. Käytännössä tämä tarkoittaa hyvinkin mittavia toimia, kuten lentoliikenteen turvatarkastuksia. Keskeisten viranomaisten vastuulla on tämän lisäksi varautua ns. turvavälikohtauksiin ja turvauhkatilanteisiin.

Tulli myöntää suomalaisille yrityksille globaalin, eri maiden tullien yritysturvallisuusohjelman AEO:n mukaisia Valtuutetun taloudellisen toimijan statuksia. AEO-ohjelmalla edistetään rajat ylittävien kuljetusten ja toimitusketjujen turvallisuutta ja luotettavuutta.

Tavaraturvallisuuden ylläpitäminen kohdistuu laajasti kaikkeen eri liikennemuodoissa kuljettavaan ja ulkomaankaupassa liikkuvaan tavarahan sekä matkustajien mukanaan kuljettamiin tavaroihin. Tavaraturvallisuuden ylläpitoon kuuluu myös turva-uhkien havainnointi sekä tilanteisiin varautuminen ja reagointi mm. CBRNE-aineiden valvonnassa. Tällöin varaudutaan ja kehitetään valmiuksia ja kyvykkyyttä vastata kemiallisten (C), biologisten (B), radioaktiivisten (R), ydin- (N) ja räjähduehkien (E) torjuntaan.

Toimintamalli

Toimitusketjujen turvallisuuden varmistaminen perustuu ennakoivaan kaupallisen liikenteen riskienhallintaan ja luotettavien toimijoiden tunnistamiseen. Riskienhallinnan avulla tunnistetaan kuljetusmuodoittain ja toimialoittain laittomat toimijat ja mahdolliset toimitusketjun turvallisuuden poikkeamat.

Tavaraturvallisuuden ylläpitäminen Suomen ulkomaankaupassa tapahtuu Tullin johdolla lukuisten viranomaisten yhteistyöhön perustuen. Vaikka toiminta keskittyy ennen kaikkea ennaltaehkäisevään toimintaan sekä fyysiseen ja riskiperusteiseen valvontatyöhön, myös turvauhkatilanteisiin varautuminen on tärkeää. Tätä työtä tehdään yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa. Keskeiset yhteistyöviranomaiset ovat Rajavartiolaitos, Poliisi, Trafi, puolustusvoimat ja Säteilyturvakeskus yhteistyössä ulkoministeriön, valtiovarainministeriön, puolustusministeriön, liikenne- ja viestintäministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön sekä maakuntien kanssa.

15. Väestön suojaaminen

Vastuuministeriö:

SM

Tehtävän kuvaus ja tavoite

Yhteiskunta pyrkii suojaamaan väestön hengen ja terveyden kaikissa turvallisuustilanteissa mahdollisimman hyvin. Väestön suojaamisen yleisenä tavoitteena on, että väestö kyetään suojaamaan normaaliolojen onnettomuus- ja muissa vaaratilanteissa siten, että ihmishenkä ei menetetä.

Toimintamalli

Aseellisen konfliktin aikana väestö varaudutaan riskiarvioiden ja uhkatilanteiden mukaisesti suojaamaan väestönsuojiiin, mahdollisimman hyvän suojan antaviin sisätiloihin tai evakuoitien avulla.

Suomeen kohdistuva sotilaallinen uhka on mahdollinen. Tästä syystä siviilisektorin tulee huolehtia valmiussuunnittelusta sekä varautua etukäteisvalmisteluun myös tämän uhkan toteutumiseen. Väestönsuojien rakentamista jatketaan ensisijaisesti sotilaallisiin uhkiiin varautumiseksi. Ministeriöt ja muut viranomaiset varautuvat toimialaansa kuuluviin Geneven yleissopimusten mukaisiin väestönsuojelutehtäviin. Väestön suojautumisen menetelmiä kehitetään, ja niiden organisointi huomioidaan kaikessa valmiussuunnittelussa. Mm. evakuointisuunnittelu pidetään ajantasaisena. Viranomaisten toimintamalleja ja työnjakoa kehitetään järjestämällä valmiusharjoituksia. Järjestöjen rooli omatoimisessa varautumisessa, kuten esimerkiksi taloyhtiöiden tai muiden yhteisöjen turvallisuushenkilöstön kouluttamisessa sekä viestinnässä, on merkittävä. Eri toimijoiden, kuten viranomaisten, järjestöjen, kansalaisten ja elinkeinoelämän, vastuunjako tulee olla selkeä ja kaikkien toimijoiden tiedossa.

Toiminta perustuu verkostomaiseen ja koordinoituun yhteistyöhön. Kukin viranomainen vastaa oman toimialansa puitteissa näistä toiminnoista. Viranomaisten yhteistyöhön osallistuvat kaikki ne viranomaiset, joiden tehtäviin nämä asiat kuuluvat. Yhteistyötä koordinoi sisäministeriö. Keskeisiä toimijoita ovat ministeriöt, keskusvirastot, järjestöt sekä elinkeinoelämä. Huoltovarmuusorganisaation puitteissa kehitetään julkishallinnon ja elinkeinoelämän yhteistoimintaa huoltovarmuusasioissa.

16. Meripelastustoimen suorituskyvyn varmistaminen

Vastuuministeriö:

SM

Tehtävän kuvaus ja tavoite

Varmistetaan Suomen meripelastustoimen tarkoituksenmukainen suorituskyky yksittäisistä meripelastustehtävistä suur- ja monialaonnettomuuksiin. Tavoitteena on osoittaa Suomen meripelastustoimen vastuualueella vaarassa olevien ihmisten etsintään ja pelastamiseen tarkoituksenmukaisin apu viivytyksettä, antaa pelastettaville riittävä ensihoito sekä hoitaa tehokkaasti vaaratilanteeseen liittyvä radioviestintä ja tiedottaminen. Pyritään ennakoimaan ja estämään onnettomuuksien laajentuminen ja minimoimaan niistä aiheutuvat vahingot.

Toimintamalli

Rajavartiolaitoksen johdolla tehtävällä aktiivisella viranomaisyhteistyöllä, varautumissuunnitelulla ja vapaaehtoisjärjestöjen hyödyntämisellä varmistetaan tarkoituksenmukainen suorituskyky. Varautumissuunnitelulla luodaan yhtenevät valtakunnalliset toimintamallit, jotka pohjautuvat MoMeVa-yhteistoimintasuunnitelman (monialaisiin merionnettomuuksiin varautuminen) mukaisiin toimintamalleihin sekä sitä täydentäviin toimintasuunnitelmiin ja -malleihin. Naapurimaiden kanssa harjoitellaan aktiivisesti ja kehitetään yhteistoimintaa. Saariston ulkopuolisissa meripelastustehtävissä pyritään hyödyntämään tehokkaasti myös ulkomaalaisia meripelastusyksiköitä.

Meripelastuslaki (1145/2001) määrittelee meripelastukseen osallistuvat toimijat ja heidän roolinsa. Lain mukaan Rajavartiolaitos on meripelastustoimessa johtava viranomainen. Muita keskeisiä toimijoita ovat muut pelastusviranomaiset, sosiaali- ja terveysviranomaiset sekä vapaaehtoiset meripelastusjärjestöt Suomen meripelastusseura ja Ålands Sjöräddnings Sällskap. Muita meripelastukseen osallistuvia toimijoita ovat Liikennevirasto, Liikenteen turvallisuusvirasto, poliisi, Tulli, puolustusvoimat, ympäristöviranomaiset, Ilmatieteen laitos sekä Suomen Punainen Risti. Lisäksi valtion merellä toimivat yhtiöt ja ilmailiikennepalvelujen tarjoaja Air Navigation Service Finland osallistuvat meripelastukseen.

17. Häätakeskustoiminta

Vastuuministeriö:

SM, STM

Tehtävän kuvaus ja tavoite

Hätäkkeskuslaitoksen tehtävänä on hätäkkeskuspalvelujen tuottaminen.

Hätäkkeskuspalvelujen piiriin kuuluu pelastustoimen, poliisitoimen sekä sosiaali- ja terveystoimen, Rajavartiolaitoksen sekä niitä avustavien muiden toimijoiden tukeminen. Tähän sisältyvät mm. ilmoituksen tai tehtävän välittämiseen liittyvät toimenpiteet, viestikeskustehtävät, väestön varoittamistoimenpiteiden käynnistäminen äkillisessä vaaratilanteessa sekä muut viranomaisten toiminnan tukemiseen liittyvät tehtävät.

Hätäkkeskuslaitos tuottaa laadukkaita hätäkkeskuspalveluja toimimalla verkottuneesti ja hyödyntämällä nykyaikaista teknologiaa. Tavoitteena on kehittää hätäkkeskusten ja viranomaisten johto- ja tilannekeskusten sekä kenttäyksiköiden yhteistoimintaa ja palveluja siten, että hätäkkeskukset ja hätäkkeskustoimintaan osallistuvat viranomaiset voivat toimia yhtenä kokonaisuutena. Tätä kautta edistetään koko auttamisen ketjun kriisinsietokykyä ja turvataan viranomais-toimintojen jatkuvuus myös häiriötilanteissa.

Toimintamalli

Sisäministeriö ohjaa ja valvoo Hätäkkeskuslaitosta. Sisäministeriö ja sosiaali- ja terveysministeriö vastaavat yhteistyössä Hätäkkeskuslaitoksen toiminnallisesta ohjauksesta.

Hätäkkeskuslaitos toimii valtakunnallisena virastona toimialueenaan koko Manner-Suomi. Hätäkkeskuslaitoksella on kuusi toimipistettä, jotka voivat tarvittaessa korvata toisiaan.

18. Pelastustoimen ylläpito

Vastuuministeriö:

SM

Tehtävän kuvaus ja tavoite

Pelastustoimi vastaa ihmisiin, omaisuuteen ja ympäristöön kohdistuvien onnettomuuksien edellyttämistä toimenpiteistä sekä niiden ennaltaehkäisystä. Vastuu ulottuu päivittäisistä onnettomuuksista suuronnettomuuksiin sekä poikkeusoloihin varautumiseen. Pelastusviranomaiset hoitavat toimialaansa kuuluvia valvontatehtäviä sekä vastaavat onnettomuuksien ehkäisyn edistämisestä.

Lisäksi pelastustoimi huolehtii muun lainsäädännön perusteella mm. ensivastetehtävistä, öljyntorjunnasta ja erilaisista kemikaaliturvallisuuden valvontatehtävistä sekä avustaa meripelastustoimessa. Useat pelastuslaitokset tuottavat myös osaltaan ensihoitopalveluja.

Pelastustoimen järjestelmän rakenteet ja resurssit on suunniteltu ja toteutettu normaaliolojen riskien sekä poikkeusoloja varten laadittujen uhka-arvioiden perusteella. Pelastustoimi varautuu antamaan ja vastaanottamaan apua onnettomuus- ja katastrofitilanteissa EU:n, kansainvälisen organisaation tai toisen valtion pyynnöstä. Pyrkimyksenä on pelastustoimen resurssien laajempi hyödyntäminen yhteiskunnassa sekä muiden viranomaisten tukena kansallisesti ja kansainvälisesti.

Pelastustoimi sisäisen turvallisuuden toimijana ylläpitää yhteiskunnan häiriötilanne- ja katastrofivalmiutta kaikissa oloissa, myös poikkeusoloissa.

Toimintamalli

Parannetaan yhteiskunnan turvallisuutta ja pyritään ehkäisemään onnettomuuksia koulutuksella, valistuksella ja neuvonnalla, vastataan pelastustoiminnasta, ylläpidetään toimintavalmiutta, osallistutaan siviilivalmiuden kehittämiseen ja ylläpitämiseen sekä rajoitetaan onnettomuuksien seurauksia. Vahvistetaan ihmisten ja yhteisöjen kykyä vähentää onnettomuuksia, sekä kannustetaan yksilöitä ja yhteisöjä omatoimisuuteen ja vastuunottoon.

Sisäministeriö johtaa, ohjaa ja valvoo pelastustointia. Pelastustoimi on alueellisesti organisoitu siten, että pelastuslaitokset huolehtivat alueillaan pelastustoimelle kuuluvista vastuista. Pelastustoimen palvelut tuotetaan organisaatorajat ylittävinä prosesseina ja yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Kolmannen sektorin ja elinkeinoelämän resursseja hyödynnetään pelastustoimessa. Järjestöt, sopimusyhteisöt ja vapaaehtoissektori tuottavat sekä tukevat pelastustoimen palveluja ja varautumista. Keskeisiä toimijoita ovat palokunnat, Suomen Meripelastusseura, Suomen Punainen Risti, Suomen Lentopelastusseura, pelastuskoirajärjestöt ja Vapepa (Vapaaehtoinen pelastuspalvelu).

Poikkeusolojen toiminta perustuu normaaliolojen pelastustoimeen, jota vahvistetaan tai laajennetaan tehtyjen suunnitelmien mukaan. Henkilöstöä koulutetaan etukäteen poikkeusolojen tehtäviin.

19. Maahanmuuton hallinta

Vastuuministeriö:

SM, UM, TEM

Tehtävän kuvaus ja tavoite

Maahanmuuton hallinnalla turvataan säännelty maahanmuutto ja tähän liittyvä päätöksenteko sekä kyky torjua laitonta maahantuloa. Maahanmuuton hallitsemiseksi tavoitetason mukaisesti on tärkeää varmistaa riittävä maahanmuuttohallinnon lupakäsittelijöiden määrä ja tehostaa maahanmuuttoviranomaisten välistä yhteistyötä. Vastaanoton kokonaiskustannusten on vastattava turvapaikanhakijoiden määrää ja käsittelyaikojen lyhenemistä. Myös luvan saaneiden kuntaan sijoittumista ja kielteisen päätöksen saaneiden maasta poistamista on nopeutettava. Laittomasti maassa oleskelevien henkilöiden palauttaminen on olennainen väline laitottoman maahanmuuton ehkäisyssä ja torjunnassa. Palautusten toimeenpanossa lähtökohtana on vapaaehtoinen paluu.

Kotoutuminen on turvallisuuden näkökulmasta tärkeää. Maahanmuuttajien kotoutumisen puutteellisuus vaikuttaa negatiivisesti esimerkiksi sisäiseen turvallisuuteen. Hyvät väestösuhteet, vuorovaikutus, myönteiset asenteet ja turvallisuuden ja osallisuuden tunne edistävät kaksisuuntaista kotoutumista niin yhteisöissä kuin yhteiskunnassa laajemmin. Erityistä huomiota tulee kohdistaa syrjäytymisvaarassa oleviin henkilöihin, jotta he pääsevät kotoutumistuen pariin.

Maahanmuuton hallinnan tehtävien tason on oltava sellainen, etteivät maahanmuuton viranomaistoimet (ml. ulkomaalaisvalvonta), ulkomaalaislain perusteella tehtävien hakemusten päätöksenteolle asetettavat edellytykset eikä hakijan oikeusturva vaarannu. Suomen on myös jatkossa pystyttävä edistämään niiden henkilöiden maahanmuuttoa, joita se tarvitsee varmistaa kilpailukykyä ja turvataksaan hyvinvointiyhteiskunnan toimivuuden. Maahanmuuton lupaprosessin sujuvuudella on merkitystä kilpailtaessa Suomen tarvitsemista erityisasiantuntijoista.

Toimintamalli

Maahanmuuttoon liittyviin päätöksentekoon ja toimiin osallistuvat sisäministeriön hallinnonalan lisäksi ulkoasiainministeriö, valtiovarainministeriö, oikeusministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö sekä opetus- ja kulttuuriministeriö. Alue- ja paikallishallinnolla, mutta myös järjestöillä on omat roolinsa maahanmuuton hallinnan kokonaisuudessa. Muuttoliikkeen hallinta edellyttää kansainvälistä yhteistyötä. Koska kyse on nimenomaisesti ihmisten liikkumisesta maasta toiseen, menestyksekkäs maahanmuuton hallinta edellyttää tiiviitä yhteyksiä paitsi lähialueisiin, myös maahantulijoiden lähtö- ja kauttakulkumaihin. Hyvät operatiiviset yhteistyösuhteet korostuvat esimerkiksi maasta poistamisen yhteydessä.

20. Laajamittaisen maahanmuuton hallinta

Vastuuministeriö:

SM, TEM

Tehtävän kuvaus ja tavoite

Laajamittaisen maahantulon tilanne voi syntyä ja laajentua äkillisen esimerkiksi toisesta valtiosta Suomeen eri syistä tapahtuvan joukkopaon vuoksi. Maahantulijoiden määrä voi tällöin ylittää 20 000 henkilön rajan eikä tulijoiden rekisteröintiä ole mahdollista toteuttaa normaali-menettelyn mukaisesti vaan tätä varten on perustettava järjestelykeskus tai keskuksia. Tavoitteena on huolehtia siitä, että maahantulijoiden majoitus ja muut vastaanottopalvelut, kuten ruokahuolto sekä sosiaali- ja terveystalvet, pystytään tarjoamaan välittömästi maahantulon jälkeen. Turvapaikkapäätöksenteon nopeus ja edellytykset vastaanottojärjestelmän laajentamiseksi on turvattava.

Toimintamalli

Sisäministeriö ohjaa Maahanmuuttovirastoa ja varmistaa viraston resurssit ydintehtävien sä hoitamiseksi mukaan luettuna maahantulon häiriötilanteisiin varautuminen. Sisäministeriö ohjaa myös elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksia laajamittaisen maahantulon tilanteeseen varautumiseksi. ELY-keskusten lisäksi eri viranomaiset, kuten poliisi, Rajavartiolaitos, puolustusvoimat, aluehallintovirastot, sosiaali- ja terveys- sekä pelastusviranomaiset, Kansaneläkelaitos ja järjestöt osallistuvat laajamittaisen maahantulon varautumissuunnitelmien laadintaan, toimeenpanoon ja tilannekuvan muodostamiseen alueellisten yhteistyöryhmien puitteissa.

Maahanmuuttovirastolla on sopimus Suomen Punaisen Ristin kanssa turvapaikanhakijoiden vastaanottoon liittyvistä tukipalveluista sekä jatkuvan, erityisosaamisella perustuvan vastaanottovalmiuden ylläpitämisestä. Sopimukseen sisältyy myös varautuminen laajamittaiseen maahantuloon kansallisen vastaanottojärjestelmän tukena. Maahanmuuttovirastolla on myös yhdessä poliisin kanssa valmius järjestelykeskusten perustamiseksi.

Laajamittaiseen maahantuloon varautumisen valtakunnallinen koordinaatio siirtyy Maahanmuuttovirastolle 1.1.2020 alkaen, ja se toimii yhteistyössä maakuntien toimijoiden kanssa. Maakunnille tulisi velvollisuus laatia poikkihallinnollisena yhteistyönä varautumissuunnitelma laajamittaisen maahantulon varalle.

21. Ympäristövahinkojen torjunta ja ennaltaehkäisy

Vastuuministeriö:

YM, LVM, TEM,
SM, PLM

Tehtävän kuvaus ja tavoite

Ennaltaehkäistään ja torjutaan maa- ja vesialueiden öljyvahinkoja, muiden vaarallisten ja haitallisten aineiden päästövahinkoja, aluksista aiheutuvia ympäristöonnettomuuksia sekä rajoitetaan niiden aiheuttamia vahinkoja. Ylläpidetään hyvää ympäristövahinkojen torjunnan tasoa. Tehtävän hoitamiseksi osallistutaan muiden viranomaisten kanssa alusten turvallisuusvaatimusten ja meriliikenteen seuranta-, valvonta- ja ohjausjärjestelmien kehittämiseen.

Toimintamalli

Maa-alueiden öljyonnettomuuksien ja muiden vaarallisten aineiden päästövahinkojen syntymistä ennaltaehkäistään tehokkaalla riskienhallinnalla sekä kuljetusketjun aikana että laitoksissa. Toimijoille asetetaan lupamääräyksiä, joiden toteutumista tarkastetaan ja valvotaan määräajoin. Varastojen pitäjät ja satamat hankkivat kalustoa vahinkojen ehkäisemiseksi ja rajoittamiseksi sekä laativat suunnitelman vahingon torjuntajärjestelyistä. Suunnitelman toimivuutta harjoitellaan yrityksissä omaehtoisesti sekä yhdessä pelastusviranomaisten kanssa. Viranomaisten ja yritysten välistä yhteistyötä lisätään ja kehitetään edelleen, jotta vaarallisten aineiden onnettomuuksien hallinta paranee.

Tehokas meriliikenteen ohjausjärjestelmä vähentää aluksista aiheutuvia öljy- ja kemikaalionnettomuuksia. Kehitetään kykyä havaita onnettomuudet sekä rajoittaa ja korjata niiden seuraukset nopeasti. Ylläpidetään ympärivuorokautista valmiutta ympäristö- ja muiden merialueen onnettomuuksien torjuntaan. Avomerellä ympäristövahinkojen torjuntavalmius perustuu monitoimialuksiin. Kehitetään valmiutta hankinnoilla, jotka tehostavat torjuntaa pimeällä ja matalissa vesissä. Rajavartiolaitoksen asema vahvistetaan öljy- ja aluskemikaalivahinkojen torjunnan operatiivisessa johtamisessa merialueilla. Naapurivaltioiden kanssa kehitetään onnettomuustilanteiden yhteistoimintaa ja arvioidaan alueen torjuntakaluston riittävyttä. Yhteistyössä EU:n meriturvallisuusviraston (EMSA) kanssa ylläpidetään kemikaaliasiantuntijoiden palveluverkostoa ja satelliittikuvapalvelua öljyvahinkojen havaitsemiseksi.

Valmisteilla on hallituksen esitys, jolla öljyvahinkojen ja aluskemikaalivahinkojen torjunnan ylin johto, ohjaus ja valvonta siirrettäisiin vuoden 2019 alusta lukien sisäministeriön tehtäväksi. Ympäristöministeriölle jäisi tehtäviä, jotka liittyvät ympäristövahinkolainsäädäntöön sekä ennallistamisen, kunnostamisen ja erityistilanteiden jätehuollon ohjaamiseen. Rajavartiolaitos huolehtisi Suomen aluevesillä ja talousvyöhykkeellä aluksista aiheutuvien öljy- ja kemikaalivahinkojen torjunnasta ja yhteen sovittaisi torjuntaan varautumista. Pelastuslaitokset vastaavat öljyvahinkojen ja kemikaalivahinkojen torjunnasta vastuualueellaan. Maakuntaudistuksen yhteydessä huolehditaan, että pelastuslaitosten öljyvahinkojen torjuntavelvoite säilyy ja torjuntavalmius pysyy hyvällä tasolla. Lisäksi Liikenteen turvallisuusvirasto

ja Puolustusvoimat (merivoimat) osallistuvat alusöljy- ja aluskemikaalivahinkojen torjuntaan. Työ- ja elinkeinoministeriön alainen TUKES luvittaa ja valvoo laajamittaisia kemikaali- ja räjähdelaiteita. Tullin tehtävänä on ulkomaankaupan tavaraliikenteen kemikaalivalvonta. Kuljetuksien yhteydessä tapahtuvien ympäristövahinkojen ennaltaehkäisyn yleinen ohjaus kuuluu liikenne- ja viestintäministeriölle. Kunta vastaa tarvittaessa alueensa öljyvahinkojen jälkitorjunnasta. Kolmannella sektorilla on olemassa öljyntorjuntaonnettomuuksien toimintamalli, jossa järjestöt osallistuvat rantatorjuntaan ja toiminnan tukemiseen rekrytoimalla henkilöstöä ja kouluttamalla toimintaan sitoutuvia vapaaehtoisia vastuuviranomaisten ohjaamana.

22. Biologisiin uhkiiin varautuminen

Vastuuministeriö:

STM, MMM, PLM,
UM, SM, YM

Tehtävän kuvaus ja tavoite

Biologisella uhkalla tarkoitetaan mikrobin tai biologisen materiaalin aiheuttamaa joukkosairastumista, johon ei voida vastata terveydenhuollon normaalitoimenpitein tai -resurssein. Kyseessä voi olla myös mikrobin tai toksiinin eli biologisen organismin tuottaman myrkyllisen aineen tahallinen, rikollinen levitys (biohäiriköinti, bioterrorismi tai biologinen sodankäynti).

Suuri osa tunnetuista ja uusista vakavia epidemioita ja pandemioita aiheuttavista mikrobeista on peräisin villieläimistä, joista ne tarttuvat tuotantoeläimiin ja ihmiseen. Siksi yhteistyö ihmis-, ympäristö ja eläinterveyssektoreiden välillä näihin uhkiiin varautumisessa ja vastaamisessa on tärkeää. Koska pandemiat kuormittavat koko terveydenhuoltojärjestelmää, myös muiden terveysturvallisuusviranomaisten tuki on tarpeellista mm. huoltovarmuuden turvaamiseksi. Tahalliseen levitykseen varautumisessa ja vastaamisessa on oma roolinsa poliisitoimella ja Tullilla (VM), ulkoministeriöllä (kaksikäyttötuotteiden vientivalvonta eli non-proliferaatio) sekä puolustusviranomaisilla (asevienti ja varautuminen biologisen aseiden käyttöä vastaan).

Monet kansainväliset sopimukset ja sitoumukset ohjaavat biologisiin uhkiiin varautumista. Kansainvälinen terveyssäännöstö (IHR 2005) mm. velvoittaa havaitsemaan ja torjumaan biologisia, kemiallisia, säteilyä johtuvia ja tuntemattomia uhkia, jotka voivat aiheuttaa vaaraa ihmisten tai eläinten terveydelle. Jos terveysuhka on vaarassa levitä maan rajojen ulkopuolelle, tulee siitä ilmoittaa vuorokauden sisällä muille maille. YK:n alainen biologisten aseiden kieltosopimus kieltää mikrobin ja muiden biologisten aineiden, kuten toksiinien, muun kuin rauhanomaisen käytön sopijamailta. YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselma 1540 puolestaan velvoittaa valtiollisia tahoja estämään joukkotuhoaseiden ja niiden käyttöön liittyvän tietämyksen leviämistä ei-valtiollisille rikollisille tahoille, kuten terroristeille.

Suomi on myös aktiivisesti osallistunut maailmanlaajuisen terveysturvallisuuden edistämiseen isännöimällä GHSA-ohjelmaa vuonna 2015 ja kehittämällä WHO:n mekanismeja IHR 2005:n tukemiseksi.

Esimerkiksi influenssapandemioita on esiintynyt 10–40 vuoden välein. Influenssan leviämisen ehkäisy onnistuu vain rajoitetusti. Rokotteen kehittäminen alkaa vasta uuden viruksen aiheuttaman pandemian puhjetessa, joten ainakin ensimmäisen puolen vuoden ajan on turvauduttava muihin torjuntatoimiin. Hyvä hygienia, henkilösuojaimet ja ennalta sovitut toimintaohjeet rajoittavat tartunnan leviämistä. Nykyisillä viruslääkkeillä voidaan lyhentää sairauden kestoa ja vähentää jälkitauteja, joiden hoitoon tarvitaan antibiootteja. Varmuus- ja varustevarastointi on siten keskeistä pandemiaan varautumisessa sekä julkisella että yksityisellä sektorilla.

Pandemia uhkaa yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja, kun sairastuneiden määrä on suuri ja monia kuolee. Haavoittuvia alueita ovat terveydenhuoltojärjestelmän toimivuuden lisäksi mm. johtaminen, puolustuslaitos, sisäinen turvallisuus, energiahuolto, kuljetukset ja elintarvikehuolto. Tämän vuoksi varautuminen on tärkeää kaikilla hallinnonaloilla ja -tasoilla. Varautuminen esimerkiksi influenssapandemiaan on kuvattu STM:n varautumissuunnitelmas-
sa 2012. Lisäksi terveydenhuollon materiaalisesta varautumisesta, kuten viruslääkkeistä ja henkilösuojaimista, on erillinen kansallinen ohje.

Toimintamalli ja toimijat

Biologiset uhkat eivät tunne maantieteellisiä rajoja, ja niihin varautuminen edellyttää kansainvälistä yhteistyötä mm. Maailman terveysjärjestön (WHO) ja Euroopan tautien ehkäisy- ja valvontakeskuksen (ECDC) kanssa. Biologisten uhkien torjunnan kokonaiskoordinaatio on sosi-
aali- ja terveysministeriön vastuulla, ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) toimii STM:n tukena. THL:llä on keskeinen rooli mm. mikrobi-infektioiden seurannassa sekä harvinaisten ja vaarallisten mikrobien varmistusdiagnostiikassa ja sen koordinaatiossa. Myös muilla viran-
omaisilla sekä elinkeinoelämällä, järjestöillä ja kansalaisilla on keskeinen rooli uhkien torjun-
nassa ja riskien vähentämisessä.

Biologisten uhkien osaamiskeskus, jota ylläpitävät puolustusvoimat ja THL yhdessä ministeri-
öiden (PLM ja STM) kanssa, on biosuojelulääketieteen ja biologisten uhkien hallinnan kansalli-
nen asiantuntijaorganisaatio. Se tukee mikro-organismien tahallisesta levittämisestä johtuvien
biologisten uhkien torjuntaa sekä edistää alan kansallista tietämystä ja varautumisyhteistyötä.
Keskus tekee aktiivisesti kansainvälistä ja kansallista yhteistyötä muiden terveysturvallisuut-
ta tukevien tahojen kanssa, kuten Evira, UM, poliisi, yliopistot ja Suomen bioturvaverkosto.
Maa- ja metsätalousministeriö ja sen alainen virasto Evira vastaavat eläinten ja elintarvikkei-
den välityksellä leviävien tautien torjunnasta. SYKE antaa tarvittaessa virka-apua. Ministeriöi-
den, Eviran ja THL:n yhteinen Zoonosikeskus koordinoi osaltaan biologisten uhkien torjuntaa.
Toteutettuun kansainväliseen arviointiin perustuen Suomeen luodaan kansallinen ohjaus, ra-
kenteet ja prosessit biologisten uhkien varautumiseen, tunnistamiseen ja reagointiin.

23. Säteilyvaaratilanteiden estäminen ja niihin varautuminen

Vastuuministeriö:

SM, STM, MMM,
YM, PLM, TEM

Tehtävän kuvaus ja tavoite

Laaja-alainen, koko yhteiskuntaan vaikuttava säteilyvaaratilanne syntyy onnettomuudesta suomalaisessa tai lähialueella olevassa ydinvoimalaitoksessa tai ydinaseen räjähdyksestä Suomessa tai sen lähialueella. Radioaktiivisen aineen tai ydinmateriaalin tahallinen levittäminen väestön keskuuteen aiheuttaa paikallisen ja voimakkaasti yhteiskunnan toimintaan vaikuttavan säteilyvaaratilanteen.

Säteilyvaaratilanteen alkuvaiheessa tarvitaan oikea-aikaisia päätöksiä ja suojelutoimia väestön turvallisuuden ja yhteiskunnan toimintojen ylläpitämiseksi. Säteilyvaaratilanteen hoito ja siitä toipuminen voi kestää jopa kymmeniä vuosia. Koko vaaratilanteen ajan tarvitaan yhteinen tilannekuva, siihen perustuvat päätökset sekä johdonmukainen, ymmärrettävä viestintä, joilla minimoidaan yhteiskunnan ja elinkeinoelämän toiminnan häiriöt. Hyvillä päätöksillä ja toimenpiteillä hallitaan ja minimoidaan myös puhdistustoimenpiteistä syntyvät radioaktiiviset jätteet.

Toimintamalli

Viranomaisten ensisijainen tavoite on säteilyvaaratilanteiden estäminen. Keskeisiä toimijoita tilanteessa ovat STUK, Ilmatieteen laitos, Tulli, Evira, Valvira, Puolustusvoimat sekä liikenneviranomaiset. Säteilyturvakeskus valvoo ydinenergian ja säteilyn käyttäjien toimintaa ja varautumista erilaisiin poikkeaviin tapahtumiin. Säteilyturvallisuuskeskus myös ylläpitää jatkuvatoimista valtakunnallista mittausverkostoa. Yhteistyössä Tullin kanssa tehtävällä säteilyvalvonnalla rajanylityspaikoilla pyritään estämään erityisesti radioaktiivisten aineiden ja saastuneiden tuotteiden luvaton maahantuonti.

Säteilyvaaratilanteiden estämisessä ja niihin varautumisessa kansainvälisellä yhteistyöllä on merkittävä rooli. Suomi on ratifioinut Kansainvälisen atomienergiajärjestön (IAEA) yleissopimukset ydinonnettomuuksien nopeasta ilmoittamisesta ja avunannosta säteilyvaaratilanteiden aikana sekä kahdenväliset sopimukset Pohjoismaiden, Venäjän, Ukrainan ja Saksan kanssa tiedonkulusta tilanteissa, joista saattaa aiheutua säteilyvaara. Suomi on myös mukana komission tiedonvaihtojärjestelmässä. Näin varmistetaan tiedonsaanti sellaisissa säteilytilanteissa, jotka syntyvät Suomen rajojen ulkopuolella, mutta joilla voi olla vaikutusta Suomelle tai suomalaisille.

Säteilyvaaratilanteessa Säteilyturvakeskus toimii asiantuntijalaitoksena sekä antaa suosituksia ja ohjeita turvallisuuden varmistamiseksi. Ensisijainen ihmisten altistusta pienentävä suojelutoimi on sisätiloihin suojautuminen, josta päättää pelastustoimen johtaja. Mikäli hengitysilmassa on runsaasti radioaktiivista jodia, sosiaali- ja terveysministeriön antaman päätöksen mukaisesti sisälle suojautumista täydennetään ottamalla joditabletteja. Maa- ja metsätalousministeriön alaiset viranomaiset antavat määräyksiä, joilla minimoidaan saastuneen ruoan kautta saatava altistuminen. Ympäristöministeriö ohjaa hallinnonalansa toimijoita varautumaan ympäristönsuojelua ja luonnonsuojelua koskevan asiantuntija-avun antamiseen säteilyvaaratilanteissa. Sosiaali- ja terveysministeriö seuraa STUKin tilannearviota ja suosituksia tarvittavista suojelutoimista säteilyn aiheuttamien haittavaikutusten vähentämiseksi ja ohjeistaa tarvittaessa muita viranomaisia (Valvira, aluehallintovirastot). Valvira ohjaa kunnan terveydensuojeluviranomaisen toimintaa samalla, kun aluehallintovirastot sovittavat yhteen ohjeistusta alueillaan. Säteilyvaaratilanteessa Valvira laatii talousveden, sisätilojen ja elinympäristön turvallisuuteen tähtääviä määräyksiä ja ohjeita perustuen STUKin suosituksiin. Päiviä tai jopa viikkoja kestävä alkuvaiheen päättyessä vastuu suojelutoimista siirtyy sosiaali- ja terveysministeriön alaiselle ympäristöterveydenhuollolle. Tällöin Valvira laatii tarvittaessa STUKin suositusten pohjalta määräyksiä ja ohjeita toimista, joiden tavoitteena on sisätilojen ja elinympäristön puhdistaminen ja niiden käytön rajoittaminen sekä talousveden turvallisuus ja tarvittaessa sen käytön rajoittaminen. Jälkivaiheessa annetut ohjeet ja määräykset on suunnattu niin kansalaisille, yrityksille kuin viranomaisille. Kunnan terveydensuojeluviranomaisen tehtävänä on varmistaa paikallisesti, ettei elinympäristöstä, kuten julkisissa rakennuksissa oleskelusta, aiheudu terveyshaittaa, ja että talousveden käyttö on turvallista. Valvira voi terveydensuojelulain nojalla antaa myös jätehuollon järjestämiseen liittyviä määräyksiä ja ohjeita kunnille.

Toipumisvaiheessa tehtävät toimet perustuvat viranomaisten ja asiantuntijoiden suosituksiin ja neuvontaan sekä paikallisiin ja sosiaalisiin olosuhteisiin. Valviran toimivalta säteilyvaaratilanteessa perustuu terveydensuojelulain 52 §:ään. Ko. toimivalta on ehdotettu siirrettäväksi STM:lle samalla, kun Valviran terveydensuojelulain mukaiset tehtävät ja resurssit siirtyvät tulevaan Luova-virastoon.

Tilanteen alkuvaiheesta alkaen pitkän aikavälin toipumiseen asti yhteistyö lukuisten eri viranomaisten, elinkeinoelämän ja kansalaisyhteiskunnan välillä on tärkeää, jotta toimet ovat hyväksyttäviä ihmisten ja yhteiskunnan kannalta, säteilyaltistusta rajoitetaan tehokkaasti ja tilanteen haittavaikutukset yhteiskunnalle ovat mahdollisimman pienet.

24. Kemikaaliuhkiin varautuminen

Vastuuministeriö:

STM, SM, TEM,
MMM, YM, PLM

Tehtävän kuvaus ja tavoite

Kemikaalien aiheuttamien vaaratilanteiden tunnistamista ja hallintaa varten ylläpidetään havainnointi- ja seurantajärjestelmiä. Tähän liittyvät valtakunnallinen kemiallisen uhan asiantuntijaohjausjärjestelmät sekä WHO:n ja EU:n seuranta-, varoitus- ja hallintajärjestelmät, jotka tukevat kansallisia järjestelmiä. Kansainvälisen terveyssäännösten (International Health Regulations) mukainen sekä EU:n komission terveysturvallisuuskomitean kanssa tehtävä yhteistyö ohjaavat ja tukevat kemikaaliriskien hallintaa. Kemiallisten uhkatekijöiden havaitsemisessa ja hallinnassa tarvittavat laitteet, tekniset järjestelmät, osaaminen ja henkilövoimavarat ylläpidetään toimintaympäristön muutosten ja uhkakuvien vaatimusten mukaisina.

Varautuminen akuutteihin ja vaivihkaa syntyviin kemikaalipäästöihin sekä niistä mahdollisesti seuraaviin terveysuhkiin ja niiden arviointiin perustuu kunkin viranomais- ja asiantuntijatahon vastuisiin ja asiantuntemukseen. Koska vastuut on hajautettu eri tahoille, on yhteistyö eri viranomaisten ja asiantuntijoiden välillä ensiarvoisen tärkeää. Tästä syystä panostetaan yhteistyöverkostoihin, joiden tavoitteena on varmistaa tiedonkulku ja lisätä yhteistyötä eri hallinnalojen ja asiantuntijoiden välillä.

Toimintamalli ja toimijat

Paikallistasolla välittömät viranomaistoimijat äkillisissä kemiallisissa uhkatilanteissa ovat paikalliset pelastusviranomaiset, Rajavartiolaitos, poliisi sekä ympäristönsuojelu- ja terveydensuojeluviranomaiset. Ympäristönsuojeluviranomaisilla on johtovastuu, kun havaitaan tai epäillään maaperän ja pohjaveden saastumista kemikaaleilla. Terveydensuojeluviranomaisella on johtovastuu esimerkiksi tilanteissa, joissa haitallista kemikaalia on päässyt talousveteen, maaperään tai pohjaveteen aiheuttaen vaaran väestön terveydelle; poliisilla silloin, kun kyseessä on rikosepäily; ja pelastusviranomainen johtaa pelastustoimintaa akuuteissa kemikaalipäästöissä. Elintarvikevalvontaviranomaisilla on johtovastuu esimerkiksi tilanteissa, joissa haitallista kemikaalia todetaan elintarvikkeissa ja jotka voivat aiheuttaa vaaran väestön terveydelle.

Kemikaaliturvallisuus Suomessa nojaa pitkälti EU-lainsäädäntöön. Säästösten toimeenpano ja valvontavastuut on jaettu eri ministeriöille ja niiden alaisille viranomaisille. Turvallisuus- ja kemikaalivirasto (Tukes), Elintarviketurvallisuusvirasto (Evira), Valvira, Liikenteen turvallisuusvirasto (Trafi), Tulli, poliisi, Rajavartiolaitos, Puolustusvoimat, pelastusviranomaiset, Säteilyturvakeskus ja työsuojeluviranomaiset kukin toimialallaan ovat kaikki keskeisiä toimijoita ke-

mikaaliturvallisuuden takaamiseksi. Lisäksi viranomaisten toimintaa tukevat asiantuntija- ja tutkimuslaitokset kuten THL, Työterveyslaitos, SYKE ja Luke. Näiden lisäksi akuutteihin kemikaalien terveysuhkiin liittyvää asiantuntemusta on STM:n toimialaan sijoittuvalla Myrkytystietokeskuksella.

Paikallisviranomaisten ohjeistamiseksi on laadittu ohjeita, jotka sisältävät varautumisen myös kemikaaliuhkatilanteisiin. Lisäksi on laadittu kemikaalikohtaisia ohjeistuksia kemikaalipäästöjen varalle. Vakavien kemiallisten uhkien osaamiskeskus (C-osaamiskeskus) on STM:n hallinnonalalla toimiva yhteistyöverkosto, joka tukee viranomaistahoja vaativiin kemiallisiin uhkatilanteisiin varautumisessa ja niiden hoitamisessa. Työterveyslaitos ja THL ylläpitävät ympäri vuorokauden toimivaa asiantuntijapäivystyspalvelua paikallisille viranomaisille kemikaaliuhkatilanteiden arviointiin ja hallintaan. SM:n hallinnonalalla toimii poliisihallituksen koordinoima CBRNE-yhteistyöfoorumi, jonka tavoitteena on kehittää rikollista CBRNE-toimintaa ehkäisevää viranomaisyhteistyötä. Kemikaaliuhkiin varautumisessa tulee kehittää ajantasaisen tilannekuvan muodostamista, ylläpitoa ja levittämistä kaikille tilanteessa vastuussa oleville osapuolille erityisesti akuuteissa ja laajamittaisissa kemikaaleja koskevissa häiriötilanteissa. Lisäksi tulee turvata riittävät asiantuntija- ja laboratorioresurssit, jotta erilaisiin kemiallisiin uhkatilanteisiin voidaan vastata myös jatkossa. Työ- ja elinkeinoministeriössä on kesäkuussa 2017 käynnistetty sääntelyhanke, jonka tavoitteena on parantaa kemian ja räjähddealan teollisuuden varautumista terrorismin ja rikollisen toiminnan uhkaa vastaan.

25. Taloudellisten voimavarojen hankkiminen ja kohdentaminen sekä henkilövoimavarojen varmistaminen

Vastuuministeriö:

VM

Tehtävän kuvaus ja tavoite

Varmistetaan julkisen sektorin toimintakyvyn edellyttämien taloudellisten resurssien saata-
vuus. Tähän liittyvät valtion velanotto, kassanhallinta ja maksaminen, verotus (ml. Tulli), ta-
loudellisten voimavarojen uudelleen kohdentaminen sekä toiminta-, taloussuunnittelu- ja ta-
lousarvioprosessit.

Varmistetaan julkisen hallinnon henkilöstöresurssien saatavuus kaikissa turvallisuustilanteissa.

Toimintamalli

Valtion rahoituspalvelujen, kuten velanhallinnan ja maksuliikkeen sekä niiden kannalta kriit-
tisten järjestelmien varautumista kehitetään erityisesti kyberuhkien asettamien vaatimusten
mukaisesti. Lisäksi kehitetään menetelmiä, joilla voidaan varmistaa verojen maksuliikenne ja
perintä. Lisäksi voidaan tarvita poikkeusoloissa käytettäväksi voimakkaasti yksinkertaistettuja
veronkantomenetelmiä. Tehtävä toteutetaan yhteistyössä kaikkien ministeriöiden, Valtiokont-
torin, Palkeiden, Verohallinnon ja Tullin kanssa.

Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamiseksi tarvittavat julkisen hallinnon henkilo-
störesurssit varmistetaan, tarvittaessa valmiuslain (1552/2011) mukaisia valtuuksia soveltamal-
la tai muulla poikkeuslainsäädännöllä. Poikkeuksellisina järjestelyinä voivat tulla kyseeseen
muun muassa säännöllisistä työajoista ja vuosilomista poikkeaminen sekä valtion palvelukses-
sa olevien henkilöiden siirtäminen hallinnonalalta toiselle hoitamaan tehtäviä, jotka tilanteen
johdosta tarvitsevat lisäresursseja. Työsuhteista henkilöstöä koskevan sääntelyn osalta teh-
dään yhteistyötä työ- ja elinkeinoministeriön kanssa.

26. Rahoitusjärjestelmän toiminnan turvaaminen

Vastuuministeriö:

VM

Tehtävän kuvaus ja tavoite

Turvataan rahoitusmarkkinoiden mahdollisimman vakaa toiminta ja yhteiskunnan toiminnan kannalta välttämättömien rahoitusmarkkinapalvelujen jatkuvuus kaikissa olosuhteissa. Rahoitusmarkkinoiden vakaa ja häiriötön toiminta on edellytys yhteiskunnan toimivuudelle. Rahoitusmarkkinoiden häiriöt vaarantavat sekä yksityisten että julkisen organisaatioiden ja myös yksityisten ihmisten toiminnan kannalta välttämättömän rahoituksen saatavuuden. Rahoitusmarkkinoiden taloudelliset kriisitilanteet voivat hallitsemattomina laajentua koko kansantaloutta uhkaaviksi talouskriiseiksi, jotka voivat johtaa sekä yritysten että valtion luottokelpoisuuden romahtamiseen ja sen myötä koko yhteiskunnan toiminnan järkkymiseen. Rahoitusmarkkinoiden infrastruktuurin häiriöt ja kriittisten järjestelmien käytön estyminen voivat vaarantaa yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen jatkuvuuden. Talouden ja infrastuktuurin toimivuus, väestön vähimmäistoimeentulon turvaaminen ja turvallisuustehtävien toimeenpano edellyttävät omaisuustietojen saatavuutta ja pysyvyyttä sekä kykyä maksujen tekemiseen, välittämiseen ja vastaanottamiseen.

Toimintamalli

Rahoitusmarkkinoiden toiminta on kansainvälistä ja perustuu rahoituslalla toimivien yritysten omistamiin, ylläpitämiin ja operoimiin palveluihin ja järjestelmiin, joiden vakauden julkinen valta turvaa keskuspankkitoiminnalla, sääntelyllä ja valvonnalla ja erilaisin taloudellisin turvaverkoin. Keskeisiä rahoitusmarkkinapalveluja tarjoaville yrityksille on Suomen kansallisessa lainsäädännössä asetettu varautumisvelvollisuus myös poikkeusolojen varalta. Markkinoiden vakautta, häiriönsietokykyä ja palvelujen turvallisuutta vahvistetaan pääosin globaalilla tasolla sovittavilla sääntelyuudistuksilla, jotka toimeenpannaan EU-lainsäädännössä.

Rahapolitiikan määrittely ja toimeenpano kuuluu EU:n yksinomaiseen toimivaltaan. Suomen Pankki osallistuu Euroopan keskuspankkijärjestelmän (EKPJ) toimintaan ja toteuttaa osaltaan Euroopan keskuspankin neuvoston määrittelemää euroalueen yhteistä rahapolitiikkaa. Rahoitusmarkkinoiden sääntely perustuu kansainväliseen yhteistoimintaan. Suomi kuuluu EU:n pankkiunioniin, jossa toimivalta luottolaitosten vakavaraisuuden valvonnassa ja taloudellisten kriisitilanteiden hallinnassa on siirretty EU:n yhteiselle pankkivalvontamekanismille ja yhteiselle kriisiratkaisumekanismille. Näiden osana Suomessa toimii Finanssivalvonta ja Rahoitusvakausvirasto.

Yksittäisten jäsenvaltioiden omat toimet korostuvat varautumisessa muihin rahoitusmarkkinoita koskeviin uhkiin kuin taloudellisiin häiriötilanteisiin. Jäsenvaltioiden viranomaiset kantavat myös päävastuun operatiivisista toimista mahdollisessa häiriötilanteessa yhdessä rahoitusmarkkinapalveluja tuottavien yritysten kanssa. Rahoitusmarkkinoiden kannalta kriittiseen infrastruktuuriin kohdistuvaa häiriötä, joka voi olla myös paikallinen, ei ole mahdollista korjata

viranomaiskäskyllä tai poikkeuksellisiakaan toimivaltuuksia soveltamalla, vaan tarvittaessa on oltava käytössä riittävät, ennalta valmistellut ja testatut toimintamallit sekä rakennetut varajärjestelmät. Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaaminen kaikissa olosuhteissa ja turvallisuustilanteissa edellyttää, että kriittisten rahoitusmarkkinapalvelujen saatavuus on turvattu myös sen varalta, että kansainvälisten järjestelmien käytettävyyksy estyy.

Rahoitusmarkkinapalvelut ovat täysin riippuvaisia tietoliikenneyhteyksien ja ICT-järjestelmien toimivuudesta ja näihin liittyvästä sähkönsaannista. Toiminnan jatkuvuuden turvaaminen ja häiriötilanteiden hallinta edellyttää vahvaa yhteistyötä ICT- ja kyberturvallisuustoimijoiden kanssa. Keskeiset viranomaiset ovat Finanssivalvonta, Suomen Pankki, Rahoitusvakausvirasto, Euroopan keskuspankki ja EU:n kriisiratkaisuneuvosto yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön, liikenne- ja viestintäministeriön, Viestintäviraston ja Huoltovarmuuskeskuksen/huoltovarmuusorganisaation sekä Maanmittauslaitoksen ja rahoitusmarkkinapalveluja tuottavien yritysten sekä tietoliikenne- ja ICT-palveluja tuottavien yritysten kanssa.

27. Julkisen hallinnon ICT-infrastruktuurin ja digitaalisten palvelujen turvaaminen

Vastuuministeriö:

VM, VNK

Tehtävän kuvaus ja tavoite

Valtiovarainministeriö turvaa yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen vaatiman tietohallinnon ja ICT-ohjauksen, tieto- ja kyberturvallisuuden ohjauksen sekä elintärkeissä toiminnoissa välttämättä tarvittavat yhteiset julkisen hallinnon digitaaliset palvelut ja tiedot. Tavoitetasolla yhteiskunnan elintärkeissä toiminnoissa välttämättömät julkisen hallinnon digitaaliset palvelut ja tiedot sekä niiden tarvitsema infrastruktuuri ovat luotettavia, ja palvelujen sekä tietojen luottamuksellisuus, eheys ja saatavuus on turvattu. Valtionjohdon ja turvallisuusviranomaisien kriittiset digitaaliset palvelut ja tiedot ovat riittävästi varmistetut, ja palvelut on suunniteltu toimimaan kaikissa turvallisuustilanteissa varmistaen osaltaan tietojen käytön ja tilannekuvan ajantasaisuuden ja päätöksentekokyvyn.

Toimintamalli

ICT-toiminnot ja digitaalisten palvelujen tuotanto ovat kansallisia ja kansainvälisiä. Niiden tieto- ja kyberturvallisuuden varmistaminen edellyttää kansallista ja kansainvälistä yhteistyötä. Julkisen hallinnon tuottamat yhteiskunnan elintärkeissä toiminnoissa tarvittavat digitaaliset palvelut perustuvat julkisen hallinnon ja elinkeinoelämän välisiin sopimuksiin. Palvelujen kehittämistä ja tuotantoa on viime vuosina voimakkaasti keskitetty. Yhteisiä palveluja tuottavien toimijoiden kyvykkyyksien kehittäminen on siten keskeistä yhteiskunnan toimivuuden kannalta.

Valtiovarainministeriön tehtävänä on julkisen hallinnon viranomaisten tietohallinnon yleinen ohjaus. Tähän kuuluu julkisen hallinnon ICT-infrastruktuurin ja digitaalisten palvelujen kokonaisarkkitehtuurin ja yhteentoimivuuden ohjaus sekä tietoturvallisuuden yleisten perusteiden laadinta. Julkisen hallinnon ICT-infrastruktuurin ja digitaalisten palvelujen käyttö on välttämättömyydet toteutettaessa yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja. Niiden turvallisuus ja jatkuvuus on varmistettava siten että ne ovat käytettävissä kaikissa turvallisuustilanteissa. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi valtiovarainministeriö on ohjeistanut julkisen hallinnon ICT-infrastruktuurin, digitaalisten palvelujen ja tietojen turvallisuuden vähimmäisvaatimukset. Kukin toimivaltainen viranomaisella vastaa niiden turvallisuudesta ja varautumisesta hallinnonalallaan. Valtioneuvoston kanslia vastaa valtiojohtoon ja ministeriöiden digitaalisten palvelujen ja tietojen turvallisuudesta ja varautumisesta. Toimivaltaisen viranomaisen vastuu kattaa sen toimeksiannosta tai sen lukuun toteutettavat tehtävät.

Julkisen hallinnon yhteiseen ICT-infrastruktuuriin ja digitaalisiin palveluihin kuuluvat valtion yhteiset tieto- ja viestintätekniset palvelut, hallinnon turvallisuusverkko ja sen palvelut sekä julkisen hallinnon yhteiset sähköisen asioinnin tukipalvelut. Valtiovarainministeriö ohjaa niiden tieto- ja viestintäteknistä varautumista, valmiutta ja turvallisuutta. Tarvittaessa valtion johto priorisoi julkisen hallinnon ICT-infrastruktuurin ja sen mahdollistamien digitaalisten palvelujen käyttöä ja häiriötilanteiden hallintaa, erityisesti normaaliolojen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Keskeiset viranomaiset ovat Valtion tieto- ja viestintäteknikkakeskus Valtori sekä Väestörekisterikeskus (VRK) yhteistyössä valtioneuvoston kanslian, liikenne- ja viestintäministeriön, Huoltovarmuuskeskuksen/huoltovarmuusorganisaation, ICT-palveluja tuottavien yritysten ja Suomen Erillisverkot Oy -konsernin (ml. Suomen Turvallisuusverkko Oy, STUVE) kanssa.

28. Sähköisten viestintäpalvelujen käytettävyyden ja saatavuuden varmistaminen

Vastuuministeriö:

LVM

Tehtävän kuvaus ja tavoite

Markkinaehtoisten laadukkaiden, turvallisten ja toimintavarmojen sähköisten viestintäpalvelujen käytettävyys ja saatavuus varmistetaan niin häiriötilanteissa kuin poikkeusoloissa.

Sähköisen viestinnän keskeisten, kriittisten viestintäpalvelujen käytettävyys ja saatavuus häiriötilanteissa ja myös poikkeusoloissa varmistetaan riskinarvioinnilla, etukäteisvalmistelu- ja varautumisella. Kriittisiä viestintäpalveluja ovat hätäpuhelut ja joukkoviestintä sekä esimerkiksi viestintäpalveluilla toteutetut palvelut, kuten maksuliikenteen välitys, sähköverkot, liikenteen ohjausjärjestelmät sekä sosiaali- ja terveystyöpalvelut. Viestintäpalvelut ovat vikasietoisia, ja toiminnot normaalitilanteeseen palaamiseksi ovat käynnistettävissä välittömästi. Häiriötilanteista tiedotetaan viipymättä. Yhteiskunnan johtamisen, sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden sekä muiden sähköisen viestinnän kriittisten toimintojen jatkuvuus turvataan myös valmiuslain tarkoittamissa poikkeusoloissa.

Toimintamalli

Viestintäpalvelujen toiminnan laatuvaatimukset on asetettu tietoyhteiskuntakaavassa. Teleyritysten on huolehdittava siitä, että niiden toiminta jatkuu mahdollisimman häiriöttömästi myös normaaliolojen häiriötilanteissa sekä valmiuslaissa tarkoitetuissa poikkeusoloissa.

Viestintäpalvelujen palvelutason varmistamisessa ja varautumisessa korostetaan poikkihallinnollista yhteistyötä, tiedonvaihtoa ja tilannekuvaa sekä eri hallinnonalojen varautumistoiminnan koordinoimista. Valtionhallinnon eri toimijat edistävät tietoturva- ja tietosuojasäännösten täytäntöönpanoa, valvontaa sekä ohjeistusta ja neuvontaa. Viranomaiset ovat varautuneet poikkihallinnollisella yhteistyöllä ottamaan käyttöön poikkeusoloissa valmiuslain lisätoimivaltuuksia ja poikkeusjärjestelyitä. Viranomaisten valmiutta ylläpidetään säännöllisellä harjoitustoiminnalla. Toiminnassa edistetään myös viestintäpalveluja käyttävien yritysten tietoisuutta tietoturvakysymyksistä sekä tietoturvaan liittyvää tiedonvaihtoa.

Kansainvälinen tietoturva-yhteistyö on Suomen kansalliselle tietoturvatyölle tärkeää. Kansainvälinen yhteistyö, tiedonvaihto ja harjoitustoiminta edistävät suomalaisten toimijoiden tietoisuutta tietoturva- ja turvallisuudesta ja auttavat niitä varautumaan uhkien vaikutuksiin.

Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan lisäksi mukana työssä ovat muun muassa Energiavirasto, sisäministeriön pelastusosasto, Hätäkeskuslaitos, huoltovarmuusorganisaatio sekä puolustusministeriö ja puolustusvoimat. Myös elinkeinoelämä ja kolmas sektori osallistuvat varautumisyhteistyöhön roolinsa mukaisesti.

29. Vakuutustoiminnan turvaaminen

Vastuuministeriö:

STM

Tehtävän kuvaus ja tavoite

Vakuutukset ovat osa yritysten riskienhallinnan kokonaisuutta. Vakuutusturvan saatavuus on edellytys liiketoiminnan harjoittamiselle ja siten myös yhteiskunnan häiriöttömälle toiminnalle. Vakuutusyhtiöiden korvauksenmaksu- ja sijoitustoiminta ovat riippuvaisia tietoliikenneyhteyksien ja pankkien maksuliikennepalvelujen toimivuudesta. Esimerkiksi työeläkelaitoksilla on Suomen mittakaavassa hyvin merkittävä sijoitusvarallisuus, jonka hallinnoiminen edellyttää tietojärjestelmien toimivuutta. Pidempikestoilla tietoliikenne- tai maksatusjärjestelmien häiriöllä on välitön vaikutus vakuutusyhtiöiden vakuutusmaksujen maksuunpanoon ja vahinkojen korvauksenmaksuun. Pidemmällä aikavälillä häiriöt vaikuttavat myös sijoitustoimintaan ja siten myös vakuutusyhtiöiden vakavaraisuuteen.

Vakuutusalan toimijat hoitavat toimeentulon kannalta merkittävien etuuksien toimeenpanoa, joten vakuutustoiminnan turvaaminen on merkityksellistä myös väestön toimeentuloturvan järjestämisen kannalta. Työeläke on suuren väestönosan pääasiallinen toimeentulon lähde. Työeläketurva ja tapaturmavakuutus muodostavatkin merkittävän osan lakisääteisestä sosiaalivakuutuksesta. Kansalaisten toimeentulon varmistamiseksi maksuliikenteen ja tietojärjestelmien toimivuuteen häiriötilanteissa tulee kiinnittää erityistä huomiota, koska sosiaalivakuutusetuksien maksaminen on tästä riippuvainen. Tietoliikenneyhteyksien häiriöitä varten tulee olla käytössä vaihtoehtoisia menetelmiä, joilla maksuja varten tarvittavat tiedot saadaan toimitettua pankkiin. Lisäksi vaihtoehtoisia maksatustapoja tulee kartoittaa viranomaisten ja yksityisen sektorin yhteistyönä.

Yhteiskunnan ja eri toimijoiden välistä vuoropuhelua sekä tiedonsaantia vakuutusalan varautumisesta tulee edelleen edistää. Poikkeusoloissa turvattavista palveluista ja palvelujen priorisoinnista on hyvä käydä laajaa yhteistä keskustelua myös Suomessa toimivien ICT-palveluyhtiöiden ja huoltovarmuskriittisten toimijoiden välillä.

Toimintamalli

Vakuutusalan varautumisen kannalta maksuliikenteen ja tietoliikenteen toimivuus sekä energian saanti ovat elintärkeitä. Vakuutustoiminnan turvaaminen edellyttää tiivistä yhteistyötä eri viranomaisten ja muiden toimijoiden välillä. Vakuutustoiminnan turvaaminen kuuluu sosiaali- ja terveysministeriön tehtäviin siltä osin kuin kysymys on vakuutuksia koskevan lainsäädännön valmistelusta ja vakuutustoiminnan turvaamiseen liittyvästä yleisestä ohjauksesta. Vakuutustoiminnan turvaaminen kuuluu ensisijaisesti vakuutusyhtiöille ja muille vakuutuslaitoksille. Vakuutuslaitosten varautumista valvoo Finanssivalvonta.

30. Polttoainehuollon turvaaminen

Vastuuministeriö:

TEM, LVM, MMM

Tehtävän kuvaus ja tavoite

Polttoainehuollolla ylläpidetään polttoaineiden saatavuutta hyödyntämällä useita polttoaineita ja hankintalähteitä energiantuotannossa, edistämällä kotimaisten poltto-aineiden tuotantoa ja käyttöä sekä varmuus- ja velvoitevarastoinnilla. Uusiutuvien energialähteiden, erityisesti biopolttoaineiden, käytön edistäminen lisää huoltovarmuutta.

Toimintamalli

Polttoainehuollon varmuus perustuu yritysten tuontipolttoaineiden velvoitevarastointiin. Lisäksi saantihäiriöiden varalta ja kansainvälisten sopimusvelvoitteiden täyttämiseksi Huoltovarmuuskeskus pitää tuontipolttoaineita valtion varmuusvarastoissa siten, että maassa on käytettävissä keskimäärin viiden kuukauden normaalikulutusta vastaavat tuontipolttoainevarastot. Varastomäärien mitoituksessa öljytuotteiden käyttö maakaasun varapolttoaineena otetaan huomioon ainoastaan yhdyskuntien energiahuollossa. Varastojen hyödyntäminen edellyttää toimivaa jakelu- ja kuljetuslogistiikka.

Kaukolämpöalan toimijat varautuvat vakavien häiriötilanteiden ja poikkeusolojen varalta sähkökatkosiin sekä sijoittamaan riittävät polttoainevarastot tuotantolaitoksiin. Turpeen käytön turvaamiseksi sähkön ja lämmön yhteistuotannossa sekä saatavuuden varmistamiseksi sääriskien varalle tavoitteena on, että maassa on noin puolen vuoden käyttöä vastaavat turvevarastot turvetuotantokauden alkaessa. Puusta tuotetun energian kasvava merkitys otetaan huomioon varauduttaessa infrastruktuurin ylläpitämiseen, riittäviin korjuu- ja kuljetuskalustomääriin sekä työvoiman saatavuuteen.

Työ- ja elinkeinoministeriö vastaa polttoainehuollon turvaamisesta. Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonala on vastuussa liikenteen polttoaineiden jakelusta, joka on osa liikennejärjestelmien ja kuljetusten sujuvuutta. Viranomaisten toimesta varmistetaan kriittisten toimijoiden polttoainehuollon jatkuvuus, ja polttoainehuollon käytännön turvaamistoimet suunnitellaan alan yrityksissä. Huoltovarmuuskeskus huolehtii valtion varmuusvarastoista. Polttoainehuollon varautumista ohjaa Huoltovarmuuskeskuksen energiahuolto-osasto, ja sitä toteuttaa öljypooli. Öljypooli yhteistoiminnassa maa- ja vesikuljetuspoolien kanssa ylläpitää myös öljytuotteiden kuljetusten valmiutta. Poolit edistävät alan yritysten varautumista. Yrityskohtainen valmius suunnittelu kattaa lähes koko öljy- ja kaasualan. Poikkeusoloissa työ- ja elinkeinoministeriö vastaa polttonesteen säännöstelyn kohdistamisesta kokonaisuutena ja lämmityspolttoöljyn säännöstelystä. Liikenne- ja viestintäministeriö vastaa kuljetusten jatkuvuuden turvaamisesta, ja maa- ja metsätalousministeriö elintarvikehuollon turvaamisesta. Öljytuotteiden säännöstelytehtävät voidaan valmiuslain antamin valmiuksin määrätä Öljy- ja biopolttoaineala ry:n yhteydessä toimivalle Öljyalan jakelukeskukselle, joka ohjaa ja seuraa öljyn toimituksia, seuraa polttoöljyn myyntiä ja varastoja sekä avustaa öljy-yhtiöitä säännöstelyn toimeenpanossa yhtiöiden asiakkaiden öljytoimitusten varmistamiseksi. Vastuu puun saannin turvaamisesta on maa- ja metsätalousministeriöllä, joka ohjaa Metsäkeskusta ja Metsähallitusta.

31. Voimahuollon turvaaminen

Vastuuministeriö:

TEM

Tehtävän kuvaus ja tavoite

Voimahuollon turvaamisella varmistetaan riittävä sähkön ja lämmön tuotanto, siirron ja jakelun kapasiteetin riittävyys sekä näiden järjestelmien riittävä toimivuus ja palautuvuus normaali- ja poikkeusoloissa. Sähköhuollon toiminnan luotettavuus on muiden yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen perusedellytys. Vakava sähkön tai lämmön saannin häiriö vaikuttaa yhteiskunnan kaikkiin toimintoihin, ja se voi vaarantaa kriittiset toiminnot ja väestön hyvinvoinnin.

Toimintamalli

Sähkön siirto- ja jakeluverkosto on haavoittuva Suomen kaltaisessa maassa, missä energian tuotanto ja käyttö on maantieteellisesti laajalle hajautettu, siirtoetäisyydet ovat pitkiä ja energian siirto tapahtuu verkostoissa, jotka ovat fyysisesti suojaamattomia sekä lumelle ja myrskyllle alttiita. Sähkönjakelu- ja viestintäverkkojen välillä on voimakas keskinäisriippuvuus.

Verkkoyhtiöt edistävät asiakkaidensa sähköjakelun toimitusvarmuutta investoinnein maa-kaapeloimalla keskijänniteverkkoaan sekä lisäämällä verkostoautomaatiota ja rengasmaisia yhteyksiä. Sähköverkkojen ohjausjärjestelmät ovat pitkälti automatisoituja, ja niihin voi kohdistua merkittäviä kyberuhkia. Uhkaavaa ylikuormitustilannetta hallitaan kierrättämällä lyhyttä sähköntoimituskatkoa alueittain. Laaja sähkön toimitushäiriö voi vaatia valmiuslain mukaisten toimivaltuuksien käyttöönottoa. Poikkeusoloissa voidaan sähkön käyttöä rajoittaa tai kokonaan kieltää muihin kuin huoltovarmuuden kannalta välttämättömiin tarkoituksiin. Sähkön varsinainen säännöstely perustuu kiintiösäännöstelyyn.

Työ- ja elinkeinoministeriö vastaa voimahuollon turvaamisesta. Voimahuollon varmuus perustuu normaaliaikojen järjestelyihin, joiden avulla voidaan toimia pitkään myös kriisiaikana.

Julkisen sektorin varautumistoimet ovat luonteeltaan täydentäviä. Voimahuollon turvaamisen käytännön toimet toteutetaan alan yrityksissä. Kantaverkkoyhtiö Fingrid Oyj vastaa sähkönsiirtojärjestelmän toimivuudesta ja hetkittäisestä tehotasapainosta. Fingrid Oyj:llä on laajat toimintavaltuudet kulutuksen ja tuotannon tasapainottamiseksi jo ennen valmiuslain mukaista poikkeusolotilannetta. Sähkön ja lämmön tuotanto- ja jakeluyritysten varautumista ohjataan Huoltovarmuuskeskuksen energiahuolto-osaston ja sen alaisen voimatalouspoolin toiminnan kautta. Sähkömarkkinoiden toimivuutta sekä sen osana siirtoverkkotoimintaa ja varautumista valvoo Energiavirasto.

32. Sää-, meri- ja olosuhdepalvelujen saatavuuden varmistaminen

Vastuuministeriö:

LVM

Tehtävän kuvaus ja tavoite

Yhteiskunnan turvallisuuden ja toimivuuden edellyttämien sää-, meri- ja olosuhdepalvelujen saatavuus varmistetaan häiriötilanteissa ja myös poikkeusoloissa.

Sää-, meri- ja olosuhdepalvelujen häiriöttömällä tuotannolla tuetaan erityisesti viranomais-ten, kriittisen infrastruktuurin ylläpitäjien sekä muiden elinkeinoelämän toimijoiden omaa häiriötilanteiden ennakoimista ja niihin varautumista, häiriötilanne- ja tilannekuvatoimintaa sekä häiriötilannejohtamista.

Toimintamalli

Suomessa Ilmatieteen laitos tuottaa ja kehittää sää-, meri- ja olosuhdepalveluja ottaen huomioon palveluja tarvitsevien yhteiskunnan eri toimijoiden ja väestön tarpeet. Velvoitteita Ilmatieteen laitoksen sää-, meri- ja olosuhdepalvelutietojen tuottamisesta on asetettu lainsäädännössä. Ilmatieteen laitoksen valmius palvelujen tuotantoon on varmistettu suunnittelulla, etukäteisvalmisteluin ja varautumisella. Tarvittaessa palvelujen tuotantoa pystytään jatkamaan myös varajärjestelyin.

Kansainvälinen yhteistyö on edellytys sää-, meri- ja olosuhdepalvelujen tuottamiselle Suomessa. Siksi Ilmatieteen laitos osallistuu aktiivisesti toimialansa kansainväliseen yhteistyöhön ja tiedonvaihtoon.

Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan toimijoiden lisäksi yhteistyössä ovat mukana muun muassa valtioneuvoston tilannekuvakeskus, puolustusvoimat, sisäministeriön pelastusosasto ja pelastuslaitokset, Rajavartiolaitos, Suomen ympäristökeskus ja Säteilyturvakeskus.

33. Liikennepalvelujen käytettävyyden ja saatavuuden varmistaminen

Vastuuministeriö:

LVM

Tehtävän kuvaus ja tavoite

Markkinaehtoisten laadukkaiden, turvallisten ja toimintavarmojen liikennepalvelujen käytettävyys ja saatavuus varmistetaan häiriötilanteissa ja myös poikkeusoloissa.

Yhteiskunnan toiminnan edellyttämien liikennepalvelujen käytettävyys ja saatavuus varmistetaan häiriötilanteissa ja myös poikkeusoloissa riskinarvioinnilla, etukäteisvalmistelu- ja varautumisella. Näitä palveluja ovat muun muassa väestön toimeentulolle ja elinkeinoelämälle kriittiset kuljetukset, työssäkäyntiliikenne, sosiaali- ja terveyspalvelujen kuljetukset, koulukuljetukset sekä yhteiskunnan tuottamat kuljetuspalvelut. Liikennepalvelujen häiriötilanteista tiedotetaan viipymättä.

Toimintamalli

Varautumisvelvoite on sisällytetty substanssilainsäädäntöön rautatieliikenteen harjoittajille, metroliikenteen harjoittajalle ja tietyille ilmailun toimijoille, mukaan lukien lentoyhtiöt ja lentoaseman pitäjät. Toimijat, joilla ei ole lakisääteisiä varautumisvelvollisuuksia, varmistavat toimintansa muilla perusteilla. Substanssilainsäädäntö ja valmiuslaki täydentävät toisiaan.

Poikkihallinnollisuutta toteutetaan myös keskushallinnon sekä alue- ja paikallishallinnon työ- jaossa. Viranomaiset hyödyntävät olemassa olevia toimintamalleja ja foorumeita, kuten huoltovarmuusorganisaatiota, liikenteen palvelujen tilannekuvatoiminnassa, tiedonvaihdossa, harjoitustoiminnassa sekä muissa toimissaan, joilla varmistetaan palvelutason käytettävyys ja saatavuus.

Liikennepalvelut ovat globaaleja, joten Suomen varautumistyössä huomioidaan Euroopan unionin sisämarkkinat sekä laajemmin kansainvälinen toimintaympäristö.

Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan lisäksi työ- ja elinkeinoministeriön ja sen alaisen Huoltovarmuuskeskuksen vastuulla on edistää liikennepalveluja tuottavien ja tarvitsevien yritysten toimintaedellytyksiä ja varautumista. Yhteiskunnan kannalta kriittisten kuljetusten polttoainehuolto turvataan. Myös elinkeinoelämä ja kolmas sektori osallistuvat roolinsa mukaisesti varautumisyhteistyöhön.

34. Liikenne- ja viestintäverkkojen turvallisuuden ja toimintavarmuuden varmistaminen

Vastuuministeriö:

LVM

Tehtävän kuvaus ja tavoite

Yhteiskunnan häiriöttömän toiminnan edellyttämien liikenne- ja viestintäverkkojen turvallisuus ja toimivuus varmistetaan häiriötilanteissa ja myös poikkeusoloissa.

Liikenne- ja viestintäverkkojen turvallisuus ja toimivuus varmistetaan häiriötilanteissa ja myös poikkeusoloissa yhteiskunnan asettamien palvelutasovaatimusten mukaisesti. Kriittisiä liikenne- ja viestintäverkkoja ovat koti- ja ulkomaan tietoliikenneyhteydet, matkaviestinverkko sekä liikennejärjestelmän keskeiset solmukohtat, kuten satamat, terminaalit, lentokentät sekä kriittinen väylästä. Verkkojen turvallisuuteen ja toimivuuteen kohdistuvat uhat ja häiriötilanteet havaitaan, ja niihin varaudutaan riskinarviointiin perustuvalla suunnittelulla ja etukäteisvalmisteluilla. Häiriötilanteisiin reagoidaan joustavasti, otetaan käyttöön varajärjestelyitä, ja pyritään palauttamaan verkkojen toiminta jouhevasti takaisin normaalitilaan. Poikkeusoloissa verkkojen turvallisuus ja käytettävyys säilyy tasolla, joka turvaa yhteiskunnan, elinkeinoelämän, eri viranomaisten sekä kansalaisten liikkumiseen ja viestintään liittyvät perustarpeet.

Toimintamalli

Liikenne- ja viestintäverkkojen toiminnan laatuvaatimuksia ja varautumisvelvollisuuksia on asetettu lainsäädännössä. Yhteiskunnan tietointensiivisyys ja järjestelmien keskinäisriippuvuus näkyvät erityisesti liikenne-, tietoliikenne- ja energiajärjestelmien keskinäisriippuvuuden kasvuna, mikä edellyttää poikkihallinnollista yhteistyötä. Tämä keskinäisriippuvuus kasvaa tulevaisuudessa, kun siirrytään digitaalisiin liikennepalveluihin ja autonomisiin liikennevälineisiin.

Poikkeusoloissa liikenne- ja viestintäverkoista vastaavat viranomaiset varautuvat poikkihallinnollisessa yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa ottamaan käyttöön valmiuslain lisätoimivaltuudet ja poikkeusjärjestelyt.

Suomi osallistuu aktiivisesti liikenne- ja viestintäverkkoja koskevan turvallisuussäätelyn kehittämiseen paitsi Euroopan unionissa myös muilla kansainvälisillä foorumeilla.

Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan lisäksi työ- ja elinkeinoministeriö ja sen alaiset Energiavirasto ja Huoltovarmuuskeskus edistävät eri toimijoiden vapaaehtoista varautumista. Puolustusministeriö ja sisäministeriö turvaavat tarvittaessa liikenne- ja viestintäverkkojen fyysisen infrastruktuurin koskemattomuutta. Finavia Oyj vastaa Suomen keskeisten lentoasemien toimintojen turvallisuudesta ja toimintavarmuudesta. Myös elinkeinoelämä ja kolmas sektori osallistuvat varautumisyhteistyöhön roolinsa mukaisesti.

35. Suomen huoltovarmuuteen ja ulkomaankauppaan liittyvien kuljetusten jatkuvuuden varmistaminen

Vastuuministeriö:

LVM, PLM, TEM

Tehtävän kuvaus ja tavoite

Kuljetuslogistisen järjestelmän toimivuus ja turvallisuus sekä yhteiskunnan toiminnan ja huoltovarmuuden edellyttämät kriittiset sisäiset ja ulkomaankaupan kuljetukset tarvittavine tuki-palveluineen varmistetaan häiriötilanteissa ja myös poikkeusoloissa.

Suomen ulkomaankaupan maa-, ilma- ja meriliikenneyhteydet, maarajojen ylityspaikat, terminaalit, satamat, lentokentät sekä väestön toimeentulon ja työ- ja elinkeinoelämän tarvitsemat Suomen sisäiset kriittiset kuljetukset varmistetaan niin häiriötilanteissa kuin poikkeusoloissa. Kotimaisten varustamojen aluskannan säilymisestä huolehditaan. Suomen valtiolla on valmius antaa tarvittaessa vakuustakuuta tilanteissa, joissa kaupallisia vakuutuksia ei ole saatavissa.

Toimintamalli

Kriittiset yritykset ja palveluntuottajat varmistavat toiminnan jatkuvuuden joko lainsäädäntö-, sopimus- tai muulla vahvalla perusteella. Viranomaiset varautuvat poikkihallinnollisessa yhteistyössä ottamaan tarvittaessa käyttöön valmiuslain lisätoimivaltuudet ja poikkeusjärjestelyt. Lisätoimivaltuudet voivat liittyä esimerkiksi käyttövoiman saannin turvaamiseen yhteiskunnan toiminnan ja huoltovarmuuden kannalta kriittisiä kuljetuksia varten, kuljetuskaluston huolto-, korjaus- ja varaosapalveluun sekä ajoneuvojen ja työkoneiden varaamisjärjestelyihin.

Suomi on aktiivinen huoltovarmuuteen ja kuljetuslogistiikkaan liittyvissä kysymyksissä Euroopan unionissa, Nato-yhteistyössä ja muilla kansainvälisillä foorumeilla. Suomen kuljetuslogistinen järjestelmä tukee myös Suomen kansainvälisen puolustusyhteistyön tavoitteita, kuten Suomen ja Naton kumppanuusyhteistyötä ja isäntämaatuki-konseptia.

Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan lisäksi työ- ja elinkeinoministeriö ja sen alainen Huoltovarmuuskeskus edistävät kuljetuksia ja logistisia palveluja tuottavien ja niitä tarvitsevien yritysten toimintaedellytyksiä. Sisäministeriön vastuulla on järjestää pelastustoiminta, joka liittyy liikennejärjestelmän toimintavarmuuden ylläpitoon. Merivoimat osana Suomen puolustusvoimia vastaa merikuljetusten suojaamiseen liittyvästä toiminnasta. Tulli toimeenpanee tarvittavan ulkomaankaupan sääntelyn ja varmistaa osaltaan kuljetusketjun häiriöttömyyden. Myös elinkeinoelämä ja kolmas sektori osallistuvat roolinsa mukaisesti varautumis-yhteistyöhön.

36. Sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmien toimivuuden sekä keskeisten tarvikkeiden saatavuuden turvaaminen

Vastuuministeriö:

STM, TEM

Tehtävän kuvaus ja tavoite

Varmistetaan lääkkeiden ja rokotteiden saatavuus velvoitevarastoinnilla. Varautumista täydennetään harvinaisten kriisispesifisten valmisteiden muulla hajautetulla varmuusvarastoinnilla. Lisäksi varmistetaan terveydenhuollon laitteiden ja tarvikkeiden käyttömateriaalin ja varaosien saatavuus. Varmistetaan terveydenhuollon valmiudesta vastaavien kansallisten ja kansainvälisten viranomais- ja asiantuntijatahojen sekä Huoltovarmuuskeskuksen välinen yhteistyö niin, että saavutetaan yhtenäinen materiaalisen varautumisen vähimmäistaso koko maassa. Lääkkeiden, rokotteiden sekä terveydenhuollon laitteiden ja tarvikkeiden saatavuuden turvaamiseksi kehitetään maiden välisiä kahden- ja monenkeskisiä huoltovarmuussopimuksia. Suomi toimii aktiivisesti EU:ssa huoltovarmuusolottuvuuden tehostamiseksi. Lääkkeiden ja terveydenhuollon laitteiden ja tarvikkeiden alueellista yhteishankintamenettelyä kehitetään.

Toiminnan turvaamiseksi ylläpidetään lääkkeiden velvoite- ja varmuusvarastoja sekä terveydenhuollon laitteiden ja tarvikkeiden varmuusvarastoja. Laajojen tartuntatauti-epidemioiden varalle hankitaan lääkkeitä ja suojaainmateriaalia. Rokotteiden saatavuus turvataan sopimuksin, ja niiden annostelussa käytettävien tarvikkeiden saatavuus turvataan varmuusvarastoinnilla.

Digitalisoidut toiminnot ja palvelut lisääntyvät sosiaali- ja terveydenhuollossa. Niiden toimintavarmuus on turvattava myös häiriö- ja poikkeustilanteissa riskiarvioinnin perusteella suunniteltavien varajärjestelyin. Tarvittavien asiakas- ja potilastietojen tulee olla käytettävissä kaikissa oloissa, mikä edellyttää tietojen säilyttämistä Suomessa. Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilörekisterin toimintakyky sekä kansalliset sote-tietovarannot ovat tärkeä osa sosiaali- ja terveydenhuollon toimintavarmuutta kriisiaikana. Diagnostisten ja muiden potilas- ja asiakastietojen siirto, digitaaliset palvelut sekä verkkoihin kytkeytyvien sosiaali- ja terveydenhuollon laitteiden kyberturvallisuus tulee varmistaa. Kotiin vietävän hoidon laajentumisen myötä uhat ulottuvat tältä osin myös sairaaloiden ja sote-keskusten ulkopuolelle, mikä on huomioitava palveluntuottajien valmius- ja varautumissuunnitelmissa.

Toimintamalli

STM kehittää sosiaali- ja terveydenhuollon varautumisen ohjeistusta ja koulutusta. Valmiussuunnittelun ja varautumisen yhteistyötä pohjoismaiden kanssa lisätään. Vastuu sosiaali- ja terveydenhuollon valmiussuunnitelmien päivittämisestä ja varautumisesta on palveluja tuottavilla yksiköillä. Varautumista tuetaan velvoitevarastoinnilla ja valtion varmuusvarastoilla. Velvoite- ja varmuusvarastot hajasijoitetaan. Terveydenhuollon hankinnoissa vältetään tukeutumista yhteen toimittajaan. Varastoitava tavara pisteytetään tuotteen kriittisyyden, strategisen merkityksen, kriisiherkkyden ja kriisispesifisyyden mukaan. Varautumista kyberhäiriöihin tehostetaan kaikilla hallinnon tasoilla.

37. Ympäristön muutosten havainnointi ja seuranta sekä muutoksiin sopeutuminen ja niistä aiheutuvien uhkien torjunta

Vastuuministeriö:

YM, MMM

Tehtävän kuvaus ja tavoite

Ylläpidetään valmiutta havaita, seurata ja ennakoida ympäristön muutoksia sekä yhteiskunnan valmiutta sopeutua niihin ja torjua niistä aiheutuvia uhkia. Tähän liittyy laajasti Suomen osallistuminen kansainvälisten ympäristösopimusten tekemiseen ja toimeenpanoon.

Kansallisella tasolla ympäristöuhkat voivat aiheuttaa merkittäviä omaisuus- ja ympäristövahinkoja sekä huonontaa taloudellisen toiminnan edellytyksiä. Toimivat seurantajärjestelmät mahdollistavat haitallisten ympäristömuutosten havaitsemisen ja ennakoimisen niin, että niiden vaikutusta voidaan rajoittaa ja aiheutuneet vahingot korjata mahdollisimman nopeasti.

Ympäristön tilan seuranta ja tietorekistereitä pidetään yllä. Seurannan avulla varaudutaan myös ympäristöonnettomuuksien havaitsemiseen ja hallintaan. Seurantatietojen avulla voidaan esimerkiksi nopeasti mallintaa ympäristöön kohdistuvia vaikutuksia ympäristöonnettomuustilanteissa. Suomen osallistumista kansainväliseen yhteistyöhön ilmastonmuutoksen hidastamiseksi jatketaan. Samoin jatketaan myös kansainvälistä yhteistyötä Itämeren tilan parantamiseksi sekä muiden meneillään olevien haitallisten ympäristön muutosten hallintaan saamiseksi.

Toimintamalli

Ympäristöministeriön tehtävänä on ohjata yleisesti ja kehittää ympäristön tilan seuranta ja ohjata yleisesti ympäristömuutoksiin varautumista yhdessä maa- ja metsätalousministeriön kanssa.

Valtion viranomainen seuraa ympäristön tilaa alueellaan. Aluehallintouudistuksessa tulee huolehtia siitä, että veden, ilman, maaperän ja eliöstön seuranta järjestetään ja toteutetaan alueellisesti. Kunnan tehtävänä on huolehtia ympäristön tilan seurannasta alueellaan. Aluehallintouudistuksessa tulee varmistaa, että nykyisin ELY-keskusten hoitamat tehtävät toteutuvat myös uudelleenjärjestämisen jälkeen.

Suomen ympäristökeskus ja Luonnonvarakeskus seuraavat ja arvioivat ympäristön tilaa ja kuormitusta, tutkivat ympäristössä tapahtuvia muutoksia ja niiden syitä sekä kehittävät keinoja haitallisten ympäristömuutosten ehkäisemiseksi. Keskukset tuottavat tietoa ilmastonmuutoksen hillinnästä ja ilmastomuutokseen sopeutumisesta yhteistyössä Ilmatieteenlaitoksen kanssa. Suomen ympäristökeskus ja Luonnonvarakeskus pitävät yllä ympäristöä ja sen tilaa koskevia seuranta- ja tietojärjestelmiä. Keskukset osallistuvat asiantuntijoina kansainväliseen yhteistyöhön. Ympäristön säteilytilanteen havainnoinnista ja seurannasta vastaa Säteilyturvakeskus.

Tehtävän kuvaus ja tavoite

Jätehuollon turvaamisen tarkoituksena on varmistaa jätehuollon toimintavarmuus ja mahdollisimman häiriötön toiminta häiriötilanteissa sekä edistää ja ylläpitää siihen liittyvää varautumista. Lisäksi yhdessä huoltovarmuusorganisaation kanssa pyritään ylläpitämään valmiutta korvata ulkoisen tekijän aiheuttamasta rajojen sulkeutumisesta aiheutuvaa poltto- ja raaka-ainneiden vajausta ohjaamalla jätevirtoja näihin tarkoituksiin.

Tavoitteena on, että öljy- ja ydinonnettomuuksista, eläintautiepidemioista, tulvista sekä muista vastaavista yllättävistä ja poikkeuksellisista tapahtumista syntyvien äkillisten poikkeuksellisten jätemäärien keräys, kuljetus ja käsittely kyetään järjestämään hallitusti ja suunnitelmallisesti. Riittävä varautumisen taso varmistetaan suunnittelemalla etukäteen kaavoituksen yhteydessä sijoituspaikat sekä ylläpitämällä valmiutta järjestää vaihtoehtoja jätteiden keräys-, kuljetus- ja käsittelykapasiteettia valmiussopimuksin yms. järjestelyin. Viranomaisten ja yritysten välinen yhteistyö on tehokasta ja ennakoivaa. Energia- ja raaka-ainetarpeen tyydyttämiseksi kierrätys- ja hyödyntämiskapasiteetti pystytään tarvittaessa ohjaamaan mahdollisimman täystehoisesti lämmitys- ja sähköntuotantoon, liikennepolttoainehuoltoon sekä lannoitteiden valmistukseen.

Toimintamalli

Ympäristöministeriö vastaa jätehuollon yleisestä ohjauksesta, seurannasta ja kehittämisestä. Ympäristöministeriö tukee hallinnonalansa osallistumista huoltovarmuusorganisaation työhön. Jätealan huoltovarmuustoimikunnan tavoitteena on varmistaa jätealan huoltovarmuus eriasteisissa normaaliolojen häiriötilanteissa. Toimikunnassa ovat ympäristöministeriön ohella edustettuina Huoltovarmuuskeskus, Suomen ympäristökeskus, Elintarviketurvallisuusvirasto Evira, ELY-keskukset sekä kunnalliset ja yksityiset jätehuoltoyritykset.

ELY-keskukset ohjaavat ja edistävät jätehuoltoon liittyvien tehtävien hoitamista toimialueellaan sekä valvovat yhdessä kuntien ympäristönsuojeluviranomaisten kanssa jätelain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamista. Toimivaltaisia ympäristölupa- viranomaisia ovat aluehallintovirastot ja kuntien ympäristönsuojeluviranomaiset. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira) ohjaa toimialallaan jätteestä aiheutuvien terveyshaittojen ehkäisyä. Kunnat vastaavat alueellaan yhdyskuntajätehuollon järjestämisestä sekä alueiden käytön suunnittelusta. Jätehuollon järjestäminen häiriötilanteissa sekä jäteperäisen poltto- ja raaka-ainetuotannon turvaaminen edellyttää mm. elintarvike-, säteily- ja ydinturvallisuudesta vastaavien viranomaisten, liikenne- ja terveydenhuoltoviranomaisten, pelastusvoimien, kuntien sekä jätehuoltoyritysten yhteistyötä.

39. Rakentamisen turvaaminen

Vastuuministeriö:

YM

Tehtävän kuvaus ja tavoite

Rakentamisen resurssien turvaamisella tarkoitetaan valmiuslain toimivaltuuksien mukaista rakentamisen ja rakennustuotteiden säännöstelyä. Tarkoituksena on suunnata rakentamisen resurssit välttämättömään rakentamiseen valmiuslain mukaisissa poikkeusoloissa sekä normaaliolojen häiriötilanteissa. Välttämätöntä rakentamista ovat puolustusvoimien hankkeet sekä väestön suojaamisen ja huollon sekä turvallisuuden vaatimat rakennustyöt, liikenne- ja viestintäyhteyksien turvaaminen, energiahuollon vaatimat rakennustyöt sekä vesi- ja viemäriverkostojen ylläpitämisen edellyttämät rakennustyöt. Näitä voivat olla joissain tapauksissa myös keskeneräisten hankkeiden loppuun saattaminen ja kiireelliset korjaustyöt.

Kun rakentamista säännöstellään, käynnissä olevat rakennushankkeet keskeytetään. Käynnissä olevia hankkeita voidaan jatkaa, jos niille myönnetään jatkamislupa. Uudet hankkeet edellyttävät aloituslupaa. Jatkamis- ja aloitusluvut annetaan ensisijaisesti välttämättömään rakentamiseen kuuluville hankkeille. Poikkeusoloissa ympäristöministeriön yhteyteen perustetaan rakennustuotannon neuvottelukunta, jossa ovat edustettuina rakennusteollisuus, rakennuttajatahot ja julkinen sektori. Neuvottelukunnan tehtävänä on seurata rakentamisen tarpeen sekä rakentamisen tuotantotekijöiden kehittymistä. Neuvottelukunta tekee tarvittaessa ympäristöministeriölle esityksen säännöstelyvaltuuksien käyttöön ottamisesta ja toisaalta säännöstelystä luopumisesta, kun se ei enää ole tarpeen. Rakentamisen säännöstelyn aikana aloitus- tai jatkamisluvan myöntää kunnan rakennusvalvontaviranomainen. Alueellisesti merkittäviä voimavaroja sitovalle rakennushankkeelle aloitus- ja jatkamisluvan myöntää kuitenkin ELY ja valtakunnallisesti merkittävälle hankkeelle ympäristöministeriö. Alueellisesti ja valtakunnallisesti merkittävät hankkeet määritellään valtioneuvoston asetuksella.

Rakennustuotteiden säännöstely toimeenpannaan siten, että rakennustuotteita myyvä elinkeinonharjoittaja saa myydä tai muutoin luovuttaa rakennustuotteita vain ostolupaa vastaan. Ostolupaa ei tarvita myytäessä tai luovutettaessa rakennustuotteita tukku- tai vähittäiskaupalle, puolustusvoimien hankkeisiin eikä rakennustuotteiden hankkimiseen ulkomailta. Rakennustuotteiden säännöstelyn aikana rakennustuotteiden ostoluvan myöntää sen kunnan rakennusvalvontaviranomainen, jonka alueella hanke pääosin toteutetaan.

Toimintamalli

Koska kynnys valmiuslain käyttämiseen on korkea, normaaliolojen häiriötilanteista johtuvia sekä Puolustusvoimien rakennushankkeita varten tarvittavia resursseja turvataan puolustusvoimien ja rakennusalan yritysten välisin yksityisoikeudellisin aie- ja valmiussopimuksin. Huoltovarmuuskriittiset yritykset eli rakennusurakoitsijat voivat varata kalustoa ja henkilöitä aiesopimuksin sovittujen rakentamissuoritteiden toteuttamista varten. Sopimuksella yritys sitoutuu ylläpitämään valmiutta tietyn rakennushankkeen toteuttamiseen määrättyssä ajassa tukipyynnön saatuaan. Aiesopimuksella määritellään rakennussuorituksen materiaallinen sisältö ja suoritus aika. Aiesopimus on sitova sopimus, jonka täytäntöönpano alkaa vain, jos puolustusvoimat antaa toteutusilmoituksen. Valmiussopimuksella urakoitsija sitoutuu ylläpitämään valmiutta toteuttaa aiesopimuksessa määritelty rakennussuoritus. Valmiussopimuksessa määritellään työn aloittamista koskeva valmiusaika. Rakennuspooli on rakennusalan yritysten keskinäinen sekä niiden, puolustusvoimien ja muiden viranomaisten välinen yhteistoimintaelin, joka käsittelee normaaliolojen häiriötilanteiden ja poikkeusolojen rakennustoimintaa koskevia asioita.

40. Asumisen turvaaminen

Vastuuministeriö:

YM

Tehtävän kuvaus ja tavoite

Turvataan väestön asuminen tilanteessa, jossa väestöä joudutaan evakuoimaan tai ihmisiä siirtyä oma-aloitteisesti suuria määriä paikkakunnalta toiselle. Asumisen turvaamiseksi asuntokannan käyttöä voidaan tietyissä valmiuslain mukaisissa poikkeusoloissa tehostaa säännöstelytoimenpiteillä. Ylläpidetään lainsäädännöllistä ja hallinnollista valmiutta asuttua poikkeustilan vuoksi suuri joukko ihmisiä uudestaan.

Asuntokannan käyttöä voidaan säännöstellä aseellisen hyökkäyksen tai sen uhkan sekä erityisen vakavan suuronnettomuuden aiheuttaman poikkeustilan aikana.

Asuntokannan käytön säännöstelyssä on kolme tasoa: 1) vuokrattaviksi tarjottavien asuntojen ilmoittaminen säännöstelyviranomaiselle, 2) vapautuvien ja vapaiden asuinhuoneistojen sekä muiden asunnoksi sopivien tilojen ilmoittaminen säännöstelyviranomaiselle vuokrausta varten ja 3) ylimääräisten huoneiden ilmoittaminen. Myös vuokrankorotusten enimmäismäärää voidaan säännellä asetuksella.

Toimintamalli

Ensisijaisesti asukkaat järjestävät asumisensa omatoimisesti; viranomaiskeinoja otetaan käyttöön vain siltä osin kuin ne ovat välttämättömiä. Kunta määrää jonkin toimielimensä hoitamaan asuntokannan säännöstelyn tehtäviä tai perustaa asuntokannan säännöstelyviranomaisen tehtävää varten. Kuntien lisäksi keskeisiä toimijoita ovat ARA, ELY-keskukset ja YM. Aluehallintouudistuksessa tulee huolehtia ELY-keskusten tehtävien uudelleenjärjestämisestä.

Asuntomarkkinatietoja voivat tuottaa ja toiminnan järjestämisessä voivat avustaa asuntomarkkinatoimijat ja asuntomarkkinatoimijoita edustavat järjestöt.

41. Vesihuollon turvaaminen

Vastuuministeriö:

MMM, STM, YM

Tehtävän kuvaus ja tavoite

Vesihuollon turvaamisen tarkoituksena on varmistaa puhtaan veden saatavuus sekä terveyden ja ympäristönsuojelun kannalta asianmukainen jätevesihuolto. Vesihuollon turvaaminen ulottuu kokonaisvaltaisesti vesihuollon toimintaketjuun vesilähteistä käsitellyn jäteveden purkupisteisiin saakka.

Toimintamalli

Vesihuollon turvaaminen on kunnan, vesihuoltolaitoksen ja kiinteistön omistajan tai haltijan vastuulla. Vesihuollon yleinen ohjaus ja seuranta kuuluvat maa- ja metsätalousministeriölle. Sosiaali- ja terveysministeriö, tukeaan asiantuntijalaitokset THL ja Valvira, vastaa talousveden laadun turvaamisesta, ja ympäristöministeriö vastaa vesiensuojelusta ja jätevesien käsittelyn ohjauksesta. Varaudutaan turvaamaan vedenhankinta myös poikkeusoloissa valmiuslain nojalla.

42. Tulvariskien hallinta ja patoturvallisuuden valvonta

Vastuuministeriö:

MMM

Tehtävän kuvaus ja tavoite

Tulvariskien hallinnalla ja patoturvallisuuden valvonnalla varaudutaan äkillisiin tilanteisiin, onnettomuuksiin ja hitaasti eteneviin ilmiöihin, kuten ilmastonmuutokseen. Tulvariskien hallinnan tavoitteena on vähentää tulvia, ehkäistä ja lieventää tulvista aiheutuvia menetyksiä sekä edistää varautumista. Patoturvallisuuden valvonnan tavoitteena on varmistaa turvallisuus padon elinkaaren kaikissa vaiheissa sekä vähentää padosta aiheutuvaa vahingonvaaraa.

Toimintamalli

Patojen omistajat vastaavat patojen kunnosta ja turvallisuudesta sekä laativat vahingonvaaraluokkaan 1 kuuluville ja muille viranomaisen määräämille padoille vahingonvaaraselvitykset. Tulvakeskus tuottaa valtakunnallisia tulvaennusteita ja tulvavaroituksia sekä ylläpitää valtakunnallista vesi- ja tulvatilannekuvaa. Tulvakeskus on Ilmatieteen laitoksen ja Suomen ympäristökeskuksen yhteinen palvelu, joka perustuu tiiviiseen yhteistyöhön elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten (jatkossa maakuntien) ja pelastuslaitosten kanssa. Tietoa ja palveluja tuotetaan viranomaisille, kansalaisille, toiminnanharjoittajille ja yrityksille.

43. Työvoiman saannin turvaaminen

Vastuuministeriö:

TEM

Tehtävän kuvaus ja tavoite

Työvoimaa ja tarvittaessa lisätyövoimaa varaudutaan ohjaamaan ja turvaamaan riittävä osava työvoima yhteiskunnan toiminnan kannalta elintärkeille yrityksille, julkiselle hallinnolle, maanpuolustukselle ja väestön perusturvaan liittyville aloille. Työvoiman saannin turvaaminen tukee huoltovarmuutta.

Toimintamalli

Nyky-yhteiskunnan toiminnot perustuvat entistä enemmän sähköisiin toimintaympäristöihin. Tämä lisää voimakkaasti erikois- ja asiantuntijaosaamisen merkitystä ja tarvetta, mikä korostuu etenkin häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Pyrkimyksenä on työvoiman käytön säänteleminen ensin normaalein työnvälityksen keinoin myös poikkeusoloissa. Valmiuslain poikkeusoloiksi määrittelemissä vakavimmissa sodan uhkan ja sodan tilanteissa voidaan työvoiman ohjaamiseksi ottaa käyttöön myös erityistoimivaltuuksina työnvälityspakko, irtisanomisoikeuden rajoittaminen sekä yleinen työvelvollisuus.

Työ- ja elinkeinoministeriö koordinoi viranomaisten yhteistoimintaa työvoiman hankinnassa ja ohjaamisessa yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamiseksi. Keskushallinnossa työ- ja elinkeinoministeriön keskeisiä kumppaneita ovat mm. sosiaali- ja terveysministeriö terveydenhuoltohenkilöstöön liittyvien tietojen osalta. Muita yhteistyökumppaneita ovat mm. väestötutkimuskeskus, tilastokeskus ja maistraatit sekä elinkeinoelämän ja yrittäjien keskeiset järjestöt. Alueellisesti ja paikallisesti vastuutahoina ovat elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset sekä työ- ja elinkeinotoimistot.

Työvoiman saannin turvaamiseksi on olennaista, että kaikki hallinnonalat, yhteiskunnan kriittiset toiminnot ja palvelut sekä huoltovarmuuskriittiset yritykset kiinnittävät omassa varautumisessaan huomiota avainhenkilöidensä ja yleensä työvoiman tarpeisiin, koulutustarpeisiin jne. eri häiriö- ja poikkeusolotilanteissa.

44. Koulutus- ja tutkimusjärjestelmän ylläpitäminen

Vastuuministeriö:

OKM

Tehtävän kuvaus ja tavoite

Koulutusta ja tutkimustoimintaa ylläpitämällä varmistetaan osaamisen laajuus ja monipuolisuus sekä riittävän ammattitaitoisen työvoiman saanti tarjonnan ja tarpeiden mukaisesti. Kansallisella tutkimusjärjestelmällä tuotetaan tietoa yhteiskunnallisen päätöksenteon tueksi. Oman tutkimustoiminnan merkitys korostuu poikkeusoloissa, koska muualla tuotettua tietoa on vaikea saada käyttöön.

Toimintamalli

Koulutus- ja tutkimusjärjestelmän kaikkien osien toimintakyky varmistetaan. Järjestelmän voimavaroja kohdennetaan turvallisuustilanteen edellyttämällä tavalla sekä työvoiman tarjonnan ja tarpeiden mukaan eri koulutusasteille ja -aloille. Mahdollisuus siirtyä koulutusasteelta toiselle turvataan. Ylioppilaskirjoitukset, yhteishaku ja valintakokeet sekä varhaiskasvatus- että kouluruokailu ja opiskeluhoito järjestetään mahdollisimman kattavasti kaikissa turvallisuustilanteissa.

Valtion tutkimuslaitosten ja korkeakoulujen tutkimustoiminta turvataan. Perustutkimuksesta huolehditaan riittävässä määrin, koska soveltava ja päätöksentekoa tukeva tutkimus rakentuu vahvan perustutkimuksen varaan. Tutkimusrahoituksen kohdentamisella sekä tutkimuslaitosten, yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen tulosohjauksella huolehditaan tiedon riittävästä saannista. Valtioneuvoston yhteisissä tutkimusrahoitusprosesseissa huomioidaan ja ennakoidaan tietotarpeiden muutokset. Lisäksi huomioidaan tutkimusjärjestelmän, kuten laitteistojen, ohjelmistojen ja tutkimusvälineistön kehittäminen, ylläpito ja käytön varmistaminen sekä järjestelmässä tarvittavat muutokset poikkeusoloissa. Ministeriöt vastaavat oman hallinnonalansa tutkimuslaitosten ohjauksesta sekä tutkimuksen ja tutkimusrahoituksen käytön muutoksista häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

45. Elintärkeän teollisuus- ja palvelutuotannon turvaaminen

Vastuuministeriö:

TEM

Tehtävän kuvaus ja tavoite

Kriittisen teollisuus- ja palvelutuotannon tehtävänä on tuottaa hyödykkeitä ja palveluja yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamiseksi. Keskeistä on huoltovarmuuden kannalta välttämätön tuotanto, vientiteollisuuden toimintaedellytykset, kyky huoltaa ja korjata puolustusvoimien materiaaleja ja järjestelmiä, kriittisimpien raaka-aineiden, komponenttien ja muiden tuotantopanosten varmuusvarastointi, julkisen ja yksityisen sektorin välinen toimiva kumppanuus sekä kansainvälinen taloudellinen yhteistyö.

Toimintamalli

Varautumisjärjestelyt perustuvat lainsäädäntöön, sopimuksiin ja yritysten omaehtoiseen toimintaan. Valtion viranomaisilla ja liikelaitoksilla sekä kunnilla on lakisääteinen velvoite varmistaa tehtäviensä mahdollisimman häiriötön hoitaminen normaaliolojen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Teollisuusyrityksillä ei ole yleistä lakiin perustuvaa velvoitetta. Niiden osalta varautuminen perustuu alan järjestöjen ja Huoltovarmuuskeskuksen välisiin sopimuksiin. Tästä poikkeuksena on mm. laki lääkkeiden velvoitevarastoinnista (979/2008), joka velvoittaa lääketehaita, lääkevalmisteiden maahantuojia, terveydenhuollon toimintayksiköitä ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitosta varastomaan lääkeaineita ja –valmisteita sekä lääkkeiden valmistuksessa käytettäviä apu- ja lisäaineita ja pakkausmateriaaleja. Yhteiskunnan etujen mukaista on pyrkiä varmistamaan kaikissa tilanteissa huoltovarmuuden kannalta tärkeiden yritysten ja verkostojen toiminta. Verkottuneessa yhteiskunnassa korostuvat toimintojen keskinäisriippuvuudet. Merkittävä osa kriittisen tuotannon parissa tehtävästä huoltovarmuustyöstä koostuu yritysten jatkuvuudenhallinnan kehittämisestä. Eräistä keskeisistä raaka-aineista ja tuotteista pidetään varmuus- ja turvavarastoja. On tärkeää tiivistää keskeisten toimijoiden yhteydenpitoa sekä koota ja ylläpitää keskitettyä tilannekuvaa.

Toimenpiteet niukkeneviin resursseihin sopeutumiseksi voidaan toteuttaa mahdollisimman pitkään markkinaehtoisesti, huoltovarmuusorganisaation puitteissa, hakemalla alan toimijoiden ja asiantuntijoiden sekä viranomaisten kesken kokonaisuuden kannalta optimaalisin ratkaisu. Vaikeimmissa ja pitkäkestoisissa tilanteissa raaka-aineiden maahantuontia ja maastavientiä sekä käyttöä teollisuudessa ohjataan valmiuslain säännösten mukaisesti.

Kriittisen tuotannon varautumista ohjaavat ja koordinoivat ministeriöt, Huoltovarmuuskeskus sekä huoltovarmuusorganisaation teollisuussektori ja -poolit. Poolit ohjaavat ja tukevat oman alansa yritysten ja toimipaikkojen varautumista, edistävät yhteistoimintaa yritysten ja viranomaisten välillä, laativat ja ylläpitävät tietoja poolin toimialan huoltovarmuuskriittisistä yrityksistä sekä järjestävät varautumiseen liittyviä harjoituksia ja koulutustilaisuuksia. Tulli toimeenpanee tarvittavan ulkomaankaupan tavaraliikenteen ja tavaroiden sääntelyn yhdessä muiden vastuuviranomaisten ja yritysten kanssa.

46. Elintarvikehuollon turvaaminen

Vastuuministeriö:

MMM, TEM, LVM,
STM, UM

Tehtävän kuvaus ja tavoite

Elintarvikehuollon turvaamisella varmistetaan väestön ravinnon saatavuus, laatu ja turvallisuus riittävällä kotimaisella maataloustuotannolla, varmuusvarastoinnilla, kehittämällä tuotantojärjestelmää uusiutuvia ja kierrätettäviä tuotantopanoksia painottavaksi sekä varmistamalla tuotannossa tarvittavien ulkomaisten tuotantopanosten saatavuus. Kalatalouden toimintaedellytykset turvataan huolehtimalla kalavarojen kestävästä käytöstä ja hoidosta.

Toimintamalli

Vaikutetaan jatkuvasti kansallisesti ja EU:ssa siihen, että maataloudella on pohjoisissakin oloissa riittävät taloudelliset toimintaedellytykset. Kannattava alkutuotanto on elintarvikehuollon turvaamisen perusedellytys. Parantamalla alkutuotannon toimintavarmuutta ja jatkuvuudenhallintaa varmistetaan raaka-aineiden osalta elintarvikkeiden valmistuksesta ja jakelusta vastaavien yritysten mahdollisuudet toimittaa elintarvikkeet kuluttajien saataville. Tilaus-toimitusketjujen varmistaminen sekä digitaalisessa että fyysisessä ympäristössä (ml. ulkomaankauppa) tehdään yhteistyössä elinkeinoelämän kanssa.

Maatalous tuottaa raaka-aineet elintarviketeollisuudelle, jonka tuotannonohjauksen on perustuttava mahdollisimman reaaliaikaiseen kuvaan maataloudesta saatavista raaka-aineista. Maa- ja metsätalousministeriö varautuu suuntaamaan tuotantoa sekä säännöstelemään muun muassa polttoaineita, lannoitteita, siemeniä, rehuja sekä eläintautien ja zoonosien torjunnassa välttämättömiä eläinlääkkeitä ja rokotteita yhteistyössä työ- ja elinkeinoministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön, huoltovarmuusorganisaation sekä Fimean kanssa siten, että koko väestölle voidaan turvata määrältään ja laadultaan riittävä ja terveydelle turvallinen ravinnonsaanti kaikissa turvallisuustilanteissa. Viranomaisten, järjestöjen ja elinkeinoelämän välinen tiedonkulku ja yhteistyö osaamisen kehittämisessä ja tilannekuvan muodostamisessa ovat keskeisessä asemassa.

Alkutuotannon toimintaedellytysten ja elintarviketurvallisuuden turvaaminen kuuluu maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalaan. Elintarvikkeiden jalostamisen ja jakelun sekä muun päivittäistavara- ja elintarviketurvallisuuden turvaaminen kuuluvat työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalaan. Kuljetusten jatkuvuuden turvaaminen ja kyberturvallisuus kuuluvat liikenne- ja viestintäministeriön ja ulkomaankaupan edellytysten turvaaminen ulkoministeriön hallinnonalaan. Eläinlääkkeiden ja -rokotteiden saatavuuden turvaaminen kuuluu sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalaan. Tullin elintarvikevalvonnan tehtävänä on valvoa tuontielintarvikkeiden maahantuontia ja edistää kuljetusten sujuvuutta.

47. Päivittäistavarahuollon turvaaminen

Vastuuministeriö:

TEM, MMM

Tehtävän kuvaus ja tavoite

Päivittäistavarahuollolla varmistetaan kaikissa turvallisuustilanteissa väestön hyvinvoinnin kannalta tärkeiden elintarvikkeiden ja eräiden muiden perustarvikkeiden, kuten hygieniatuotteiden, saatavuus sekä joukkoruokailun toimintaedellytykset.

Toimintamalli

Päivittäistavarahuollon järjestelmä perustuu toimiviin markkinoihin, kotimaassa toimivaan elintarviketeollisuuteen ja sen jalostuskykyyn sekä elintarvikelogistiikan ja kaupan toimintakykyyn. Keskeisessä asemassa ovat markkinoiden, logistiikan, maksujärjestelmien, tietojärjestelmien ja –yhteyksien sekä sähkönjakelun toimivuus ja leipäviljan varmuusvarastointi.

Kaikissa turvallisuustilanteissa viranomaisten ja elinkeinoelämän toimijoiden ensisijainen toimintatapa (ohjauskeino) on keskitetyn tilannekuvan muodostaminen ja tiivis muu yhteistyö. Lisäksi valtionhallinto tekee kansainvälistä viranomaisyhteistyötä. Markkinat sopeutuvat ja löytävät uusia tapoja toimia. Keskittyminen tärkeimpien perustuotteiden valmistukseen, elintarviketeollisuuden raaka-aineiden käytön ohjaaminen sekä tuotteiden jakelun ohjaaminen koordinoitusti ovat keinoja sopeutua niukkeneviin resursseihin. Toiminta-ajatusta sen takana, miten päivittäistavarahuollon häiriötilanteiden strateginen taso järjestetään, tulee vielä kirkastaa.

Työ- ja elinkeinoministeriö yhteistyössä maa- ja metsätalousministeriön kanssa varautuu ohjaamaan voimavarojen käyttöä, elintarvikkeiden tuotantoa ja tarjontaa huoltovarmuuden kannalta tarkoituksenmukaisella tavalla vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa tarvittaessa valmiuslain toimivaltuuksin. Kunnat (jatkossa myös maakunnat) turvaavat vastuullaan olevien ruokapalvelujen jatkuvuuden vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

Väestön toimintakyky ja palvelut

48. Väestön viimesijaisen toimeentulon turvaaminen

Vastuuministeriö:

STM, VM

Tehtävän kuvaus ja tavoite

Toimeentuloturvalle ehkäistään köyhyyttä ja syrjäytymistä sekä edistetään ihmisten hyvinvointia ja henkistä kriisinsietokykyä, yhteiskuntarauhaa ja kansallista yhtenäisyyttä. Vähimmäistuuksiin oikeutetut henkilöt ovat hyvin haavoittuvassa asemassa, ja etenkin minimietuuksien varassa elävien talous on haavoittuvaa jo silloin, kun etuuksien maksatuksessa on lyhyitäkin häiriöitä.

Etuuksien rahoitus ja maksatus kriisitilanteissa turvataan ylläpitämällä suunnitelmia lainsäädäntömuutoksiksi ja varmistamalla valtakunnallisesti kattava palveluverkko sekä kriisiolosuhteisiin sopeutetut palvelukanavat. Varautuminen perustuu etukäteen valmisteltuun paikalliseen viranomaisyhteistyöhön, jota valtionhallinnon toimijat tukevat oman toimialueensa puitteissa.

Kaikkissa häiriö- ja poikkeustilanteissa pyritään toimimaan pääosin niin normaalisti kuin mahdollista. Kaikkien etuuksien maksatusta jatketaan normaalisti niin kauan kuin asiointi ja maksujärjestelmät sekä niiden rahoitus toimivat. Jos etuuksien maksamista joudutaan rajoittamaan, tämä tehdään ensisijaisesti supistamalla niitä etuuksia, jotka eivät merkittävästi vaikuta edunsaajien välittömään toimeentuloon. Syvän kriisin varalle suunnitellaan yhden jatkuvasuoritteisen etuuden maksamista eri elämäntilanteissa. Etuus maksetaan toimeentulotukena.

Kela huolehtii viimesijaisen etuuden, perustoimeentulotuen, käsittelystä ja maksatuksesta. Harkintaa edellyttävä täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen myöntäminen on kuntien (jatkossa maakuntien) sosiaalitoimen tehtävä. Kela ja kunnat varautuvat toimeentuloturvan järjestämiseen myös poikkeusoloissa. Toimeentulotuen normaaliolosuhteiden maksatukselle tulee luoda varamenettelyt tietojärjestelmähäiriöiden sekä laaja-alaisen pankki- ja maksujärjestelmän häiriön varalle. Viranomaisten yhteistyönä luodaan toimintamalli väestön vähimmäistoimeentulon turvaamiseen laajamittaisissa häiriötilanteissa. Tärkeää on huolehtia myös Kelan ja kuntien palvelupisteiden valtakunnallisesta kattavuudesta sekä toimivien palvelukanavien olemassaolosta. Täydentävä ja ehkäisevä toimeen-

tulotuki pannaan toimeen sosiaalityön yhteydessä joustavasti ja proaktiivisesti tarvittaessa yhteistyössä kuntien kesken (jatkossa maakuntien) ja Kelan kanssa. Koska toimivien palvelukanavien määrä kriisitilanteessa voi olla rajoitettua, on tärkeää, että toimivat kanavat ovat tarvittaessa kaikkien perusturvasta huolehtivien toimijoiden käytössä. Viranomaisyhteistyössä voidaan soveltaa joustavasti poikkeusolosuhteiden edellyttämiä toimintatapoja.

Toimintamalli

Kela varautuu toimeentulotuen häiriöttömään maksatukseen. Kelan ja kuntien välinen yhteistyö ja erityisesti sähköinen tiedonsiirto varajärjestelyineen varmistetaan. Tärkeää on, että kunnilla ja Kelalla on yhteinen tieto toimeentulotuen asiakkuuksista myös häiriötilanteissa. Myös kunnat (jatkossa maakunnat) varautuvat täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen maksuun kriisi- ja häiriötilanteissa sekä poikkeusoloissa. Tietoliikenteen varajärjestelyjen toiminnan varmistamiseksi on sovittu perusperiaatteista keskitetyksi mm. Kelan, Eläketurvakeskuksen, pankkien, verottajan, Väestörekisterikeskuksen ja operaattorien kesken. Poikkeusoloissa etuuskien tasoon ja maksatukseen voidaan tehdä muutoksia valtioneuvoston asetuksella. Poikkeusoloissa toimitaan niin, että paluu normaalioloihin tapahtuu mahdollisimman vaivatta. Poikkeusolojen aikaisia etuusmaksuja ei normaalitilanteeseen palattaessa oikaista eikä peritä.

49. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen turvaaminen

Vastuuministeriö:

STM

Tehtävän kuvaus ja tavoite

Väestön toimintakyky ja hyvinvointi turvataan paitsi ylläpitämällä ja kehittämällä sosiaali- ja terveydenhuollon (sote) palveluja normaaliolosuhteissa myös varautumalla kriisi- ja häiriötilanteisiin sekä poikkeusoloihin. Julkisten palvelujen järjestäminen on kuntien ja kuntayhtymien vastuulla vuoden 2019 loppuun saakka, jonka jälkeen järjestämisvastuu siirtyy 18 maakunnalle. Tässä yhteydessä sote-palvelujen järjestäminen ja tuottaminen eriytetään toisistaan. Viimeisin tuotantovastuu on kuitenkin maakunnan sote-liikelaitoksella. Myös varautumisessa valtion valvontaviranomainen on vastuussa laillisuuden ja perusoikeuksien toteutumisen valvonnasta. Toimintayksiköiden omavalvonta on kuitenkin ensisijaista, kun pyritään turvaamaan asiakas- ja potilasturvallisuus kriisi- ja poikkeustilanteissa. Omavalvonta koskee myös valmiuden ja varautumisen toimintoja, mm. valmiussuunnitelmia ja niiden päivittämistä. Maakunta vastaa, että sote-palveluissa varautuminen on yhteen sovitettu toiminnallisiksi kokonaisuuksiksi myös muiden maakuntien, kuntien, kolmannen sektorin sekä valtion toimijoiden kanssa. Sote-palvelujen turvaamisessa keskeistä on kriittisen infrastruktuurin toiminta: sähkö, vesi, jätehuolto, elintarvikehuolto sekä asiakas- ja potilastietojärjestelmien toiminta. Myös kansallisen verihuollon turvaaminen on keskeinen osa terveydenhuollon toimintavarmuutta, ja se sovitetaan yhteen palvelujärjestelmän muun varautumisen kanssa. Fimea ohjaa ja valvoo veripalvelutoiminnan laatua ja turvallisuutta. Toimivat peruspalvelut, hyvin suunnitellut asiakas- ja potilasprosessit ja vastuunjako ovat osa hyvää varautumista. Häiriötilanteissa kiireellisten palvelujen tarve ja kriisityön merkitys korostuvat.

Maakuntien järjestämän sosiaali- ja terveydenhuollon alueellista yhteensovittamista, kehittämistä ja yhteistyötä varten on viisi yhteistyöaluetta. Kunkin niistä alueella on ensihoitokeskus. Ensihoitopalvelu on osa sosiaali- ja terveydenhuollon päivystysrakennetta ja toimialan valmiutta. Ensihoitokeskukset ja alueen sosiaalipäivystykset laativat omalta osaltaan alueelliset varautumis- ja valmiussuunnitelmat sekä tilannekuvan, jotka sovitetaan yhteen muiden viranomaisten ja toimijoiden laatimien suunnitelmien ja tilannekuvien kanssa. Ensihoitokeskukset myös mm. sovittavat yhteen hätäkeskuslaitokselle annettavat hälytysohjeet, ja lisäksi niiden vastuulla on ylläpitää alueellisesti sosiaali- ja terveystoimen kansallisia korkean varautumisen viestintä- ja tietojärjestelmiä. Laajan ympärivuorokautisen päivystyksen sote-palveluista vastaa 12 maakuntaa.

Toimintamalli

Kunnat (jatkossa maakunnat) huolehtivat, että ihmiset saavat kaikissa turvallisuustilanteissa hyvinvoinnin ja toimintakyvyn kannalta kiireelliset ja välttämättömät sote-palvelut asuinpaikasta ja vuorokauden ajasta riippumatta, yksityisten palvelujen kapasiteetti huomioiden. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen järjestäjät ja tuottajat varautuvat häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin tekemällä valmiussuunnitelmia yhteistyössä alueensa viranomaisten, yritysten, järjestöjen ja kansalaisten kanssa. Varautumisessa huomioidaan, että kotiin annettavien sote-palvelujen määrä kasvaa. Välttämättömien sote-palvelujen turvaamisessa huomioidaan erityisesti haavoittuvat ryhmät. Ympäristöterveydenhuollolla ehkäistään elinympäristössä esiintyviä terveyshaittoja osana perusterveydenhuoltoa.

Uudenmaan maakunnan alueella toimivat STM:n nimeämät valtakunnalliset toimijat. Lääkinän osalta näitä ovat Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri ja myrkytystietokeskus sekä psykososiaalisen tuen osalta Vantaan sosiaali- ja kriisipäivystys. Pohjois-Pohjanmaa kehittää ja ylläpitää valtakunnallisena toimijana sosiaali- ja terveydenhuollon sähköistä valmiussuunnitelutyyökäluä. Kansaneläkelaitos ylläpitää kansallisia sote-tietovarantoja, joiden merkitys kasvaa kriisitilanteissa, jos paikalliset tietojärjestelmät eivät ole käytettävissä.

Maakuntien väliaikaishallinnon aikana huomioidaan tulevien rakenteiden varautuminen häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin. Kunnat (jatkossa maakunnat) varmistavat sopimuksin, yhteisillä koulutuksilla, harjoituksilla ja valmiussuunnitelmissaan palvelujen jatkuvuuden myös silloin, kun palveluja hankintaan yksityisiltä palveluntuottajilta tai palvelusetelillä. Kukin organisaatio huolehtii osaltaan siitä, että henkilöstö osaa toimia häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

Sote-palvelujen varautumista kehitetään lainsäädännön ja ohjeistuksen, koulutuksen ja harjoitustoiminnan sekä seurannan osalta. Kehitetään hälytys- ja tilannekuvajärjestelyjä sekä häiriötilanneviestintää. Huomioidaan järjestöjen vapaaehtoisresurssit kaikilla hallinnon tasoilla, ja suunnitellaan sekä sovitaan tuesta häiriötilanteiden ja poikkeusolojen aikana.

50. Osaamisen ylläpitäminen

Vastuuministeriö:

OKM

Tehtävän kuvaus ja tavoite

Taataan keskeisten koulutuspalvelujen häiriötön jatkuminen kaikissa tilanteissa. Koulutus ja osaamisen ylläpitäminen tukevat väestön psyykkistä, fyysistä ja sosiaalista hyvinvointia edistämällä yksilöiden kykyä käsitellä ja kohdata häiriö- ja poikkeustilanteita. Koulutuspalveluja hyödynnetään kansalaistiedottamisen ja -vaikuttamisen kanavana sekä toimintana, joka ylläpitää kansakunnan henkistä ja sosiaalista eheyttä, lisää väestön luottamusta yhteiskunnan toimintaan ja vahvistaa maanpuolustustahtoa. Osaamisen ylläpitämiseen liittyvä tehtävä toteuttaa yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen osalta väestön toimintakyvyn ja palvelujen sekä henkisen kriisinkestävyyden toimintoja.

Toimintamalli

Varhaiskasvatus- ja perusopetuspalvelut turvataan häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Varautaan tilanteisiin, joissa palvelujen tarve saattaa kasvaa. Varhaiskasvatuksessa, esi- ja perusopetuksessa ja toisen asteen koulutuksessa opetussuunnitelmiin on sisällytetty läpäisevästi osallisuus ja aktiivinen kansalaisuus. Lapsille, nuorille ja aikuisille välitetään suomalaisen yhteiskunnan arvomaailmaa, tietoa väestön ja yhteiskunnan turvallisuudesta sekä vastuullisesta käyttäytymisestä elämän eri tilanteissa.

51. Kulttuuripalvelujen ylläpitäminen ja kulttuuriomaisuuden suojelu

Vastuuministeriö:

OKM

Tehtävän kuvaus ja tavoite

Kulttuuri on keskeinen ihmisen identiteettiä ja omanarvontuntoa muovaava tekijä. Vahva identiteetti lisää yhteisöllisyyttä ja kykyä sitoutua yhteisiin päämääriin. Kansainvälisessä toimintaympäristössä ja kulttuureiltaan moninaisessa yhteiskunnassa identiteetit rakentuvat vuorovaikutuksessa kansallista identiteettiä edustavien arvojen, osakulttuurien sekä kansainvälisiin vaikutteisiin liittyvien identiteettien ja arvojen välillä. Kansakunnan yhteiset arvot rakentuvat erilaisten kulttuuri-identiteettien, arvojen ja kulttuuriperinnön moninaisuuden pohjalta. Kulttuuri-identiteetin rakentumista tukevat kulttuuripalvelujen ylläpito ja kulttuuriomaisuuden suojelu. Tärkeää on vuorovaikutus eri ryhmien kesken sekä niiden ja kansallisten instituutioiden välillä. Kansainvälisyys edesauttaa erilaisten arvojen ja kulttuurien ymmärtämistä ja siten tukee myös kansallisen identiteetin rakentumista.

Toimintamalli

Taiteellisen ja luovan työn ja toiminnan, kulttuurisen osallisuuden ja osallistumisen sekä kulttuuriperinnön säilymisen ja välittymisen edellytykset turvataan. Taiteellisen ja luovan työn sekä kulttuurisen toiminnan kannalta tärkeää on mahdollisuus ilmaista itseään luovasti ja pitää yllä myös kulttuurin kansainvälisiä yhteyksiä. Kulttuurisen osallisuuden ja osallistumisen turvaamiseksi ylläpidetään toimintoja, jotka turvaavat taide- ja kulttuuripalvelujen saatavuuden koko maassa. Kirjastolaitos ulottuu kaikkiin kuntiin, ja kirjastot ovat erityisen tärkeitä myös kansalaisten tiedollisten oikeuksien toteutumisen kannalta. Jokaiselle kansalaiselle turvataan mahdollisuus taiteen ja kulttuurin harrastamiseen sekä taide- ja kulttuurielämyksiin. Edistetään kulttuuristen ryhmien vuorovaikutusta ja kohtaamista sekä uskontojen vuoropuhelua.

Kansallisesti merkittävä kulttuuriomaisuus pitää sisällään merkittäviä kulttuuriperintöarvoja, jotka on turvattava kaikissa turvallisuustilanteissa. Kulttuuriperinnöllä on suuri merkitys yksilöiden ja yhteisöjen identiteetin ja itsetunnon säilyttämiselle. Monet kansalliseen kulttuuriomaisuuteen luettavat kohteet ja yksittäiset esineet, kuten taideteokset, ovat myös kansallisen itsenäisyytemme symboleja, ja niiden näkyvä turvaaminen kriisiolosuhteissa vahvistaa sekä väestön turvallisuudentunnetta että yhteenkuuluvuuden tunnetta.

Suojeltavaksi kulttuuriomaisuudeksi luetaan muinaisjäänökset, kulttuurihistoriallisesti merkittävät rakennukset ja rakennusryhmät, taideteokset, käsikirjoitukset, kirjat ja esineet, tieteelliset kokoelmat sekä arkisto- ja kirjastokokoelmat. Kulttuuriomaisuuteen lukeutuvat myös ne rakennukset, joihin irtainta kulttuuriomaisuutta on koottu varastointi- tai näyttelytarkoituksessa, tieteen ja kulttuurin digitaaliset tietovarannot sekä immateriaalioikeudet, jotka kiteytyvät tekijänoikeuksissa. Aineistoista yhä suurempi osa on digitaalisessa muodossa. Digitalisointumiskehitys voimistaa tietojärjestelmien, sähköisten palvelujen ja tietokantojen merkitystä kulttuuriomaisuuden suojelussa.

Alueelliset ja paikalliset viranomaiset varmistavat, että rakennettua kulttuuriympäristöä ja muita kulttuuriomaisuuskohteita koskeva paikka- ja ominaisuustieto on ajantasaista ja saatavilla. Valtakunnalliset viranomaiset järjestävät kulttuuriomaisuuskohteiden seurannan ja vastaavat valtakunnallisten rekisterien toimivuudesta sekä tiedon tuottamisesta myös kohteiden omistajille. Viranomaiset toimivat yhteistyössä kulttuuriesineiden laittoman maastaviennin estämiseksi.

52. Hengellisen toiminnan edellytysten turvaaminen

Vastuuministeriö:

OKM

Tehtävän kuvaus ja tavoite

Turvataan evankelis-luterilaisen ja ortodoksisen kirkon sekä muiden uskonnollisten yhdyskuntien edellytykset toimia väestön henkisen tasapainon ja hyvinvoinnin vahvistajina sekä henkisen huollon ylläpitäjinä. Uskonnollisille yhdyskunnille turvataan mahdollisuudet ylläpitää hengellistä toimintaa sekä osallistua ihmisten henkiseen huoltoon osana yhteiskunnan psykososiaalisen tuen kokonaisuutta ja kriisien uhrien auttamiseen kaikissa turvallisuustilanteissa.

Uskonnollisten yhteisöjen lisäksi henkisen tuen palveluja turvaavat monet järjestöt, joilla on laaja-alaisia mielenterveyteen, kriisipalveluihin ja hyvinvointiin liittyviä toimintoja. Näihin kuuluu sekä ammatillisia että vapaaehtoisuuteen perustuvia palveluja.

Toimintamalli

Evankelis-luterilainen kirkko, sen seurakunnat, seurakuntayhtymät ja tuomiokapitulit laativat valmiussuunnitelmansa. Toimintaa koordinoi kukin tuomiokapituli alueellaan. Kiinteä yhteistyö maakuntien kanssa tukee tätä valmiussuunnittelua ja edistää henkisen kriisinkestävyyden tukemista paikallisesti ja valtakunnallisesti. Evankelis-luterilaisen kirkon seurakunnat huolehtivat kaikissa turvallisuustilanteissa yleisten hautausmaiden ylläpidosta arvokkaalla ja vainajien muistoa kunnioittavalla tavalla.

53. Nuorisotyön ja -toiminnan sekä liikunnan kansalaistoiminnan ylläpitäminen

Vastuuministeriö:

OKM

Tehtävän kuvaus ja tavoite

Nuorisotyön ja -toiminnan tavoitteena on yhteiskunnan mahdollisimman normaalin toiminnan ylläpitäminen erilaisissa häiriö- ja kriisitilanteissa tehden yhteistyötä viranomaisten, järjestöjen ja muiden vapaaehtoistoimijoiden kanssa. Järjestöjen ja kansalaisten toiminnalla on merkittävä rooli henkisessä kriisinhallinnassa sekä käytännön toimijoina häiriö- ja kriisitilanteissa. Nuorisojärjestöillä ja nuorisotyötä tekevillä järjestöillä on monenlaista osaamista. Opiskelijajärjestöt pystyvät tukemaan opetustoimen ylläpitämistä niin valtakunnallisella kuin paikallisella tasolla. Poliittiset ja muut aatteelliset järjestöt tukevat mm. eri kulttuuriryhmien vuorovaikutusta. Myös luonto- ja harrastusjärjestöjen osaamista voidaan hyödyntää huoltovarmuuden ja toimeentulon varmistamisessa.

Toimintamalli

Nuorisotyö ja nuorisotoiminta ovat erityisesti nuoria koskevissa kriiseissä merkittäviä voimavaroja. Nuorisotyön menetelmät, kuten tehostettu nuorisotyö ja nuorille suunnatut palvelut, tukevat nuoria kriisitilanteiden käsittelyssä ja niistä selviämisessä. Nuorisotyö kunnissa, järjestöissä ja seurakunnissa osaltaan antaa nuorille työkaluja kriisien kohtaamiseksi ja niistä selviämiseksi. Kunnallinen nuorisotyö tukee koulutuspalvelujen häiriötöntä jatkumista ja on nuorten tukena järjestämällä toimintaa ja tukipalveluja oppilaitoksissa ja vapaa-ajalla. Valtakunnallisesti organisoitu nuorisotyön kriisivalmiusverkosto toimii tehostetusti tukemalla muun nuorisotyön toimijoita sekä alueellisesti että paikallisesti ja pitämällä yllä viranomaisten välistä yhteistyötä. Lisäksi se tilanteen mukaan koordinoi vapaaehtoistoimintaa.

Liikuntatoiminnan edellytysten ja jatkuvuuden varmistaminen kriisien aikana on liikuntahallinnon ja kansalaisjärjestöjen päätehtävä. Fyysinen toimintakykyisyys sekä muutos- ja stressitilanteiden hallintakyky ovat kriisiaikoina tärkeitä.

Kansalaistoiminta itsessään luo ja vahvistaa yhteisöllisyyttä ja siten osaltaan ylläpitää yhteiskuntarauhaa. Liikuntasektorin tavoitteena on toimintaedellytysten varmistaminen kansalaistoiminnalle kriisiaikana. Liikunnan kansalaisjärjestöjen muodostamien sosiaalisten verkostojen ylläpito ja hyödyntäminen on yhteiskunnan luottamuksen, toimintakyvyn ja viestinnän kannalta keskeistä kriisivalmiutta.

Tehtävän kuvaus ja tavoite

Viestintä otetaan huomioon kaikkien hallinnonalojen kriisinkestävyteen vaikuttavissa toimissa. Tarkoituksenmukaisella viestinnällä voidaan paitsi hoitaa viranomaisten perustehtävät mahdollisimman hyvin myös vaikuttaa kansalaisten henkiseen kriisinkestävyteen häiriötilanteiden tai poikkeusolojen aikana. Henkisen kriisinkestävyden näkökulmasta viestinnän tulee tähdätä kansalaisten luottamuksen ja tulevaisuudenuskon säilyttämiseen.

Toimintamalli

Viestinnälliseen varautumiseen kuuluu kansalaisten, median ja sidosryhmien viestintätapojen tunteminen sekä näiden tahojen käsitysten, asenteiden, tiedon ja tiedontarpeiden seuraaminen ja huomioiminen. Verkkosivujen ja sosiaalisen median kanavien merkitys kasvaa. Perinteisen median lisäksi kansalaisilla on käytössään suorat kanavat viranomaistietoon ja sen jakamiseen. Verkkoviestintä ja sosiaalinen media ovat entisestään nopeuttaneet tiedonkulkua ja vuorovaikutusta. Vaatimukset viranomaistiedon luotettavuudesta, empaattisuudesta, ymmärrettävyydestä ja selkeydestä kasvavat.

Viestinnällä tuetaan väestön mahdollisimman hyvää selviytymistä niin fyysisesti kuin henkisesti. Onnistunut viestintä lisää luottamusta viranomaisten toimintaan. Viranomaisten omaa toimintaansa koskevan viestinnän tulee antaa realistinen kuva niiden palvelutasosta ja suorituskyvystä. Viranomais- ja turvallisuusviestinnässä on tärkeää antaa viesti siitä, että kansalaisten oman ja yhteisen turvallisuuden eteen tarvitaan jokaisen yksilön ja organisaation vastuunottoa.

Järjestöillä on verkostojensa kautta keinot tavoittaa suuri joukko ihmisiä. Osana yhteiskunnan turvallisuustyötä järjestökenttä toimii kaksisuuntaisena viestinvälittäjänä: se välittää paitsi kansalaisten tunteja viranomaisten suuntaan myös oikeaa tietoa kansalaisille. Järjestöissä mukana olevat toimijat pystyvät tunnistamaan ruohonjuuritasolla heikkoja signaaleja ja yhteiskunnan muutostrendejä ja välittämään näitä viranomaisten ja päätöksentekijöiden tietoon. Järjestöt voivat kouluttaa ihmisiä tunnistamaan informaatiovaikuttamista ja edistää ihmisten medialukutaitoa.

Oman toimintansa oikeuttamiseksi (kuten resurssien varmistamiseksi) viranomaisten on välitettävä antamasta toimistaan kaikki ongelmat ratkaiseva kuva, sillä se voi ruokkia kansalaisissa uusavuttomuutta ja välinpitämättömyyttä omasta ja muiden turvallisuudesta. Tämä korostuu erityisesti häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

55. Syrjäytymisen ja eriarvoisuuden ehkäiseminen

Vastuuministeriö:

STM, OKM, TEM

Tehtävän kuvaus ja tavoite

Syrjäytyminen on ilmiö, jossa huono-osaisuus kasautuu yksilölle, perheelle, ryhmälle tai tietylle väestönosalle. Syrjäytymiseen liittyy ulkopuolisuutta ja elämänhallinnan ongelmia. Syrjäytymisen kasvu aiheuttaa yhteiskunnallista epävakautta ja kansalaisten heikentyvää luottamusta päätöksentekoon ja yhteiskunnan oikeudenmukaisuuteen. Tämä voi synnyttää ääri-ilmiöitä, joihin voi olla vaikea vaikuttaa viranomaistoimin, koska ne ilmenevät yhteiskunnan marginaaleissa. Syrjäytymiseen voidaan vaikuttaa sosiaalipoliittisin keinoin, järjestöjen ja hengellisten yhteisöjen toimin sekä viranomaisten, yritysten ja järjestöjen yhteisillä toimenpiteillä. Keskeisessä roolissa on riittävä sosiaaliturva, toimivat peruspalvelut, varhainen tuki sekä ennaltaehkäisevä työote, joka edistää ihmisten hyvinvointia, terveyttä, toimintakykyä ja henkistä kriisinsietokykyä. Tasaisesti jakautunut hyvinvointi, terveys ja toimintakyky estävät ihmisten eriarvoisuuden kokemusta, syrjäytymistä ja yhteiskunnan polarisoitumista. Vähimmäistoi-
meentuloturvan tason pitäminen kohtuullisella tasolla, palvelujen turvaaminen niitä eniten tarvitseville sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ovat merkittävässä roolissa yhteiskunnan jäsenten yhtenäisyyden ja yhteenkuuluvaisuuden säilyttämisessä.

Toimintamalli

Kaikissa tilanteissa varmistetaan jokaiselle oikeus perustuslain mukaiseen, ihmisarvoisen elämän kannalta välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Ihmisten hyvinvointia ja terveyttä edistetään kunnissa ja maakunnissa. Järjestöjen ja hengellisten yhteisöjen vapaaehtoistoiminta sekä palvelut tarjoavat ihmisille sosiaalisen viitekehysten, joka rakentaa luottamusta, aktivoi ihmisiä yhteiskunnalliseen toimintaan ja ehkäisee syrjäytymistä. Tulevien maakuntien on arvioitava ennakkoon ja otettava huomioon päätöksensä vaikutukset eri väestöryhmien hyvinvointiin ja terveyteen, asetettava tavoitteet hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisessä ja tuottamisessa, määriteltävä näitä tavoitteita tukevat toimenpiteet ja vastuutahot sekä valmistettava alueellinen hyvinvointikertomus.

Suomalainen koulutusjärjestelmä perustuu koulutukselliseen tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen. Varhaiskasvatuksessa, koulutuksessa ja osaamisen ylläpitämisessä tuetaan lasten, nuorten ja aikuisten hyvinvointia, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Sosiaali- ja terveydenhuollon ja opetustoimen yhteistyötä edistetään syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Kaikilla koulutustasoilla ehkäistään syrjäytymistä, kannustetaan yhteiskunnalliseen osallistumiseen sekä edistetään kansalaisten toimintavalmiuksia häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

56. Vapaaehtoistoiminnan edistäminen

Vastuuministeriö:

Kaikki hallinnonalat
ja järjestöt

Tehtävän kuvaus ja tavoite

Auttamistoiminnan lisäksi vapaaehtoistoiminta parantaa yhteiskunnan kriisinsietokykyä ja valmiuksia vahvistamalla toiminnassa mukana olevien sosiaalista pääomaa. Vapaaehtoistoiminta edistää kansalaisten osallisuutta tarjoamalla monimuotoisia, kaikille avoimia toimintamahdollisuuksia sekä yhden vaikuttamiskanavan kansalaisten, yhteisöjen ja yhteiskunnan välille.

Elintärkeisiin toimintoihin liittyvän vapaaehtoisresurssin olemassaolo ja elinvoimaisuus turvataan jatkossakin. Esimerkiksi ansiotyön ja vapaaehtoistoiminnan yhteensovittaminen edellyttää uudenlaista malleja ja työnantajille suunnattujen kannustavien toimintamallien luomista. Lainsäädäntö, strategiat ja politiikkaohjelmat voivat osaltaan merkittävästi tukea järjestöjen roolia osana yhteiskunnan kokonaisturvallisuutta.

Toimintamalli

Elinvoimainen ja kestävä vapaaehtoistoiminta edellyttää tukea koko yhteiskunnalta. Tavoitteen saavuttamiseksi viranomaiset ja järjestöt lisäävät vapaaehtoistoimintaa koskevan tiedon saatavuutta, välittävät tietoa toimintaan liittyvistä hyvistä käytännöistä sekä viestivät sen roolista osana turvallista ja yhdenvertaista yhteiskuntaa ja niistä mahdollisuuksista, joita vapaaehtoistoiminta tarjoaa kansalaisille. Huomiota tulisi lisäksi kiinnittää vapaaehtoistoiminnan taloudelliseen tukemiseen, näkyvyyteen ja julkiseen tunnustamiseen myös viranomaisten puolesta. Lainsäädännön, strategioiden ja politiikkaohjelmien valmistelussa ja toimeenpanossa huomioidaan järjestöjen toiminta. Osaavan ja sitoutuneen vapaaehtoisresurssin käytettävyys oikea-aikaisesti on yksi merkityksellisen toiminnan avaintekijöistä. Koko yhteiskunnassa on tärkeää edistää yhdenvertaisia ja tasapuolisia mahdollisuuksia osallistumiseen ja osaamisen ylläpitoon. Vapaaehtoisresurssin saatavuuden ja ylläpidon varmistamiseksi voidaan kehittää viranomaisten ja järjestöjen mahdollisuuksia tunnistaa oikeat henkilöt ja varmistaa heidän käytettävyytensä esimerkiksi sopivan rekisterin, kuten väestötietojärjestelmän, avulla. Keskeisiä toimijoita ovat palokunnat, Suomen Punainen Risti, pelastuspalvelujärjestöt sekä muut Vapaaehtoisen pelastuspalvelun jäsenjärjestöt ja maanpuolustusjärjestöt.

57. Väestön toipuminen

Vastuuministeriö:

Kaikki hallinnonalat
ja järjestöt

Tehtävän kuvaus ja tavoite

Nykyaikaisessa yhteiskunnassa tapahtuu jatkuvasti häiriötilanteita. Tilannekuvan avulla tulee kyetä arvioimaan myös häiriötilanteiden pidempiaikaisia seurauksia yhteiskunnalle ja yksilöille. Väestön toipumista tuetaan suunnitelmallisesti ja järjestelmällisesti. Sosiaali- ja terveydenhuollon varautumistehtävät kattavat ennaltaehkäisyn, häiriötilanteiden hallinnan ja kriiseistä toipumisen, joka sisältää lyhyt- ja pitkäaikaisen jälkihuollon ja yhteiskunnan toipumisen. Myös mm. varhaiskasvatuksella, oppilaitoksilla ja kulttuurilla on keskeinen rooli ihmisten toipumisessa. Järjestötoiminnalla vahvistetaan kuntien, yhteisöjen ja yksilöiden taitoja selviytyä kriisin jälkeisestä tilanteesta. Toiminnalla vähennetään yksilöiden ja yhteisöjen myöhempää haavoittuvuutta ja pyritään ennaltaehkäisemään uusia kriisejä. Toipuminen kestää vuosia, ja tämä edellyttää myös erillisen rahoituksen tarpeen arviointia. Suunnitelmissa tulee huomioida erityisen haavoittuvat väestöryhmät sekä häiriötilanteessa työskennelleet henkilöt. Häiriötilanteesta riippuen toipumista tulee seurata ja tukea sekä yhteisöjen että valtakunnan tasolla. Jälkihoidon tavoitteena on resilienssin kehittymisen tukeminen ja kansakunnan eheys.

Toimintamalli

Kaikissa häiriötilanteissa käynnistetään jälkihoidon tarpeen arviointi ja suunnittelu, mitä varten kootaan keskeisistä asiantuntijoista koostuva suunnitteluryhmä. Keskeistä jälkihoidossa on tiedottaminen, joka tulee tehdä järjestelmällisesti ja suunnitelmallisesti. Tiedotuksella pystytään rauhoittamaan ja palauttamaan osallisten ja väestön turvallisuudentunnetta sekä vahvistamaan resilienssin kehittymistä. Tarvittava jälkihoito käynnistetään, ja sen toteutumista seurataan. Jälkihoitoa tuetaan tutkimuksen keinoin. Jälkihoitoon kuuluu myös häiriötilannehallinnan arviointi ja siitä oppiminen. Tärkeässä roolissa on alueen sosiaali- ja terveydenhuolto, osallisten kotipaikkakunnat, varhaiskasvatusyksiköiden ja oppilaitosten kanssa tehtävä yhteistyö. Yhteisöllinen tuki huomioi perheet, läheiset, urheiluseurat ja muut järjestöt sekä osallisten kotipaikkakunnat. Järjestöjen ylläpitämien vapaaehtoistoimintojen monipuolinen käyttö jälkihoidossa, aloitteellisuus sekä järjestöyhteistyö nopeuttavat yhteisöjen ja ihmisten selviytymistä onnettomuuksista ja kriiseistä sekä vahvistavat resilienssiä ja kriisinkestävyttä. Psykososiaalinen tuki käynnistyy sosiaali- ja terveydenhuollon koordinoimana viranomaistyönä. Tässä hyödynnetään sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisia toimijoita. Toipumis- ja jälkihoitosuunnitelma tehdään yhteistyössä järjestöjen ja yhteisöjen kanssa, ja siinä tulee huomioida kansalaisten osallisuus. Psykososiaalisen tuen koordinointia maakunnissa kehitetään, ja Suomeen perustetaan psykososiaalisen tuen asiantuntijaverkosto.

1. kokonaisturvallisuus	<small>sv</small>	övergripande säkerhet <i>inte: totalsäkerhet</i>
	<small>en</small>	concept for comprehensive security; comprehensive security
<small>määritelmä</small>	Tila, jossa <i>yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin</i> kohdistuviin uhkiin ja riskeihin on varauduttu.	
<small>huomautus</small>	<p>Valtioneuvoston periaatepäätöksessä kokonaisturvallisuudesta (5.12.2012) kokonaisturvallisuus määritellään tavoitetilaksi, jossa yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin kohdistuvat uhkat ovat hallittavissa.</p> <p>Kokonaisturvallisuuden hallintaan eli yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen ylläpitämiseen kuuluvat uhkiin <i>varautuminen</i>, <i>häiriötilanteiden</i> ja <i>poikkeusolojen</i> hallinta sekä niistä toipuminen.</p> <p>Turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon (v. 2012) mukaan suomalaisen yhteiskunnan varautuminen toteutetaan kokonaisturvallisuuden periaatteella, mikä tarkoittaa yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamista viranomaisten, elinkeinoelämän sekä järjestöjen ja kansalaisten yhteistoimintana.</p> <p>Englanninkielinen termi ”comprehensive security” viittaa sekä kokonaisturvallisuuteen että laajaan turvallisuuskäsitykseen. Kokonaisturvallisuus on suomalainen käsite tai käsitys, joten termin edessä käytetään ilmausta ”concept for”.</p>	

2. yhteiskunnan elintärkeä toiminto	<small>sv</small>	samhällets vitala funktion; vital samhällsfunktion
	<small>en</small>	vital function of society
<small>määritelmä</small>	Toiminto, joka on välttämätön yhteiskunnan toimivuuden kannalta.	
<small>huomautus</small>	Yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja ovat johtaminen, kansainvälinen toiminta, puolustuskyky, sisäinen turvallisuus, talous, infrastruktuuri ja huoltovarmuus, väestön toimintakyky ja palvelut sekä henkinen kriisinkestävyys.	

3. jatkuvuudenhallinta	sv	kontinuitetshantering; hantering av kontinuitet
	en	continuity management; business continuity management
<i>määritelmä</i>	Huoltovarmuutta parantava organisaation prosessi, jolla tunnistetaan toiminnan uhat ja arvioidaan niiden vaikutukset organisaatiossa ja sen toimijaverkostossa sekä luodaan toimintatapa vakavien <i>häiriötilanteiden</i> hallinnalle ja toiminnan jatkuvuudelle.	
<i>huomautus</i>	<p>Jatkuvuudenhallinta on organisaation ylimmän johdon hyväksymää strategista ja operatiivista toimintaa, jolla organisaatio varautuu hallitsemaan häiriötilanteet ja jatkaamaan toimintaa ennalta määritellyllä hyväksyttävällä tasolla.</p> <p>Jatkuvuudenhallinnan painopiste on normaaliolojen häiriöissä, mutta prosessiin voi sisältyä myös <i>poikkeusoloihin varautumista</i>.</p> <p>Jatkuvuudenhallinta on yleensä omaehtoista toimintaa, mutta joillakin aloilla organisaatiot ovat myös lailla veloitettuja varmistamaan toimintansa jatkuvuuden eri olosuhteissa.</p> <p>Jatkuvuudenhallinnan käsite on peräisin elinkeinoelämästä, mutta se on yleistymässä myös muiden organisaatioiden toiminnassa.</p>	

4. varautuminen	sv	beredskap; förberedelse
	en	Preparedness; emergency preparedness; emergency planning; contingency planning; precautionary measures <i>pl</i>
<i>määritelmä</i>	Toiminta, jolla varmistetaan tehtävien mahdollisimman häiriötön hoitaminen ja mahdollisesti tarvittavat tavanomaisesta poikkeavat toimenpiteet <i>häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa</i> .	
<i>huomautus</i>	Varautumistoimenpiteitä ovat muun muassa valmiussuunnittelu, <i>jatkuvuudenhallinta</i> , etukäteisvalmistelut, koulutus sekä valmiusharjoitukset.	

5. alueellinen yhteinen varautuminen; yhteinen varautuminen	<i>sv</i>	regional gemensam beredskap; gemensam beredskap
	<i>en</i>	regional joint preparedness
<i>määritelmä</i>	Maakunnan alueella tehtävän <i>varautumisen</i> osa-alue, johon osallistuvat alueella toimivat viranomaiset, kunnat, elinkeinoelämä ja järjestöt yhdessä.	
<i>huomautus</i>	<p>Maakunnat huolehtivat alueelliseen yhteiseen varautumiseen liittyvistä tehtävistä ja yhteistyön edellytysten järjestämisestä. Maakuntien on huolehdittava esimerkiksi siitä, että eri toimijat yhdessä arvioivat alueellisesti merkittävät riskit, seuraavat ja arvioivat turvallisuuteen vaikuttavia toimintaympäristön muutoksia, suunnittelevat varautumista ja järjestävät maakunnan alueella valmiusharjoituksia.</p> <p>Alueellinen yhteinen varautuminen ei korvaa tai rajoita eri toimialojen varautumisen johtamis-, yhteensovittamis- ja valvontatehtäviä tai -vastuita.</p> <p>Termillä yhteinen varautuminen voidaan viitata myös <i>valtioneuvoston yhteiseen varautumiseen</i>.</p>	

6. omatoiminen varautuminen	<i>sv</i>	egen beredskap; självskydd n
	<i>en</i>	independent preparedness; self-preparedness; home emergency planning; individual emergency planning
<i>määritelmä</i>	Yksityisten ihmisten ja yhteisöjen toiminta, jolla pyritään onnettomuuksien ehkäisyyn ja valmistaudutaan toimimaan vaaratilanteissa.	
<i>huomautus</i>	<p>Kotitalouksien omatoimisella varautumisella ymmärretään yksittäisten henkilöiden, asuinyhteisöjen ja perheiden varautumista tilanteisiin, joissa normaali arki häiriintyy.</p> <p>Omatoiminen varautuminen sisältää asuintalojen, virastojen, laitosten sekä teollisuus- ja liikeyritysten varautumisjärjestelyt.</p> <p>Esimerkki omatoimisesta varautumisesta on pelastuslain (379/2011) edellyttämä toiminta. Lain mukaan rakennuksen omistajan ja haltijan sekä toiminnanharjoittajan on osaltaan mm. varauduttava henkilöiden, omaisuuden ja ympäristön suojaamiseen vaaratilanteissa ja varauduttava tulipalojen sammuttamiseen ja muihin sellaisiin pelastustoimenpiteisiin, joihin ne omatoimisesti kykenevät. Lisäksi erityislaeissa on lukuisia yksityisten varautumista koskevia säännöksiä.</p> <p>Omatoiminen varautumisvelvollisuus koskee kaikkia, mutta pelastuslain mukaan tiettyihin kohteisiin on laadittava pelastussuunnitelma.</p> <p>Vrt. varautuminen.</p>	

7. informaatio- vaikuttaminen	<small>sv</small>	informationspåverkan
	<small>en</small>	information operations <i>pl</i>
<small>määritelmä</small>	Suunnitelmallinen toiminta, jonka tavoitteena on informaatiota muokkaamalla saada aikaan omien tavoitteiden mukaisia muutoksia kohteen informaatio- ja mielipideympäristössä.	
<small>huomautus</small>	Informaatiovaikuttamista tehdään esimerkiksi informaatio-operaatioiden avulla. Vrt. <i>hybridivaikuttaminen</i> .	

8. hybridivaikuttaminen	<small>sv</small>	hybridpåverkan
	<small>en</small>	hybrid influencing
<small>määritelmä</small>	Toiminta, jolla pyritään erilaisia, toisiaan täydentäviä keinoja käyttäen ja kohteen heikkouksia hyödyntäen saavuttamaan omat tavoitteet.	
<small>huomautus</small>	Hybridivaikuttamisen keinot voivat olla esimerkiksi taloudellisia, poliittisia tai sotilaallisia. Hybridivaikuttamisessa voidaan käyttää myös teknologiaa ja sosiaalista mediaa. Keinoja voidaan käyttää samanaikaisesti tai siten, että ne seuraavat toisiaan. Hybridivaikuttamista voi olla vaikea tunnistaa. Vrt. <i>informaatiovaikuttaminen</i> .	

<p>9. häiriötilanne mieluummin kuin: häiriötila ei: kriisi; katastrofi</p>	<p>sv störningssituation</p>
	<p>en incident; disruption; abnormal condition; abnormal situation rather than: disturbance</p>
<p>määritelmä</p>	<p>Uhka tai tapahtuma, joka vaarantaa <i>yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja</i> tai strategisia tehtäviä ja jonka hallinta edellyttää viranomaisten ja muiden toimijoiden tavanomais- ta laajempaa tai tiiviimpää yhteistoimintaa ja viestintää.</p>
<p>huomaus</p>	<p>Häiriötilanteita ovat esimerkiksi vakavat luonnononnettomuudet, kuten myrskytuhot ja vedenpinnan äkillinen nousu. On olemassa myös ihmisen toiminnasta aiheutuvia häiriötilanteita, kuten mellakka ja terrorismi.</p> <p>Häiriötilanteita voi esiintyä niin normaalioloissa kuin <i>poikkeusoloissakin</i>.</p> <p>Häiriötilanne voi koskea esimerkiksi koko valtakuntaa tai olla alueellinen tai paikallinen. Häiriötilanne voi myös liittyä ainoastaan johonkin toimintoon, esimerkiksi raha- huoltoon.</p> <p>Nk. vakava häiriötilanne on vakavampi kuin muu häiriötilanne mutta lievempi kuin poikkeusolot.</p> <p>Yleiskielessä käytetään usein sanoja kriisi ja katastrofi. Monissa tapauksissa täsmäl- lisempää olisi käyttää termiä häiriötilanne tai poikkeusolot. Esimerkiksi valtioneu- voston <i>varautumisesta</i> vastaava valtioneuvoston kanslia käyttää nykyisin kriisi-san- an tilalla joko termiä häiriötilanne tai poikkeusolot, jotka viittaavat kulloiseenkin tapahtu- maan tai tilanteeseen täsmällisemmin.</p> <p>Englannin termillä disturbance viitataan tässä tarkoitettua häiriötilannetta vakavampiin ihmisten aiheuttamiin häiriöihin, kuten lajoihin, mahdollisesti väkivaltaisiin mellakoi- hin. Sen vuoksi sitä ei suositella käytettäväksi häiriötilanteen vastineena</p>

10. poikkeusolot <i>pl</i>	<i>sv</i>	undantagsförhållanden <i>n pl</i>
	<i>en</i>	emergency; emergency conditions <i>pl</i> ; state of emergency
<i>määritelmä</i>	Valmiuslaissa tarkoitettu yhteiskunnan tila, jossa on niin paljon tai niin vakavia häiriöitä tai uhkia, että on tarpeen mahdollistaa viranomaisten tavanomaisesta poikkeava toimivaltuuksien käyttö.	
<i>huomautus</i>	<p>Poikkeusolojen vallitsemisen toteaa valtioneuvosto yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa. Viranomaisten poikkeavista toimivaltuuksista poikkeusoloissa säädetään valmiuslaissa (1552/2011), ja näiden säännösten soveltamisen aloittamisesta säädetään valtioneuvoston asetuksella (nk. käyttöönottoasetus).</p> <p>Valmiuslain (1552/2011) mukaan poikkeusoloja ovat</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Suomeen kohdistuva aseellinen tai siihen vakavuudeltaan rinnastettava hyökkäys ja sen välitön jälkitila, 1) Suomeen kohdistuva huomattava aseellisen tai siihen vakavuudeltaan rinnastettavan hyökkäyksen uhka, jonka vaikutusten torjuminen vaatii valmiuslain mukaisten toimivaltuuksien välitöntä käyttöön ottamista, 1) väestön toimeentuloon tai maan talouselämän perusteisiin kohdistuva erityisen vakava tapahtuma tai uhka, jonka seurauksena yhteiskunnan toimivuudelle välttämättömät toiminnot olennaisesti vaarantuvat, 1) erityisen vakava suuronnettomuus ja sen välitön jälkitila, sekä 1) vaikutuksiltaan erityisen vakavaa suuronnettomuutta vastaava hyvin laajalle levinnyt vaarallinen tartuntatauti. <p>Eri poikkeusolojen vaikutus viranomaisten toimintaan vaihtelee viranomaisen ja poikkeusolon laadun mukaan. Siksi asianmukainen poikkeusoloihin varautuminen edellyttää, että viranomaisen tehtävät määritetään kussakin poikkeusolon muodossa erikseen ja että kunkin poikkeusolon muodon kohdalla arvioidaan erikseen, miten poikkeusolo vaikuttaa viranomaisen toimintaan. Jokaisen viranomaisen on varmistettava, että niiden tehtävät hoidetaan mahdollisimman hyvin myös poikkeusoloissa. Suuri osa tehtävistä on poikkeusoloissa asiallisesti samoja kuin normaalioloissa, mutta keinot, lukumäärä ja priorisointi saattavat muuttua. Lisäksi tilanne saattaa edellyttää suojaamista ja toimimista suojatiloissa. Lainsäädäntö sisältää myös erikseen säädettyjä oikeuksia ja velvoitteita, joita sovelletaan vain poikkeusoloissa.</p>	

11. turvallisuustoimija	<i>sv</i>	<i>säkerhetsaktör</i>
	<i>en</i>	security actor
<i>määritelmä</i>	Turvallisuustoimintaan osallistuva taho.	
<i>huomautus</i>	Turvallisuustoimijoita voivat olla yksilöt ja yhteisöt.	

Turvallisuuskomitea
Säkerhetskommittén
The Security Committee

www.turvallisuuskomitea.fi

ISBN:

978-951-25-2958-2 nid.

978-951-25-2959-9 pdf